

Camilla Berg

Ny i Norge

**En kvalitativ undersøkelse av beskyttelses- og risikoforhold i
filippinske kvinners migrasjonshistorier**

**Masteroppgave i sosialt arbeid
Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag**

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er filippinske kvinners migrasjonshistorier. Hensikten med studien har vært å undersøke om et mestringsperspektiv på kvinnenenes historier kan gi et mer nyansert bilde av hvordan kvinnelige ekteskapsmigranter fra Filippinene opplever det å komme til Norge. Min problemstilling er følgende: *Hva kan filippinske kvinners historier om sin ekteskapsmigrasjon fortelle om beskyttelses- og risikoforhold i migrasjonsprosessen? Hvordan kan den kunnskapen de formidler bidra til utformingen av sosialpolitiske tiltak?*

De teoretiske perspektivene jeg har anvendt i oppgaven er symbolsk interaksjonisme, Antonovskys salutogenetiske modell og Albert Hirschmans teori om exit, voice and loyalty. Teoriene benyttes for å undersøke hvordan kvinnene handler i sin integreringsprosess og hvorfor kvinnene velger å handle slik de gjør. Et viktig fokus i oppgaven er mestring, som refererer til atferd som beskytter mennesker fra å få psykisk skade av problematiske erfaringer (Antonovsky 1991). Jeg ønsket å utforske hvorfor noen av kvinnene til tross for belastninger og store utfordringer, så ut til å mestre dem. I tillegg ville jeg finne ut hvilke forhold som bidrar til å mestre integreringsprosessen. Empirien bygger på kvalitative intervju med fem filippinske kvinner som kom til Norge gjennom familieetablering. Jeg har tatt utgangspunkt i kvinnenenes erfaringer og tanker i forhold til familie, utdanning, jobb og økonomisk situasjon, nettverk og norskopplæring. Jeg har sett på hvordan disse forholdene påvirker kvinnenenes integreringsprosess og benyttet kunnskapen kvinnene formidlet til drøfting av sosialpolitiske tiltak som kan redusere kvinnenenes sårbarhet for utnyttelse i ekteskapet.

Analysen har vist at kvinnene blir avhengige av ektemannen og nettverket for å få hjelp og informasjon den første tiden i Norge. Det blir dermed tilfeldig hvor mye og hva slags hjelp og informasjon kvinnene får. Mer systematisk informasjon fra det offentlige tidlig i migrasjonsprosessen kan motvirke dette. Kvinnenenes komplekse og forskjellige situasjoner i forhold til jobb, utdanning og familie, nødvendiggjør fleksible tiltak ovenfor denne gruppen. Informasjonsseminar og informasjonsbrosjyre på kvinnenenes språk kan være aktuelle tiltak, som kan bidra til at kvinnene opplever sin situasjon som mer begripelig og håndterlig. Mer informasjon om rettigheter og hjelpeinstanser, kan gi kvinnene en sterkere opplevelse av sammenheng, som i følge Antonovsky (2000) er en viktig mestringsressurs.

Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag

Oslo 2011

Abstract

The theme of this master study is the migration stories of Philippine women. The purpose of this study has been to investigate whether a coping perspective of the women's stories can provide for a more nuanced picture of how female marriage migrants from the Philippines experience moving to Norway. I explore the following questions: *What may the marriage migration stories of Philippine women tell us about protection and risk factors in relation to migration? How can the knowledge gained be used to contribute to the construction of social political benefits?*

The theoretical perspectives I have used in my study are symbolic interactionism, Antonovsky's salutogenic model and Albert Hirschman's theory of exit, voice and loyalty. The theories are used to investigate how the women act in relation to the integration process and why the women choose to act that way. An important aspect of the study is coping, which refers to behaviours that protect from psychological damage from problematic experiences (Antonovsky 1991). I wanted to investigate why some of the women seemed to cope despite of strain and challenging circumstances. In addition I wanted to examine which factors apply in coping with the integration process. Empirically the study builds on qualitative interviews with five Philippine women that came to Norway to establish a family. I have based the theories on the women's experiences and thoughts around family, education, work and economical situation, social networks and Norwegian tuition. I have explored how these conditions affect the women's integration process and used the knowledge to examine how social political measures can reduce women's vulnerability for being exploited in their marriages. The analysis has shown that the women have become dependent on the husband and their social network in order to get help and information the first period of time after arrival. Because of this it is coincidental how much and what type of help and information the women receive. More systematic information from the public sector early in the migration process could counteract this. The women's complex and different situation in relation to work, education and family necessitates flexible actions towards this group. Information seminars and information brochures in the women's language could be an option, which could assist in the women feeling more in control of the situation. More information about rights and institutions that look after this can give the women a stronger feeling of context which according to Antonovsky (2000) is an important coping resource.

Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag

Oslo 2011

Forord

Fremfor alt vil jeg takke min veileder Mona Sandbæk som har vært tålmodig og bidratt med konstruktive tilbakemeldinger og gode råd underveis i prosessen. Videre vil jeg rette en stor takk til informantene som delte sine verdifulle livshistorier med meg. Uten deres livshistorier ville ikke denne oppgaven blitt til. Alle som har bidratt med praktisk hjelp i denne oppgaven fortjener også en stor takk. Spesielt vil jeg takke min søster Tone som leste korrektur på oppgaven, Elin som har hjulpet meg å oversette til engelsk, og mine gode studievenninner Janne og Tone.

Til sist vil jeg takke min kjære samboer Tomas som gjennom hele prosessen har vært tålmodig og støttet meg med en urokkelig tro på at dette skulle gå bra. Uten din støtte ville dette blitt en umulig prosess.

Oslo, mai 2011

Camilla Berg

Innhold

1 Innledning.....	10
1.0. Bakgrunn for valg av tema	10
1.1. Problemstilling	11
1.2. Avgrensinger og begrepsavklaringer	12
1.2.1 Integrering	13
1.3. Relevans for sosialt arbeid	14
1.4. Ekteskapsmigrasjon- utenlandske kvinner og norske menn	14
1.5 Oppgavens struktur	17
2.0 Teoretiske perspektiver	17
2.1 Symbolsk interaksjonisme.....	18
2.1.1 Definisjonen av situasjonen.....	19
2.2 Hva er mestring	20
2.2.1 Antonovskys salutogenesiske modell	20
2.2.2 Opplevelse av kontroll over livet	24
2.2.3 Kritikk av mestringsperspektivet	24
2.3 Exit, voice and loyalty.....	26
2.4 Oppsummering	27
3.0 Metode.....	27
3.1 Innledning.....	27
3.2 Studiets vitenskaplige og metodologiske utgangspunkt.....	28
3.3 Kvalitativ metode	28
3.3.1 Intervjuet	29
3.3.2 Valg av intervjuform	29
3.3.3 Intervjuguide	30
3.4 Utvalg av informanter	32
3.5 Transkribering	32

3.6. Ad hoc meningsgenerering.....	33
3.7. Tre etiske hovedregler	35
3.7.1 Melding til datatilsynet.....	36
3.7.2 Studiets reliabilitet og validitet	36
3.7.3 Generaliserbarhet	38
3.8. Oppsummering	38
4.0 Tiden før avreise.....	39
4.1 Å reise fra det kjente til noe helt nytt	39
4.2 Vanskelige arbeidsforhold og stor forsørgerbyrde.....	39
4.3 Møtet med ektemannen- forelskelse eller plikt?	41
4.4 Fra manglende kunnskap til detaljert informasjon	45
5.0 Å komme til Norge.....	47
5.1 Fra isolasjon til nettverk	54
5.2 Nettverkets ulike bidrag til integrering	55
5.4. Å lære seg språket en sammensatt prosess.....	57
5.4.1 Oppsummering	61
6. Ulike mestringsstrategier på veien til integrering	61
6.1. En sterk opplevelse av sammenheng	61
6.2. Lojalitet som mestringsstrategi	63
6. 3. Hva mener kvinnene kan forhindre utnyttelse i ekteskapet?.....	66
6.3.1 Oppsummering	68
7. Oppsummering og drøfting	68
7.1 Innledning.....	68
7.2 Kvinnerenes situasjon på Filippinene.....	68
7.3. Den første tiden i Norge	69
7.3.1 Informasjon	69
7.3.2 Nettverk.....	70

7.3.3 Språkkunnskaper	71
7.4. Opplevelse av sammenheng	71
7.5. Hvilken hjelp fikk kvinnene av offentlige instanser i integreringsprosessen?	73
7.6 Kvinneres situasjon i dag	73
7.7. Oppsummering	74
7.8. Drøfting av sosialpolitiske tiltak	74
7.9. Avslutning	78
Litteraturliste:	80
Vedlegg 1. Intervjuguide	85
Vedlegg 2. Forespørsel om å delta i en undersøkelse ved høyskolen i Oslo	88
Vedlegg 3. Brev til Portvakt	90
Vedlegg 4. Samtykkeerklæring	92
Vedlegg 5. Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste	93

1 Innledning

1.0. Bakgrunn for valg av tema

Siden 90-tallet har det vært en markant økning av transnasjonale ekteskap i Norge. Likevel har det vært stor mangel på kunnskap om dette området (Huitfeldt og Kavli 2004, 2). Når disse ekteskapene har fått oppmerksomhet er det ofte i sammenheng med utnytting av kvinner fra fattigere land, samt manglende likestilling i ekteskap mellom norsk mann og asiatisk eller østeuropeisk kvinne (Lotherington 2007). Fokuset rettes da mot utnytting gjennom eksempelvis transnasjonale serieekteskap (Lidén 2005), eller mot et traficking-perspektiv hvor kvinnene blir dratt inn i prostitusjon (Brunowski og Tyldum 2004). I tillegg er det forsket på utenlandske kvinner som er gift med norske menn og som havner på krisesenter (Smaadahl, Hernes og Langberg 2002). Den generelle oppfatningen av disse kvinnene er at de er en sårbar gruppe, siden de ikke kan språket, ikke kjenner kulturen eller kan forsørge seg selv når de ankommer Norge (Tyldum og Tveit 2008). Forskningen rundt temaet har kun i liten grad fokusert på beskyttelsesforhold eller sammenlignet ekteskap der kvinnene har vært utsatt for utnyttelse med ekteskap som ser ut til å være ”velfungerende”. Ved kun å rette oppmerksomheten mot de vanskelige ekteskapene kan en miste viktig informasjon om både beskyttelses- og risikoforhold (Huitfeldt og Kavli 2004).

Den offentlige debatten rundt temaet har til tider vært mer preget av fordommer og myter enn empirisk kunnskap. Kvinnene plasseres ofte under stereotypier som passive husmødre, kalkulerende kvinner, ofre eller prostituerte (Grytting 2000). Slike stereotypier kan føre til stigmatisering av kvinnene og deres familie. En slik stigmatisering kan virke uheldig på kvinnenens selvbilde, deres evne til å skaffe seg et norsk nettverk og dermed integreringen i det norske samfunnet.

Min interesse for temaet oppstod på bachelor-studiet i sosialt arbeid. I praksisperioden var jeg med på å starte opp, gjennomføre og evaluere en samtalegruppe for kvinner som hadde vært utsatt for vold i nære relasjoner ved familievernkontoret i Halden. Kriteriet for deltakelse var at alle måtte snakke flytende norsk. Til tross for at familievernkontoret ofte ble oppsøkt av innvandrerkvinner som ble utsatt for vold i nære relasjoner, ble det ikke startet en egen gruppe for de som hadde for dårlige norskkunnskaper. Dette fikk meg til å undres over hvilket tilbud som finnes for innvandrerkvinner og hvor sårbare de er for utnyttelse i sine ekteskap.

I forbindelse med masterprosjektet leste jeg rapporten ”*Det globale ekteskapsmarkedet, ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner, kunnskapsstatus og kunnskapsbehov*” (Heuitfeldt og Kavli 2004). Rapporten avdekket et stort kunnskapsbehov. Av de mange ubesvarte spørsmål fattet jeg spesielt interesse for to problemstillinger. Den ene var hvilke risikofaktorer for utnyttelse som kan finnes i ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner. Den andre var hva som kjennetegner de gode ekteskapene.

1.1. Problemstilling

Min kunnskapsinteresse er å få et mer nyansert bilde av hvordan kvinnelige ekteskapsmigranter fra Filippinene opplever det å komme til Norge. Jeg ønsker å fokusere på kvinnenenes erfaringer, opplevelser og tanker. Gjennom deres historier vil jeg analysere hva jeg ser som de mest fremtredene beskyttelses- og risikoforhold i migrasjonsprosessen til informantene.

Et annet viktig fokus i denne oppgaven er mestring. Mestring refererer til atferd som beskytter mennesker fra å få psykologisk skade av problematiske sosiale erfaringer (Antonovsky 1991). I sosialt arbeid er man ofte opptatt av hvorfor mennesker får problemer. Det jeg ønsker å belyse er hvorfor det er noen som til tross for belastninger og store utfordringer i livet likevel ser ut til å mestre disse utfordringene. Hva er det som gjør at noen lykkes? Og hva er det som gjør at noen inntar en aktiv holding til å bedre sin egen situasjon og andre ikke? Hvilke forhold spiller inn for å mestre integreringsprosessen og tilpasningen til den nye situasjonen i Norge? Et sentralt aspekt i mestringslitteraturen er opplevelsen av kontroll (Wel m.fl. 2006). Likeledes har opplevelsen av sammenheng vist seg å ha viktige konsekvenser for utfallet av en vanskelig situasjon, det være seg sykdom eller sosiale problemer. Mestringsperspektivet bringer inn et fokus på beskyttelsesforhold i tillegg til risikoforhold. De gode historiene hvor kvinner mestrer integreringen til det norske samfunnet, er derfor viktig å få fram. Hvordan kvinnene håndterer det nye livet i Norge og i hvilken grad de blir integrert kan ha betydning for beskyttelses- og risikoforhold for utnyttelse i ekteskapet. Antakelsen er at høy grad av integrering virker beskyttende i form av at godt integrerte kvinner vil kunne ha nettverk som kan bistå dem dersom de skulle havne i en vanskelig situasjon. De vil ha mer kontroll over sin situasjon fordi de kjenner samfunnet, sine rettigheter og plikter og vil kunne manøvrere seg gjennom velferdssystemet og skaffe den hjelpen de trenger. Det finnes mye forskning hvor begrepet mestring er brukt og det finnes ulike teoretiske retninger. Jeg vil gjøre nærmere rede

for mestringsbegrepet senere i mitt teorikapittel. På bakgrunn av disse innledende betraktningene har jeg valgt følgende problemstillinger:

Hva kan filippinske kvinners historier om sin ekteskapsmigrasjon fortelle om beskyttelses- og risikoforhold i migrasjonsprosessen? Hvordan kan den kunnskapen de formidler bidra til utformingen av sosialpolitiske tiltak?

1.2. Avgrensinger og begrepsavklaringer

Det er mange ulike beskyttende forhold og risikoforhold i en migrasjonsprosess. I denne oppgaven vil begrepene *beskyttelses- og risikoforhold* omhandle forhold som kan være til beskyttelse, eller utgjøre en risiko for at ekteskapsmigrerende filippinske kvinner blir utsatt for vold eller utnyttelse i ekteskapet. For å avgrense oppgaven valgte jeg å fokusere på kvinnenenes perspektiv. Selv om mennenes perspektiv er lite utforsket og kunne gi nyttige bidrag, er det kvinnene og deres erfaringer, opplevelser, tanker og mestringsstrategier som er min kunnskapsinteresse. Jeg anså derfor en utforskende intervjuundersøkelse for å være en hensiktsmessig tilnærming.

I stedet for å oppsøke kvinner på krisesentre som hadde vært utsatt for vold i sine ekteskap, ønsket jeg å intervju kvinner som ikke var i en ekstraordinær situasjon og som kunne ha både gode og dårlige erfaringer. Ved å oppnå større forståelse for hvordan ”vanlige” migrasjons- og integreringsprosesser formes, kan man også få en innfallsvinkel til å forstå bedre hvordan destruktive prosesser oppstår. De gode erfaringene ble spesielt viktige å få med, da jeg ville ha fokus på mestring av integreringsprosessen.

Pearlin og Schooler (1978) har understreket at mestringsforskningen i for stor grad har fokusert på individuelle karaktertrekk og sett mindre på situasjonen individet befinner seg i. De mener at mestring bør undersøkes i sammenheng med de aktuelle belastningene individet utsettes for. Denne kritikken har jeg forsøkt å ta i betraktning. Oppgaven har derfor et fokus på kvinnenenes faktiske situasjon og hvilke valgmuligheter kvinnene har hatt.

Beskyttelses- og risikoforhold samt mestringsprosesser i en migrasjonsprosess, er komplekse temaer. Det vil ikke være mulig å fokusere på alle omstendigheter som kan ha betydning innenfor rammene av en masteroppgave. Jeg har derfor valgt å gjøre noen avgrensninger med

tanke på hvilke forhold jeg vil undersøke. Beskyttelses- og risikoforhold kan deles opp i individuelle, relasjonelle og strukturelle forhold. Det kan være en rekke individuelle forhold som kan medføre risiko og beskyttelse i migrasjonsprosessen. Både genetikk og oppvekst kan være relevant, men utelates da genetikk er utenfor mitt fagfelt, og fordi jeg er mest interessert i kvinnes livssituasjon i voksen alder. Jeg har valgt å fokusere på mestringsstrategier med hensyn til familie, utdanning, jobb og økonomisk situasjon. Med relasjonelle forhold menes i denne oppgaven kvinnes forhold til ektemann, familie og nettverk. I tillegg har jeg sett på språket og hvordan det påvirker kvinnes relasjoner. I analysen har jeg vurdert hvordan disse forholdene påvirker integreringsprosessen og hvordan de kan virke beskyttende eller utgjøre en risiko.

Med strukturelle forhold menes i denne oppgaven samfunnsforhold som kvinnes tilgang til arbeid, arbeidsbetingelser og forsørgerforpliktelser for familie og slekt på Filippinene. I oppgaven har jeg undersøkt hvordan disse forholdene påvirker kvinnes valgmuligheter. I tillegg har jeg sett på hva kvinnene har fått hjelp til av det offentlige i Norge og hvordan de håndterte det de ikke fikk hjelp til.

1.2.1 Integrering

Det er mange måter å definere integrering på. Berg og Thorseth (1995, 32) forstår begrepet integrering som en kombinasjon av mestring, aksept og tilpasning til det samfunnet som en lever i. Integrering forstås av forfatterne som en toveisprosess som innebærer en innsats fra innvandrere til å tilpasse seg og akseptere rammene for det norske samfunnet. Samtidig forutsetter integrering at majoritetssamfunnet tilrettelegger for at innvandrere får tilegnet seg de egenskapene som behøves for å kunne delta i det norske samfunnet på like vilkår som majoritetsbefolkningen. Eksempelvis vil tilrettelagt norskopplæring og samfunnskunnskap være en viktig forutsetning for samfunnsdeltakelse. Hva det vil si å være godt integrert vil variere fra person til person. Den norske regjeringen er klar på at det å lære seg norsk og delta i arbeids- og samfunnslivet er viktig for å bli integrert. Dette kommer fram i prop. 1 S (2007-2008, 11) hvor det blant annet står at ” regjeringen vil føre en aktiv integreringspolitikk overfor nyankomne innvandrere for å sikre at de raskest mulig kan bidra med sine ressurser i det norske arbeidslivet og samfunnet for øvrig”. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2009) har i sin årsrapport funnet at hele 82 prosent av den norske befolkningen oppgir gode norskkunnskaper som viktig for å være godt integrert, fulgt av det å kunne forsørge seg selv

og sin familie gjennom arbeid (69 prosent)¹. Befolkningens meninger om hva som er god integrering samstemmer med myndighetenes integreringspolitikk, der de fleste av regjeringens integreringstiltak er rettet mot at innvandrere skal kunne norsk og være økonomisk selvhjulpne (Prop. 1 S 2009-2010).

1.3. Relevans for sosialt arbeid

Beskyttende forhold er sentralt i mestrings teorien. Siden jeg har valgt et mestringsperspektiv, vil jeg fokusere på hva de filippinske kvinnene har fått til og hva som kan føre til en god mestring av integreringsprosessen. Kvinnenes fortellinger vil kunne gi kunnskap til utforming av sosialpolitiske tiltak for å redusere sårbarhet og bidra til å gi kvinnene et bedre liv i Norge. Dette kan ha konsekvenser både for kvinnene selv og for sosialarbeidere som jobber med dem, eksempelvis i NAV, da de vil kunne danne seg et bredere bilde av hva disse kvinnene trenger og hvordan hjelpen best kan gis. Oppgaven omhandler også forslag som kvinnene mener kan redusere sårbarhet for utenlandske kvinner som ekteskapsmigrerer til Norge. Disse forslagene kan være et nyttig bidrag til sosialt arbeid fordi de kan gi sosialarbeiderne kunnskap om kvinnenes perspektiv. I tillegg til relevans for sosialt arbeids praksis vil denne oppgaven også kunne bidra med et mestringsperspektiv på migrasjons- og integreringsprosessen, som kan gi nyanserte bidrag til den videre kunnskapsproduksjonen. Oppgaven vil også kunne vise hvordan man kan anvende mestrings teori på en sårbar gruppe. I følge Nadim og Tveit (2009) er denne gruppen sårbar for utnyttelse da de ikke kan språket, ikke kjenner kulturen, eller kan forsørge seg selv når de ankommer Norge. De er derfor svært avhengige av sine ektemenn. I tillegg tilhører disse kvinnene en etnisk minoritet i Norge. Dette er derfor et tema som er relevant både for sosialt arbeids praksis, kunnskapsproduksjon og sosialpolitikken. I neste avsnitt vil jeg kort presentere forskningsfeltet.

1.4. Ekteskapsmigrasjon- utenlandske kvinner og norske menn

Stadig flere kommer til Norge gjennom familieinnvandring (Daugstad 2008). Familieinnvandring brukes som en fellesbetegnelse på familiegjenforening og familieetablering. Familieetablering forstås i denne sammenheng som rett til opphold i Norge på grunnlag av et nytt forhold (ekteskap/samboerskap). Familiegjenforening er tilfeller hvor

---

¹ <http://www.imdi.no/no/Arsrapporter/aarsrapport2009/Forskerne/Innvandrere-i-norske-medier/Hva-er-integrering/> lastet ned 17.02.2011

søkeren ønsker opphold i Norge for å gjenforenes med et familiemedlem som er bosatt eller som skal bosette seg her. I Norge er det en klar sammenheng mellom ekteskapsmønster og ekteskapsmigrasjon. Det er forskjellige ekteskapsmønstre og pardanningsmønstre i dagens Norge. I noen etniske grupper, eksempelvis pakistanere, inngås det primært ekteskap med andre innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. Fra andre etniske grupper, eksempelvis filippinere, gifter de fleste seg gifter seg med majoritetsbefolkningen. Flertallet av disse har kommet til Norge på grunn av familieetablering med personer uten innvandrerbakgrunn. Disse ekteskapene kalles transnasjonale. Det har vært en klar økning i transnasjonale ekteskap fra 1996 til 2007. Transnasjonale ekteskap defineres av Daugstad (2008) som personer som gifter seg på tvers av landegrenser der partene er registrert bosatt i ulike land når ekteskapet er inngått. Begrepet ekteskapsmigrasjon benyttes om personer som emigrerer til et land gjennom ekteskap med en borger fra dette landet. I min oppgave vil begrepet ekteskapsmigrasjon benyttes om kvinner fra Filippinene som kommer til Norge og får oppholdstillatelse i landet på grunnlag av en familieetablering med en norsk mann uten innvandrerbakgrunn. I 1990 var det til sammen 1300 personer fra land utenfor Norden som fikk opphold på grunnlag av familieetablering. I 2006 var det 4500. Av disse var det flest som innvandret fra Thailand, Pakistan, Tyrkia, Russland og Filippinene. I perioden 1996- 2007 har det kommet 2200 filippinske kvinner til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann (Daugstad 2008, 3). I 2009 kom det 498 familieinnvandrende kvinner fra Filippinene og de fleste av disse etablerte seg med en norsk mann uten innvandrerbakgrunn (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2010)².

Huitfeldt og Kavli (2004) har pekt på behovet for økt kunnskap om risiko for utnyttelse i ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner og hvilke tilbud som gis kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskapsmigrasjon. I rapporten *”Det globale ekteskapsmarkedet, ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner, kunnskapsstatus og kunnskapsbehov”* ble det fremhevet at den offentlige debatten om disse ekteskapene bør nyanseres. Slik debatten fremføres i dag, vil den kunne føre til stigmatisering av både kvinnene, mennene og eventuelle barn som er involvert i disse ekteskapene (Huitfeldt og Kavli 2004). Egeland (2001, 88) mener at bruk av begreper som ”slavehandlevirksomhet” og ”kvinnehandel” i den offentlige debatten bidrar til å stigmatisere og fastsette allmenne oppfatninger av utenlandske kvinner gift med norske menn. Grytting (2000) beskriver hvordan en ladet offentlig debatt

---

² http://www.imdi.no/Documents/Innstikk/IMDi_magasin_familieinnvandredekviner_2010.pdf
Lastet ned 01.05.2011

kan forsterke folkesnakk, og dermed gjøre det vanskelig for kvinnene å etablere et sosialt nettverk i Norge. Mennene og kvinnene som Grytting intervjuet la stor vekt på å formidle at de hadde gode ekteskap. På grunn av den offentlige debatten ble det viktig for disse kvinnene å uttrykke at de ikke var en del av den gruppen kvinner som ble utnyttet i Norge. I følge Huitfeldt og Kavli (2004) illustrerer disse parenes følelse av å være stigmatisert hvor viktig det er å presentere et balansert bilde av ekteskap mellom norske menn og ikke-vestlige kvinner. Videre finner de at forskning bør kartlegge og formidle også de gode historiene og at dette bare i liten grad har blitt gjort.

I etterkant av rapporten har det blitt forsket mer på transnasjonale ekteskap. Kort sammenfattet kan vi si at faktorer som høyere utdanning i samspill med god økonomi og god tid til å bli kjent med den potensielle ektemannen, ser ut til å ha en beskyttende innvirkning på kvinnens sårbarhet for utnyttelse i transnasjonale ekteskap. Kvinner som hadde disse forutsetningene tok mindre sjanser eller risiko i sin migrasjon (Thunem 2007). Dette støttes av Tyldum og Tveit (2008) som har funnet at det er risiko forbundet med å ha for dårlig tid til å bli kjent og for lite tid til å avklare forventninger. Ekteskapsbyråer som bidrar til gale forventninger og stereotypier av kvinnene kan også være medvirkende til utnyttelse i ekteskapet. Videre kan faktorer som manglende språk, kunnskap om det norske samfunnet og økonomisk avhengighet av sine ektemenn gi økt sårbarhet eller risiko for utnyttelse. Ektemennene står i denne konteksten sterkere enn sine utenlandske koner. Dette forrykker maktbalansen i ekteskapene (Tyldum og Tveit 2008).

Per i dag finnes det ingen instanser i kommunene som er pålagt et overordnet ansvar for kvinnene som innvandrer til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann. Med unntak av 50 timer samfunnsfag er det ingen systematisk informasjon som blir gitt kvinnene den første tiden. Mennene kan være en viktig ressurs for kvinnene fordi det ofte er dem og deres nettverk som skaffer kvinnene informasjon (Nadim og Tveit 2009). På den annen side blir kvinnene da avhengig av sine menn for å få den informasjonen de trenger, noe som utgjør en potensiell sårbarhet for utnyttelse i ekteskapet. Beskyttende faktorer kan være sosialt nettverk og arbeid, fordi kvinnene da ikke vil være isolert og dermed lettere vil kunne få den informasjon og støtte som de trenger (Thunem 2007).

Spørsmål som fortsatt ikke er belyst i forskningen er hva historiene om de gode ekteskapene kan si oss? I hvilken grad er de nevnte ”risikofaktorene” tilstede i de ”fungerende”

ekteskapene? Finnes det beskyttende faktorer som de undersøkelsene nevnt ovenfor ikke har funnet? Hvilke tiltak mener kvinnene fungerer, hva har hjulpet dem og hvordan har de kommet seg igjennom vanskelige faser i sin emigrasjonsprosess? Disse spørsmålene står i fokus i min oppgave.

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 presenteres de teoretiske tilnærmingene jeg har lagt til grunn for denne oppgaven. Fra symbolsk interaksjonisme benytter jeg begrepet *definisjonen av situasjonen* som et analytisk redskap. Fra mestringsteori bruker jeg både Antonovskys (2000) teori om ”*sense of Cheren*”, Peralin og Schollers (1978) tre former for beskyttende mestringsfunksjoner, Nygårds (1993) teori om kontroll over livet, samt kritikk rettet mot mestringsperspektivet. I tillegg presenteres Albert Hirschmans (1970) teori om exit, voice and loyalty. Kapittel 3 handler om metodologiske overveielser. Jeg redegjør for gjennomføring av intervjuer, rekruttering og utvalg. Videre presenteres analysen, samt faglige og etiske refleksjoner. Kapittel 4, 5 og 6 tar for seg de empiriske funnene. I kapittel 4 analyseres beskyttelses- og risikoforhold knyttet til tiden før kvinnene ekteskapsmigrerte til Norge og i kapittel 5 analyseres beskyttelses- og risikoforhold i den første tiden etter at kvinnene kom til Norge. I kapittel 6 analyseres noen av kvinnes mestringshistorier, samt hva som har endret seg i kvinnes situasjon fram til i dag. I tillegg presenteres kvinnes forslag til tiltak som kan gjøre ekteskapsmigrerende kvinner mindre sårbare for utnyttelse i ekteskapet. Kapittel 7 er oppgavens drøftningskapittel. I dette kapittelet oppsummerer og drøfter jeg mine hovedfunn i lys av teori. Deretter drøfter jeg hvordan kunnskapen kvinnene har formidlet kan bidra til utforming av sosialpolitiske tiltak og avslutter med noen refleksjoner om hva denne oppgaven kan benyttes til.

2.0 Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet vil jeg ta for meg de teoretiske perspektivene jeg har lagt til grunn for denne oppgaven. Disse tilnærmingene vil utgjøre premissene for fokuset i analysen. Jeg vil gjøre rede for symbolsk interaksjonisme før jeg introduserer mestringsteori og Albert Hirschman (1970) sin teori om exit, voice og loyalty. Det er et mangfold av ulike teoretiske innfallsvinkler jeg kunne ha brukt til å analysere intervjuene; blant annet kunne jeg ha benyttet fenomenologisk teori og sosialkonstruktivistisk teori. Kvinnes situasjon kan forstås på

mange måter avhengig av posisjonen til den som vurderer situasjonen. Denne posisjonen er bestemmende for hva den som analyserer fokuserer på og dermed hvordan kvinnene blir forstått. Jeg ønsket å finne redskap som gjorde det mulig å fokusere på kvinnes historier og samtidig kunne analysere og tolke deres opplevelser i relasjon til de kompliserte forholdene i samfunnet rundt dem. Jeg har valgt symbolsk interaksjonisme fordi det er et teoretisk perspektiv som belyser relasjonen mellom individ og samfunn, formidlet ved (symbolsk) kommunikasjon. Symbolsk interaksjonisme er en betraktningssmåte innenfor sosiologi som har videreutviklet et meningsforstående metodeperspektiv i studiet av sosiale fenomener (Gruneriusen 1996). Blumer (1969, 12) formulerte tre grunnleggende teser for den symbolske interaksjonismen: Den første er at mennesker forholder seg til sin omverden (den fysiske og sosiale) på bakgrunn av den meningen omverden har for dem; den andre er at denne mening er skapt gjennom sosial interaksjon og den tredje er at det skjer en kontinuerlig omfortolkning av mening i den sosiale interaksjon.

Mestring av integreringsprosessen og hva det er som gjør at noen av kvinnene til tross for store belastninger og utfordringer likevel ser ut til å mestre situasjonen, er et av mine hovedfokus i oppgaven. Jeg fant mestringsteori nyttig for dette formålet og da spesielt Antonovskys salutogoniske modell. I tillegg har jeg benyttet Albert Hirschmans (1970) teori om exit, voice and loyalty som kan gi redskaper til analysen av kvinnes mestringsstrategier. Jeg vil i det videre beskrive disse teoriene mer inngående.

2.1 Symbolsk interaksjonisme

Symbolsk interaksjonisme forbindes gjerne med George Herbert Mead og Blumer, som var en av hans studenter. Blumer bygget ikke kun på Meads tanker, men var også inspirert av andre pionerer innen samme retning; slik som John Dewey, William James, Charles Peirce, William Thomas og Charles Cooley. Disse har alle fremstilt fragmenter av det som i dag inngår i symbolsk interaksjonisme (Levin og Trost 2005). I følge Levin og Trost (2005, 9), som har videreført symbolsk interaksjonisme, finnes det ikke ett symbolsk interaksjonistisk perspektiv, men flere varianter som kan minne om hverandre, men som ikke er identiske. Til felles har de en rekke grunnpilarer: definisjon av situasjonen, sosiale objekt, symboler, nået, selvet og en sterk vektlegging av aktiviteter, prosesser og forandring. Felles for disse grunnpilarene er at de er rettet mot å forstå istedenfor å forklare (Levin og Trost, 2005, 10). Man er opptatt av de sosiale prosesser som skjer i den gruppen den enkelte tilhører og i de situasjoner som den

enkelte definerer som relevante (Levin og Trost 2005, 99). Som forsker ser en på menneskets situasjon her og nå og har samtidig et fremtidsperspektiv, hvor en ser mennesket som aktivt og som bruker sine tidligere erfaringer i nået. Jeg vil i det følgende redegjøre for definisjonen av situasjonen som jeg benytter som et analytisk redskap i analysen. Redegjørelsen er derfor ikke en full gjennomgang av symbolsk interaksjonisme.

2.1.1 Definisjonen av situasjonen

Innen symbolsk interaksjonisme er begrepet definisjonen av situasjonen viktig. Det ble benyttet av Thomas og Znaniecki (1918-1920, 68) og noen år senere kom formuleringen: *"If men define situations as real, they are real in their consequences"* (Thomas og Thomas 1928, 572). Det betyr at det personen oppfatter blir dets virkelighet og dermed også bestemmende for personens atferd (Levin og Trost 2005, 12). Dette innebærer at den sosiale virkeligheten er subjektiv og kan oppfattes på mange ulike måter. Hvis en person definerer en situasjon på en bestemt måte vil personen handle ut i fra denne definisjonen. I min undersøkelse har det derfor vært viktig å fokusere på hvordan kvinnene oppfatter sin situasjon for å forstå hvorfor de handler som de gjør. Deres definisjoner av egne situasjoner kan således gi et innblikk i hvorfor kvinnene har valgt ulike mestringstrategier og handlinger.

Definisjoner av situasjoner kan omdefineres og endres på. Fordi det handler om pågående prosesser, kan man gjennom slike omdefinisjoner få mulighet til å endre oppfatning og dermed også atferd. Dette gjøres ofte i terapi og sosialt arbeid. Omdefineringen kan også skje gradvis på grunn av påvirkning fra andre, eller gjennom egen sinnsstemning, helsetilstand, eller andre forhold (Levin og Trost 2005, 11-16).

Spørsmål om endring i definisjoner, hva som har bidratt til endringen og eventuelt hvordan endringen i definisjonen har påvirket kvinnenes handlingsvalg, kan i denne undersøkelsen være interessante med tanke på å forstå handlingsvalg og mestring. Kvinnene i min oppgave definerer situasjonen i nået, men disse definisjonene er likevel influert av tidligere erfaringer og opplevelser i kvinnenens liv (Levin og Trost 2005, 21-23). Slike tidligere erfaringer og opplevelser er integrert i nye erfaringer og vurderinger. Kvinnene er et produkt av sin historie, men denne historien er i en stadig forandringsprosess. Derfor er også kvinnenens egenskaper foranderlige. I følge symbolsk interaksjonisme vil dermed erfaringene som kvinnene har med seg fra sitt liv på Filippinene prege deres tanker, innstilling og handlingsvalg i dag og utgjøre

en integrert del av kvinnes selv. Kvinnens selv og tidligere erfaringer vil også prege måten kvinnene takler utfordringene når de skal tilpasse seg det nye livet i Norge. Både individuelle og strukturelle forhold før kvinnene ankommer Norge kan virke beskyttende eller utgjøre en risiko for utnyttelse i ekteskapet. Jeg har derfor forsøkt å kartlegge kvinnes nåværende situasjon og definisjoner av hvordan deres situasjon var før de kom til Norge. Disse definisjonene vil også være influert av kvinnes opplevelser i Norge. Definisjonene vil også ta opp forhold som er interessante for hvordan kvinnene handler og forhold kvinnene levde under som har hatt betydning for hvilke valgmuligheter og forutsetninger kvinnene har hatt for å skaffe seg et ”godt liv”. Etter å ha sett på relevant teori om hva som ut i fra kvinnes situasjon virker bestemmende for deres handlinger og mestringsteorier, vil jeg se på relevante teorier om mestring og kvinnes respons på sin situasjon.

2.2 Hva er mestring

Fokus på mestring er sentralt i faget sosialt arbeid og i utdanning av sosionomer (Sommerschild 1998; Johnson og Yanca 2001). Lazarus og Folkman definerer mestring som ”*kontinuerlig skiftende kognitive og atferdsmessige bestrebelser på å mestre spesifikke indre og/eller ytre krav, som etter en persons oppfatning tærer på eller overstiger hans ressurser.*” (Lazarus og Folkman, 1984, 141). Mestring kan i denne sammenhengen være ulike typer atferd og psykologiske prosesser som kvinnene benytter når deres ressurser stilles på prøve. Begrepet inneholder, slik det brukes i teorien jeg har valgt, særlig to relevante dimensjoner. Istedenfor å spørre hvorfor så mange får problemer, spør man om hvorfor de som klarer seg ikke får problemer. I tillegg utvides oppmerksomheten fra risikoforhold til også å gjelde beskyttelsesforhold. Det viktige her er hvilke forhold som gjør at mennesker med store utfordringer, likevel klarer vanskelige situasjoner. Begrepet er dermed positivt ladet og fokuserer på hvordan mennesker møter utfordringer og vanskelige situasjoner.

2.2.1 Antonovskys salutogenesiske modell

Mestringsfokus har sin plass innen for det som kalles et salutogenetisk perspektiv, som kan oversettes med helsefremmede. Antonovsky (2000) lanserte begrepet salutogenese. En salutogenetisk modell fokuserer på kildene til sunnhet. En spør seg hvorfor mennesker befinner seg i den positive enden av en skala for god helse-dårlig helse (Antonovsky 2000, 12). Mange mennesker med en høy stressbelastning overlever og klarer seg fint. Når en person

utsettes for en stressfaktor fører det til en spenningstilstand som han eller hun må håndtere. Det er måten denne personen håndterer situasjonen på som blir avgjørende for om resultatet blir patologisk, nøytralt eller helsefremmende. Antonovsky ble interessert i spørsmålet om en generell motstandsressurs mot stress i forbindelse med forskning på jøder som hadde overlevd i konsentrasjonsleir, hvor han undersøkte hvordan disse jødene mestret livet etterpå. Han undret om det fantes en generell motstandsressurs og som svar på dette utviklet han termen *Sense of Coherence*, oversatt som opplevelsen av sammenheng. Jeg vil bruke denne videre i oppgaven min. Opplevelse av sammenheng blir i Antonovskys bok *Helbredets Mysterium* (2000, 37) definert som:

Oplevelsen af sammenhæng er en global indstilling, der udtrykker den udstrækning, i hvilken man har en gennemgående, blivende, men også dynamisk følelse af tillid til, at (1) de stimuli, der kommer fra ens indre og ydre miljø, er strukturerede, forutsigelige og forståelige; (2) der står tilstrækkelige ressourcer til rådighed for en til at klare de krav, disse stimuli stiller; (3) disse krav er udfordringer, det er verd at engagere sig i.

Den sentrale antagelsen i den salutogenetiske modellen er i følge Antonovsky (2000, 179,195) at en sterk opplevelse av sammenheng er avgjørende for en vellykket håndtering av livets stressfaktorer og dermed for bevarelse av helse. Opplevelse av sammenheng er en stabil, vedvarende og generell innstilling til verden som kjennetegner en person gjennom hele voksenlivet. Grunnlaget for vår holding eller opplevelse av sammenheng skapes av de livsbetingelsene vi har, både psykiske, fysiske og sosiale forhold på individ og samfunnsnivå. Det er en grunninnstilling som sementeres igjennom alle livsområder innenfor grensene av det som oppleves som meningsfylt for personen (Antonovsky, 2000).

Hvor vellykket en persons oppgaveløsning eller håndtering er, avhenger blant annet av personens intelligens, viten og evner, i tillegg til den objektive konteksten. Opplevelse av sammenheng kan være en særskilt viktig faktor hvor det er snakk om en så uklart definert og kompleks oppgave som for eksempel å bli integrert i det norske samfunnet. En person som har en sterk opplevelse av sammenheng vil være motivert til å oppfatte oppgaven som en utfordring; til selv å skape struktur og søke etter passende ressurser. Personen vil ha større tillit til at resultatet blir bra, hvis oppgaven ligger innen for grensene av hva som er meningsfylt for personen. Personer med svak opplevelse av sammenheng kan lettere oppleve kaos, håpløshet og overbelasting. Opplevelse av sammenheng som grunninnstilling kommer i konkrete situasjoner til uttrykk som en følelsesmessig og kognitiv situasjonsbedømmelse (Antonovsky 2000, 200).

De filippinske kvinnene som kom til Norge gjennom ekteskapsmigrasjon har mest sannsynlig opplevd mange utfordrende og stressende situasjoner, både på Filippinene der mange måtte jobbe hardt for å forsørge familien og i Norge hvor mye var ukjent og nytt for kvinnene. I analysen er den salutogenetiske modellen brukt som redskap for å se hvorfor noen av kvinnene mestrer høye stressbelastninger i integreringsprosessen bedre enn andre og hvilke forhold som gir gode forutsetninger for en sterk opplevelse av sammenheng. Derfor stilles spørsmålene; hvilken opplevelse av sammenheng uttrykker kvinnene? Hvilke forhold og livsbetingelser ser ut til å gi gode forutsetninger for at kvinnene kan oppleve en sterk opplevelse av sammenheng?

Begrepet *opplevelse av sammenheng* kan inndeles i tre komponenter som er uløselig knyttet til hverandre. Den første komponenten er *begripelighet*, som vil si å forstå situasjonen. Det relevante er om man oppfatter de stimuli man konfronteres med, enten i det indre eller ytre miljø, som kognitivt forståelige, som sammenhengende, ordnet og tydelig informasjon, eller om man oppfatter det som støy, usammenhengende, kaotisk og uforklarlig. Den som har en sterk opplevelse av begripelighet vil forvente at fremtidige stimuli stort sett er forutsigbare. Når de kommer som en overraskelse kan de i hvert fall plasseres inn i en sammenheng og forklares. Den som har svak opplevelse av sammenheng vil føle seg forfulgt av "uhell", man havner tilfeldig i situasjoner. Situasjonene er alltid dårlige og sånn forventer man at de kommer til å fortsette å være. I det andre ytterpunktet vil personen oppfatte begivenheter som noe man kan håndtere, som utfordringer man kan klare (Antonovsky 2000,35). For de filippinske kvinnene kan blant annet det å forstå sin integreringssituasjon i Norge være avgjørende for hvordan de handler. Ser kvinnene situasjonen som håndterbar eller umulig? Jeg vil derfor analysere hvordan kvinnene forstår sin situasjon, samt hva som kan gi kvinnene en opplevelse av begripelighet.

Den andre komponenten er *håndterbarhet*, som omhandler i hvilken utstrekning man oppfatter at man har ressurser til sin rådighet som er tilstrekkelige til å klare kravene man blir stilt ovenfor. Dette kan være ressurser en selv har kontroll over eller ressurser som kontrolleres av en legitim annen som for eksempel mor eller ektefelle, en person man stoler på. Belastningsbalanse utgjør grunnlaget for denne komponenten. Det er viktig å ha en forståelse av de krav som stilles til en og ha en god forståelse av situasjonen for å føle at en har tilstrekkelige ressurser til rådighet. Dersom man lever i en verden som oppfattes som

kaotisk og uforutsigbar er det vanskelig å føle at man har mulighet til å klare seg godt. En person med sterk opplevelse av håndterbarhet føler seg ikke som offer for omstendighetene, eller at livet har behandlet henne urettferdig. Mindre heldige ting kan finnes i personens tilværelse, men når de skjer er hun i stand til å håndtere dem (Antonovsky 2000, 35-36). I oppgaven brukes begrepet for å belyse kvinnens opplevelse av om de har tilstrekkelig ressurser til rådighet for å klare de kravene de blir stilt ovenfor i integreringsprosessen, samt hvilke forhold som bidrar til opplevelsen av situasjonen som håndterbar. Dersom kvinnene har tro på egne og andres ressurser og evner å nyttiggjøre seg disse vil det trolig innvirke på deres mestring av integreringsprosessen.

Den tredje komponenten er *meningsfullhet* som handler om i hvilken utstrekning man føler at livet er forståelig rent følelsesmessig og at hvert fall noen av kravene og problemer man møter i livet er verdt å investere energi og engasjement i. Medbestemmelse utgjør grunnlaget for komponenten meningsfullhet. Hvis vi opplever at handlingene våre ikke har noen virkning i verden mister den sin mening for oss. Personer med en sterk opplevelse av meningsfullhet kan oppleve krav som utfordringer man har glede av og ikke byrder han eller hun helst skulle vært foruten. Begrepet har et sterkt motivasjonselement. Personer som kategoriseres som å ha en sterk opplevelse av sammenheng kan fortelle om områder i sitt liv som betyr mye for dem og som de er engasjerte i, som gir mening også i følelsesmessig forstand. De som kategoriseres som å ha en svak opplevelse av sammenheng gir sjelden uttrykk for at noe har særlig betydning for dem. Hvis de innrømmer at noe er viktig for dem kan dette ofte komme i forbindelse med at det stilles mange krav eller gir dem tunge byrder som de gjerne skulle unnvært (Antonovsky 2000, 36). I min oppgave blir spørsmålet om kvinnene opplever en delaktighet i det som skjer med dem og om de opplever at det er verdt å investere tid og engasjement i å bli integrert.

Teorien om opplevelse av sammenheng stiller spørsmål med kvinnes identitet, selvilde, definisjon av situasjonen og hvilken mening kvinnene tillegger det å bli utsatt for påkjenninger, samt hvordan dette påvirker kvinnes håndtering av stressfaktorer. Denne innfallsvinkelen blir i så måte særlig interessant i et symbolsk interaksjonistisk perspektiv som stiller noen av de samme spørsmålene bare på en litt annen måte. I et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er spørsmålet om hvorfor et individ gjør noe på en bestemt måte et spørsmål om hvordan dette individet forstår sin handling og hva hun vil med den. Dette har en sammenheng med hvordan hun for øvrig oppfatter verden og seg selv, noe som igjen

henger sammen med personens erfaringer. Skal en forstå hva kvinnen gjør eller har gjort, altså hvilke handlinger det er snakk om, må en nødvendigvis ta med hvordan hun ser på verden og seg selv. Både symbolsk interaksjonisme og opplevelse av sammenheng kan benyttes for dette formålet.

2.2.2 Opplevelse av kontroll over livet

Opplevelse av kontroll er nært knyttet til opplevelse av mestring. At individet selv opplever å mestre verden og har kontroll over den er viktige ressurser for å delta i sosiale sammenhenger (Wel m.fl. 2006). Kontroll handler om hvorvidt individet tror at hans eller hennes livssjanser er under egen kontroll eller styrt av ytre forhold. Forskningen rundt opplevd kontroll skiller mellom internt orientert kontroll og eksternt orientert kontroll; troen på å skape sin egen skjebne og troen på andres mektige innflytelse over deres liv (Nygård 1993). Mennesker som anser seg for å ha en rimelig grad av kontroll over sitt liv er indre styrte og stiller med et gunstigere utgangspunkt enn de som oppfatter det som skjer dem som resultat av noe de ikke har innflytelse over. Det å oppleve seg som indre styrt og selvbestemmende øker velvære og muligheter til å komme over vanskeligheter. Opplevelsen av å være offer for krefter en ikke har kontroll over resulterer gjerne i opplevd hjelpsløshet, håpløshet og i mange tilfeller depresjon. En person som opplever seg som indre styrt vil i mye større grad være aktiv til å finne løsninger som kan bedre eller lette situasjonen (Nygård 1993). I analysen undersøker jeg kvinnenens opplevelse av å ha større eller mindre kontroll.

2.2.3 Kritikk av mestringsperspektivet

Mestringsbegrepet dekker to områder: ferdighetsmestring som innebærer en opplevelse av å beherske verden rundt seg og stressmestring, det at en mestrer sine reaksjoner, altså både den indre og den ytre verden. Men hva vil det si å mestre følelser? Vet vi noe om hvilke mestringsstrategier som fungerer og hvilke som ikke gjør det? Er mestringsbegrepet tilstrekkelig når en skal beskrive hvordan man kan forholde seg til psykisk smerte? Hva er mestring og hva er kontroll? I følge Christie (2004) er et av de svakeste leddene innenfor mestringsperspektivet en manglende nyansering av kunnskap om hva som beskytter mot eller modifierer i forhold til hvilke belastninger. Det er store forskjeller mellom individer, og det kan være store forskjeller hos samme individ i forhold til ulike påkjenninger. Det er i følge Christie (2004) ikke noen mestrende og noen ikke- mestrende individer. Noen påkjenninger mestres under visse kontekstuelle forhold, andre ikke. I tillegg har vi også ulike

mestringsstrategier. Noen er gode med tanke på enkelte belastinger, men er dårlige i forhold til andre. Videre sier Christie (2004) at et uddifferensiert mestringsbegrep ikke i seg selv gir noe bidrag til å vite hva som er god hjelp i den enkelte situasjon ovenfor den konkrete påkjenning hos det enkelte individ.

Pearlin og Schooler (1978) er opptatt av at mestring bør undersøkes i sammenheng med de aktuelle belastningene individet utsettes for ettersom mestringsteorien har blitt kritisert for å være for fokusert på individuelle karaktertrekk. Andre viktige spørsmål i forhold til bruk av mestringstori er om valget av begrepet mestring inneholder flukt fra erkjennelse av smerte? Glemmer vi de svakeste, de som ikke mestrer? Kan mestringsbegrepet være med på å bagatellisere graden av problemer, som eksempelvis hjelpebehov eller smertetrykk de bærer på? Bærer begrepet i seg en frykt eller forakt for svakhet eller avvik og nederlag? Kan mestringsbegrepet føles som en byrde for de som stadig møter nederlag på ulike arenaer i livet? Et annet viktig spørsmål er om mestrings- og resiliensforskningens argumenter kan misbrukes til å feilplassere skyld, slik at skylden individualiseres og ansvar personifiseres? Hvordan blir det dersom politikere bruker argumentene til å kutte i bevilgninger til de svake og hjelpen til disse reduseres på grunn av overoptimistiske og ideologiske utsagn om hva som kan forebygges og mestres (Christie 2004, 21-24).

I oppgaven har jeg forsøkt å ta hensyn disse innvendingene blant annet ved å vise at deres materielle situasjon vil påvirke både valgmuligheter og mestring. Jeg har også forsøkt å vise at det er forskjell på hvilke forhold hver enkelt kvinne mestrer under hvilke belastinger. En kvinne kan for eksempel mestre språket bra, men ikke mestre arbeidsforholdene i samme grad. Dette kan avhenge av konteksten. Jeg har analysert kvinnenenes situasjoner for å undersøke mestring i sammenheng med de aktuelle belastningene som kvinnene har hatt i integreringsprosessen for å unngå å bli for fokusert på individuelle karaktertrekk hos den enkelte. Ved å vise kvinnenenes faktiske situasjon både på Filippinene og i Norge, samt ved å peke på relasjonelle og strukturelle forhold som har betydning for risiko- og beskyttelsesforhold, har jeg forsøkt å ta i betraktning kritikken om at ansvar og skyld blir personifisert og individualisert.

2. 3 Exit, voice and loyalty

I oppgaven er jeg som sagt interessert i kvinnes mestringshistorier. Historiene vil kunne inneholde mestringsstrategier som kan si noe om hvordan kvinnene har forholdt seg og forholder seg til sine ekteskap, til integreringsprosessen, samt til sin situasjon som ekteskapsemigrant i Norge. Jeg har valgt å ha med Albert Hirschman (1970) sin teori om exit, voice og loyalty fordi teorien kan belyse de ulike handlingsalternativene som kvinnene benytter. Jeg har valgt å benytte de engelske begrepene i oppgaven. Dersom kvinnene opplever at valget om å inngå ekteskap med en norsk mann ikke svarer til forventningene, vil de kunne velge å flytte fra mannen for å forbedre sin situasjon (*exit*). De kan også velge *voice*, ved for eksempel å prøve å forbedre sine omstendigheter gjennom å samtale med mannen, eller kombinere både voice og exit. Ofte kommer exit som en siste løsning etter at voice er utprøvd og forsøket er mislykket. Voice vurderes gjerne i forhold til hvor effektivt en tror en kan forandre og påvirke, slik at man eventuelt kan utsette exit. Dersom exit velges først utgår som regel muligheten for voice. Voice benyttes ofte i grunnleggende sosiale organisasjoner som familien eller staten, der exit er et vanskelig valg. Hvis mulighetene til å forbedre egen situasjon er små, både ved bruk av exit og voice vil kvinnene kunne velge *loyalty*. Denne strategien blir ofte benyttet dersom kostnaden eller straffen av exit er for stor (Hirschman 1970, 33, 37, 96). Dette kan innebære at kvinnene forblir lojale til sine ektemenn og tilpasser seg de forholdene som gjelder i ekteskapet, og /eller samfunnet.

Ut i fra denne teorien kan det være viktig å se på kvinnes forventninger til sin situasjon i Norge. Forventningene vil påvirke hvordan kvinnene velger å handle i forhold til sin situasjon og hvilken mestringsstrategi de benytter seg av. Den faktiske situasjonen og tilgjengelig ressurser vil også legge rammer for kvinnes valgmuligheter. Jeg vil derfor analysere kvinnes situasjon både i hjemlandet og i Norge for å se hvilke valgmuligheter de opplever å ha. Deres handlingsvalg og hvordan de håndterer sitt liv vil igjen påvirke integreringen og mestringsprosessen av denne. Jeg vil se på hvilke mestringsstrategier de benytter, om de benytter exit, voice eller loyalty og hvordan dette påvirker kvinnes integreringsprosess.

Hirschmans teori kan minne om Pearlin og Schollers (1978) tre former for beskyttende mestringsfunksjoner. I følge disse forfatterne kan mestringsfunksjonen innebære å eliminere eller moderere forholdene som gir opphav til problemer, eller den kan bety å persepsjonsmessig kontrollere erfaringenes mening på en sån måte at den problematiske karakteren blir nøytralisert. Den mestrende funksjonen kan også innebære at de emosjonelle

konsekvensene blir holdt innenfor håndterbare rammer (Pearlin og Schooler 1978). Med andre ord kan mestring for de filippinske kvinnene handle om å forandre de forholdene som gir problemer, de kan for eksempel benytte voice for dette formålet. Kvinnene kan omtolke forholdene til å ikke være problematiske, eller de kan lære seg å leve med forholdene, hvilket kan minne om loyalty (Hirschman 1970).

2.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg presentert begrepet *definisjonen av situasjonen* fra symbolsk interaksjonisme og drøftet hvordan det kan brukes til å analysere kvinnes syn på egen situasjon, samt hvordan dette synet kan virke inn på deres handlingsvalg og valg av mestringstrategier. I følge symbolsk interaksjonisme defineres situasjonen i nået, noe som medfører at en ikke kan ta noe for gitt annet enn i øyeblikket, men tidligere erfaringer spiller likevel inn fordi de er integrert i nye erfaringer og opplevelser. I kapittelet forklares det hvordan begrepet er brukt som redskap til å analysere kvinnes uttalelser og historier. Videre er det beskrevet hvordan mestringsteori og da spesielt Antonovskys (2000) salutogentiske modell kan brukes som redskap for å se hvorfor noen av kvinnene mestrer høye stressbelastninger i integreringsprosessen bedre enn andre. Modellen blir også brukt for å belyse hvordan kvinnene håndterer ulike situasjoner i integreringsprosessen og hva som har bidratt til grad av opplevd sammenheng. Jeg har i tillegg kort presentert sammenhengen mellom opplevelse av mestring og opplevelse av kontroll, samt en kort sammenfatting av kritikk mot mestringsperspektivet. Til sist har jeg redegjort for hvordan teorien om exit, voice og loyalty (1970) kan brukes til å analysere kvinnes handlinger og reaksjoner på ulike situasjoner.

3.0 Metode

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for mitt vitenskapsteoretiske ståsted og deretter de metodologiske tilnærminger og refleksjoner som ligger til grunn for oppgaven, samt noen av de dilemmaene jeg har stått overfor. Valgene jeg har tatt i denne prosessen kan ikke beskrives som lineære, men heller som mange runder der temaet, problemstillingene og forskningsfokuset har blitt videreutviklet i en kontinuerlig "samspill" med hverandre.

3.2 Studiets vitenskaplige og metodologiske utgangspunkt

I mitt masterprosjekt har jeg valgt symbolsk interaksjonisme både som teoretisk og vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Jeg vil redegjøre for noen av de viktigste metodiske implikasjonene symbolsk interaksjonisme vil ha for min oppgave. Jeg ser på mitt analyseobjekt (kvinnenes mestringshistorier) som et ustabilt og flertydig fenomen som blir til i møtet med meg som intervjuer. Historiene og kvinnenes selvrepresentasjon kan være avhengig av tid, situasjon, kontekst, og hvem de snakker med. Symbolsk interaksjonisme er forenlig med denne måten å forstå kunnskapsproduksjon på og jeg plasserer meg dermed i denne tradisjon. Dette har vært et overordnet og avgjørende perspektiv for meg gjennom hele prosessen og vil legge noen avgjørende premisser for hele undersøkelsen. Et eksempel på dette er at man i symbolsk interaksjonisme er mest opptatt av å forstå i stedet for å årsaksforklare, noe som medfører at valg av metode i dette perspektivet ofte heller mot observasjon eller intervjuer. Metodene benyttes i dette perspektivet med formål om å forstå menneskers handlinger, hvordan de tenker, føler og begrunner (Levin og Trost 2005, 243). Disse premissene får konsekvenser for intervjuet og dermed også analysen av teksten. Teksten som er produsert i intervjuene vil ut i fra dette perspektivet bli forstått som sosiale konstruksjoner. Det er også slik at jeg ved å skrive konstruerer et bestemt syn på virkeligheten (Kvale 1997). Det vil si at jeg må tilnærme meg og prøve å forstå mitt materiale på mange ulike måter, og ut i fra ulike tolkningsnivå. Jeg vil derfor være en aktiv skaper av det budskapet jeg har til hensikt å formidle (Järvinen 2005, 15).

3.3 Kvalitativ metode

Når jeg skal velge forskningsdesign kan jeg velge mellom to grunnleggende forskningsstrategier basert på kvantitativ eller kvalitativ metode. I valget mellom disse har jeg stilt meg selv to spørsmål: om mitt prosjekt omhandler stabile fenomen og målbare kategorier – objektive data som skal kvantifiseres, altså kvantitativ metode, eller omhandler prosjektet meningsinnhold, analyse av roller, relasjoner, og symboler som er mindre stabile også beskrevet som kvalitativ orientert metodikk. Metodene velges stort sett pragmatisk etter hva som passer best for å belyse problemstillingen. Metodene er ikke gode eller dårlige i seg selv og blir ofte sett på som komplementære (Ringdal 2007).

Dette masterprosjektet handler ikke om stabile, uforanderlige fenomener og målbare kategorier som kan tallfestes, men derimot om analyse av mening, roller og relasjoner. ”Symbolsk interaksjonisme baserer seg på kvalitative metoder ved å legge vekt på forskerens forståelse av den mening som en handling har for informanten” (Thagaard 2002, 34). Jeg har derfor valgt kvalitativ forskningsmetode, da denne er egnet til å besvare min problemstilling og mine kunnskapsspørsmål. Kvale (1997, 21) bruker en reisemetafor hvor han fremstiller forskeren som en reisende som beveger seg gjennom geografiske, sosiale og kulturelle landskap og som aktivt deltar i samtaler og prosesser med sine omgivelser. Produksjon av kunnskap utvikles her i en prosess der intervjuer og den intervjuede konstruerer en fortelling sammen. Dette er også slik jeg ser på produksjon og utvikling av kunnskap. Fortellinger og samtaler er en metode som egner seg til å innhente kunnskap om den sosiale verden (Kvale m.fl 2009). Fortellingene kan gi forskere et innblikk i et menneskes liv, og gi et grunnlag for å stille seg selv spørsmål om hvordan mennesket vil presentere seg og sitt liv. Fortellingene kan også være et godt instrument for å konstruere nye sosiale virkeligheter (Hydén, 1997).

3.3.1 Intervjuet

Et intervju er i følge Kvale (1997, 28) en utveksling av synspunkter mellom to personer som snakker om et tema de har felles interesse for. Hensikten med intervjuet er å fremskaffe viten om intervjupersonens verden ved å stille spørsmål. Forskningsintervjuet er en spesifikk form for samtale som kjennetegnes av en metodisk bevissthet rundt spørrefenomen, fokus på interaksjonen mellom den som intervjuer og den intervjuede, samt en kritisk innstilling til det som blir fortalt. Det er ofte et skjevt maktforhold i faglige intervjuer der forskeren har ansvaret for utspørringen (Kvale 1997, 31). Eksempelvis har forskeren definisjonsmakt. Hun presenterer samtaletemaene og styrer intervjuet ved å stille spørsmål (Kvale 1997).

3.3.2 Valg av intervjuform

Et intervju er egnet til å undersøke hvordan mennesker forstår sin egen verden. Hvordan han/hun vil beskrive sine erfaringer, sin selvoppfatning, samt klargjøre og utdype sine egne perspektiver på verden (Kvale 1997). Jeg ønsket blant annet å utforske informantenes perspektiver på sin integreringsprosess. Derfor valgte jeg intervju som metode for min undersøkelse. Bruk av intervju har gjort det mulig å gå i dybden på ulike temaer som for

eksempel hvordan kvinnene opplevde den første tiden i Norge og hva de mener kan forhindre at ekteskapsmigrerende kvinner blir sårbare for utnyttelse.

Jeg valgte å bruke halvstrukturert forskningsintervju. I denne intervjuformen er temaer og spørsmål formulert på forhånd, men rekkefølge og vektlegging bestemmes underveis (Kvale, 1997, 76-77). Temaene jeg hadde valgt ble funnet relevante ut i fra min kunnskapsinteresse og gjennomgang av tidligere forskning og teori om temaet. Eksempler på tema er: Hvordan beskrives prosessen med å skaffe seg et nettverk? Hvilken rolle spilte ektemannen i kvinnenes prosess med å bli integrert? Jeg ønsket også å sammenligne hva kvinnene sa under de ulike temaene for å se etter mønstre i integreringsprosessen, likheter og ulikheter mellom kvinnene, og hva dette kunne si om beskyttelses- og risikoforhold. Strukturerte tilnærminger benyttes når sammenligninger mellom informanter er viktig (Thagaard 2002).

3.3.3 Intervjuguide

Intervjuguiden er delt opp i tre hoveddeler (vedlegg 1). Den første delen omhandler livssituasjonen til kvinnene før de flyttet til Norge. Den andre handler om tilpassing og integreringsprosessen like etter at de var ankommet Norge, mens den tredje siste handler om kvinnenes livssituasjon i dag. Inndelingen er blant annet gjort for å få informasjon om hvordan situasjonen på Filippinene var for kvinnene og hva som motiverte dem til å ekteskapsmigrere til Norge. I tillegg ble inndelingen gjort for å få frem endringer i situasjonen til kvinnene, handlingsforløp og beskrivelser av integreringsprosessen. Hver hoveddel har undertemaer bestående av åpne spørsmål med forslag til underspørsmål som er mer konkrete. Et eksempel på åpningsspørsmål er: Hvordan opplevde du den første tiden i Norge? Andre temaer hadde mer konkrete åpningsspørsmål som: Har du hatt kontakt med kommunen eller andre offentlige instanser i forhold til hjelp og informasjon? Hvem har du hatt kontakt med? Selv om intervjuguiden har ferdige temaer og noen konkrete spørsmål, var det likevel rom for å utforske svarene og historiene til informanten dypere, eller til å ta tak i og forfølge uventede temaer. Dette la jeg til rette for ved å stille ganske åpne spørsmål hvor informanten kunne fortelle sin historie om det bestemte temaet. I tillegg stilte jeg spørsmål som ikke ledet til noen på forhånd definerte temaer, slik at informanten kunne bringe eventuelle nye temaer på banen, som kunne være relevant med tanke på mestring og beskyttelsesfaktorer. Et eksempel på dette er spørsmålet: Dersom du skulle gitt noen råd til en annen kvinne som vurderte å ekteskapsmigrere til Norge og gifte seg med en norsk mann, hva ville du si?

Siden jeg ønsket å få utfyllende beskrivelser, forsøkte jeg å stille spørsmål som oppfordret informanten til å fortelle historier om emnene. Et slikt spørsmål var for eksempel: Kan du fortelle litt om hvordan livssituasjonen din var da du bestemte deg for å flytte til Norge og dine tanker rundt det å flytte på dette tidspunktet?

Ved å stille hvordan og hva spørsmål forsøkte jeg å initiere en samtalekontekst der den intervjuede ikke ble oppfordret til å formulere forklaringer, hypoteser eller teorier om temaene det ble snakket om. Hvordan- og hva- spørsmål er med på å undersøke og utdype de opplevde, følte og eller erkjente dynamikker (Kvale 2007, 78). Noen eksempler på dette er spørsmål som: Hvordan vil du beskrive ditt første inntrykk av kommunen som informasjonsgiver og tjenesteinstans? Hva fikk du hjelp til? Hvordan løste du det du ikke fikk hjelp til å løse? Intervjuformen stilte store krav til meg for å få informanten til å reflektere over de valgte tema. For å oppnå dette tok jeg i bruk oppfølgingsspørsmål, som for eksempel: Hva mener du, kan du utdype dette, hvordan opplevde du osv. I tillegg oppfordret jeg til gjentakelser ved å spørre konkret, og be om eksemplifisering.

Etter utarbeidelsen av en foreløpig intervjuguide hadde jeg et prøveintervju med en kvinne som har emigrert til Norge. Intervjuet hadde fin flyt, og jeg fikk nyttig informasjon. Prøveintervjuet førte derfor ikke til noen store endringer i intervjuguiden min.

Under intervjuene observerte jeg kroppsspråket til informantene, blikk, følelser, hva som er vanskelig å prate om og pauser. Dette gjorde jeg for å få ytterligere informasjon om de temaene de fortalte om. Eksempler på dette var blant annet smil, latter og om de var urolige. Ved å observere kroppsspråket deres kunne jeg justere mine spørsmål underveis i intervjuet slik at jeg ikke gikk unødvendig dypere inn i et tema som kvinnen åpenbart hadde vanskelig for å snakke om. Det var viktig for meg at kvinnene ikke skulle bli for skeptiske, avbryte intervjuet og videreformidle et negativt inntrykk. Flere av kvinnene var i samme nettverk og det ville vært vanskelig å skaffe nye informanter. I tillegg hadde jeg ikke mulighet til å hjelpe disse kvinnene til å bearbeide vonde opplevelser i etterkant av intervjuet.

For at intervjuet skulle flyte godt ga jeg respons i form av aktiv lytting. Jeg gjentok av og til det som ble sagt spørrende og eller bekreftende, jeg forsøkte å være bevisst på mitt eget kroppsspråk og å virke interessert, samt at jeg brukte god tid. Dette tror jeg var medvirkende til at de fleste kvinnene så ut til å slappe av. Jeg ba også om å kunne få kontakte informanten

igjen dersom det var noe uklart i intervjumaterialet eller dersom jeg hadde spørsmål, hvilket alle kvinnene samtykket til.

3.4 Utvalg av informanter

For å studere mestringshistoriene til kvinner fra Filippinene som er gift med en etnisk norsk mann, oppsøkte jeg informanter som har fått oppholdstillatelse i Norge gjennom familieetablering med en norsk mann uten innvandrerbakgrunn. På grunn av mine manglende språkkunnskaper så jeg etter kvinner som har bodd i Norge i minimum fem år, da disse kvinnene muligens ville kunne forstå og snakke norsk bedre enn kvinner som har bodd i Norge i kort tid. Kvinner som har bodd i Norge over lengre tid vil også ha større kjennskap til det norske samfunnet og kan ha vært gjennom mer både i sine ekteskap og i sin integreringsprosess. Videre ønsket jeg å få informanter som ikke var i en ekstraordinær situasjon, som for eksempel å ha søkt tilflukt på et krisesenter. Jeg ønsket å intervju "alminnelige" kvinner i en alminnelig situasjon. Jeg kunne likevel ikke utelukke at noen av disse kvinnene hadde det vanskelig i sine ekteskap. På grunn av oppgavens omfang ønsket jeg 6-8 informanter. Det viste seg å være mye vanskeligere enn jeg hadde trodd. Jeg lyktes kun å få 5 intervjuer på grunn av sommerferie, sykdom og frafall. Til gjengjeld er alle intervjuene lange, fra en til to og en halv time, og fyldige.

Informantene skaffet jeg ved hjelp av snøballmetoden (Thagaard 2003). Det vil si at jeg på forhånd kjente en kvinne fra Filippinene som gjennom bekjenskaper og nettverk skaffet meg flere informanter. Fordelene med denne metoden var at jeg fikk tilgang til flere informanter og at disse kvinnene muligens var mindre skeptiske da de ble rekruttert av en venninne. Ulempen med metoden er at flere av kvinnene kom fra samme nettverk og dermed kjenner hverandre og hverandres livshistorier. Det har dermed vært en stor utfordring å anonymisere historiene til kvinnene slik at de ikke skulle gjenkjenne hverandres historie. Dette gjør jeg nærmere rede for senere i oppgaven.

3.5 Transkribering

Jeg valgte å bruke en diktafon til å ta opp intervjuene for å kunne konsentrere meg om intervjuets emne og dynamikk. Opptakene inneholder imidlertid ikke de visuelle aspektene ved situasjonen som kroppsspråk, ansiktsuttrykk eller omgivelser (Kvale 1997, 101). Dermed

er lydopptaket en dekontekstualisert versjon av intervjuet. Hva er gyldig transkripsjon? Det finnes ingen sann, objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form (Kvale 1997, 105). Transkripsjoner er forskjellige skriftlige konstruksjoner av et muntlig utsagn og innebærer oversetting fra et muntlig språk, som har spesifikke regler til et skriftlig språk med andre regler. De er ikke kopier eller gjengivelser av en egentlig realitet, de er abstraksjoner som vektlegger noen aspekter og utelukker andre, hvor de utvalgte trekkene er et resultat av hensikten med intervjuet og det intervjuet skal brukes til. Jeg skrev først alle intervjuene ordrett av og fikk dermed et konkret materiale å arbeide med. Materialet ble så klargjort ved at jeg valgte å skrive deler av samtalene om til historier for å få frem hendelsesforløp og integreringsprosessen til kvinnene, samt for å formidle meningen med intervjupersonens historie til leserne. Transkripsjonene er gjennom struktureringen en begynnelse på analysen (Kvale 1997, 105). ”Et fokus på intervjuet som fortelling kan også gjøre intervjuetranskripsjonene mer letteste, ettersom det opprinnelige intervjuet bevisst ble foretatt i en fortellende form” (Kvale 1997, 118). Derfor omformulerte og fortettet jeg noen av uttalelsene der det forekom usammenhengende tale. Med dette menes at jeg fjerner uttalelser som ”hm-er” og ”ikke sant” og lignende. En viktig årsak til dette er at det muntlige språket i tekstform ofte kan oppleves som usammenhengende og forvirrende. En fortellende tilnærming til intervjuet vil også være med på å skape en enhetlig ramme rundt den opprinnelige intervjusituasjonen, analysen, samt den endelige rapporten.

3.6. Ad hoc meningsgenerering

Kvale (1997, 135) beskriver fem metoder for meningsanalysering, jeg har valgt den han kaller for Ad hoc meningsgenerering, som vil si at en kombinerer forskjellige tilnærmingmåter og teknikker for meningsgenerering. I denne metoden blir det ikke benyttet noen standardmetode for å analysere hele intervjuet i sin helhet. I stedet brukes et samspill av ulike teknikker. Forskeren kan dermed først lese gjennom transkripsjonene og danne seg et generelt inntrykk for så å gå tilbake til et enkelt avsnitt og for eksempel gjøre dypere tolkninger av enkelte uttalelser eller plassere enkelte deler i en fortellingssammenheng.

Jeg leste først igjennom transkripsjonene for å danne meg et helhetsinntrykk av intervjuene. Videre konstruerte jeg narrativer ved å sette sammen materialet slik at det ble fortalt historier om den prosessen den enkelte har vært i gjennom. Gjennom denne analysen fant jeg ut at jeg ikke kunne fremstille hver enkelt kvinnes historie som narrativer, jeg måtte dele historiene

opp for å sørge for at kvinnene var anonyme. Jeg valgte i stedet å strukturere sitatene ut i fra temaene jeg hadde i min intervjuguide ved å samle uttalelsene som handlet om det samme temaet. Dette kaller Kvale (1997, 129) for meningskategorisering. Dette utgjorde en grovanalyse for å se hva som var de generelle mønstrene i materialet, hva som var likt i kvinnenens historier og variasjon. Grovanalysen ble også en sammenfatning av materialet der jeg fjernet det som ikke ble ansett for å være relevant ut i fra teoretiske forutsetninger og hensikt med analysen (Kvale 1997, 123). Gjennom dette arbeidet måtte jeg tolke hva informanten hadde ment med ulike utsagn. De utsagn jeg har plassert i samme kategori og under samme overskrift er dermed et resultat av min tolkning. Til slutt har jeg foretatt en meningstolkning ved å tolke utsagnene ut i fra de teoretiske perspektivene jeg har valgt. Termen meningstolkning beskriver Kvale (1997, 133) som at forskeren har et perspektiv på det som skal undersøkes og at forskeren tolker intervjuene på grunnlag av dette perspektivet.

Tolkeren går dypere enn til det som blir direkte uttalt, og utarbeider strukturer og meningsrelasjoner som ikke umiddelbart er synlig i teksten. Dette krever en viss distanse til det som blir sagt, noe som oppnås gjennom en metodisk eller teoretisk holding hvor uttalelsene rekontekstualiseres i en begrepsmessig kontekst (Kvale 1997, 133).

Tolkingen kan knyttes til forskerens teoretiske utgangspunkt (Thagaard 2002). Jeg tolker derfor med de teoretiske perspektivene som utgangspunkt. De teoretiske perspektivene er redskaper i analyseprosessen og dermed styrende for hva som blir denne analysens resultater. I analyseprosessen har jeg benyttet symbolsk interaksjonisme, som jeg har beskrevet nærmere i mitt teorigapittel. Med bakgrunn i teorien om symbolsk interaksjonisme knyttet jeg mange av kvinnenens uttalelser til den enkeltes definisjon av situasjonen som igjen er viktig for den enkeltes handlingsvalg og dermed valg av mestringsstrategier for å bli integrert. Kvinnenens grad av integrering i det norske samfunnet er vesentlig for beskyttelses- og risikoforhold og omvendt. Antonovskys (2000) salutogenetiske modell og det han beskriver som en grunninnstilling til verden stiller også spørsmål ved selvilde, definisjon av situasjonen og hvilken mening kvinnene tillegger det å bli utsatt for påkjenninger. Denne innfallsvinkelen blir særlig interessant i et symbolsk interaksjonistisk perspektiv. Til sist har jeg tatt med Hirschmans (1970) teori om Exit, voice and loyalty fordi denne teorien kan vise ulike handlingsalternativer som kan være svar på kvinnenens situasjon, altså mestringsstrategier som kvinnene benytter. Til sammen kan disse perspektivene bidra til et utgangspunkt for å forstå hvordan kvinnene handler (hvilke mestringsstrategier de velger) og hvorfor kvinnene velger å handle slik de gjør, samt hva det er som gjør at de velger ulike mestringsstrategier for å bli

integrert. I tillegg har jeg ut i fra disse teoriene sett på hvilke forhold som kan innvirke på integreringsprosessen til kvinnene og dermed beskyttelses- og risikoforhold.

3.7. Tre etiske hovedregler

En intervjuundersøkelse er et moralsk gjøremål. Intervjupersonen blir påvirket av den personlige interaksjonen i intervjuet og kunnskapen som lages i intervjuet påvirker vårt syn på menneskets situasjon (Kvale 1997, 65). Det er spesielt tre etiske regler som må tas hensyn til når en forsker på mennesker: det informerte samtykke, konfidensialitet og konsekvenser. (Kvale 1997, 66).

Kravet om informert samtykke ble i varetatt blant annet gjennom to informasjonsskriv knyttet til undersøkelsen (vedlegg 2 og vedlegg 3). Brevene inneholdt nærmere informasjon om undersøkelsen; dens overordnede mål, hvordan resultatene skal presenteres og formidles, og at intervjuene ville bli tatt opp på bånd (Kvale 1997; Dalen 2004). Videre inneholdt brevene informasjon om at intervjuet var frivillig, at informantene når som helst kunne trekke seg, at de ville forbli anonyme og om taushetsplikten som gjelder for meg og andre som håndterer oppgaven (Kvale 1997).

Et av brevene var rettet til informantene. Det andre gikk til portåpneren og inneholdt i tillegg informasjon om kriterier for valg av informanter til intervjuene, samt en oppfordring om å informere interesserte om innholdet i brevet. Jeg hadde også et møte med portåpneren hvor det som stod i brevet ble forklart og hvor hun kunne komme med spørsmål. I dette møtet fikk portåpneren informasjonsbrev (vedlegg 2) som hun kunne dele ut til kvinner som kunne tenke seg å delta i undersøkelsen. I tillegg ble en kort versjon av informasjonen gjentatt før hvert intervju startet. Før intervjuet innhentet jeg skriftlig samtykke gjennom en samtykkeerklæring (vedlegg 4).

Konfidensialitet i forskning innebærer at en ikke bekjentgjør personlige data som kan røpe intervjupersonens identitet (Kvale 1997, 68). For å beskytte intervjupersonens identitet i rapporteringen har jeg gitt informantene fiktive navn, unnlatt sensitive opplysninger i rapporteringen og anonymisert informantene ved å fjerne eller endre annet som kan være med på å avsløre identiteten deres. Dette er et lite miljø hvor intervjupersonene kjenner hverandre. Jeg hadde derfor store utfordringer med hensyn til anonymisering, noe som medførte at jeg

måtte kutte store deler av analysen. I tillegg har jeg forsøkt å presentere kvinnene og mine funn i oppgaven på en slik måte at de ikke vil gjenkjenne hverandre.

Når en foretar intervjuer burde det ideelt sett være en balanse mellom det intervjupersonen gir og det intervjupersonen føler hun får igjen for å delta på intervjuet. Intervjuet kan være en positiv opplevelse for intervjupersonen, ved at intervjupersonen har en aktiv lyttende person som hører på hennes historie (Kvale 1997, 69). Samtidig handlet intervjuet om mestring og hadde dermed en positiv vinkling. Dette kan gjøre at intervjupersonen kan bli mer bevisst på de situasjonene hun har mestret, som igjen kan føre til oppstemthet eller bedre selvfølelse og selvtillit.

3.7.1 Melding til datatilsynet

Prosjektet er beskrevet og meldt til datatilsynet, som gav meg den formelle tillatelsen til å gjennomføre undersøkelsen (vedlegg 5).

3.7.2 Studiets reliabilitet og validitet

Innenfor samfunnsvitenskapene er verifisering av kunnskap ofte et tema som diskuteres relatert til begreper som reliabilitet, validitet og generaliserbarhet (Kvale 1997, 158).

En måte å nærme seg spørsmålet om reliabilitet kan være å beskrive veldig nøyaktig de enkelte leddene i forskningsprosessen, slik at en annen forsker i prinsippet vil kunne ta på seg den samme optikken i en tenkt gjennomføring av det spesifikke prosjektet (Dalen 2004).

Dette har jeg forsøkt å gjøre i oppgaven gjennom å beskrive forhold ved meg selv, informantene, intervjusituasjonen og hvilke analytiske metoder som er anvendt under bearbeidingen av datamaterialet. Validitet handler om i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke, ” *i hvilken grad våre observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om* ” (Pervin 1984, 48). Forskjellige forskere har vektlagt ulike aspekter innen validitetsproblematikken. Kvale (1997, 168) vektlegger den håndverksmessige kvaliteten på undersøkelsen, som i følge han stadig må kontrolleres, utspørres og tolkes teoretisk, mens Dalen (2004, 105) fremhever viktigheten av forskerrollen, forskningsopplegget, datamaterialet, tolkning og analytiske tilnærminger. Jeg har vektlagt de samme forhold som Dalen har fremhevet som viktig for validering. Ved en validitetsdrøfting av forskerens rolle fremhever han (2004, 105) at det er viktig å redegjøre for forskerens tilknytning til det fenomenet som studeres for å vise forskerens forforståelse av

fenomenet. Via en slik redegjørelse kan leseren få mulighet til å vurdere kritisk i hvilken grad disse forholdene kan ha påvirket tolkning av resultatene. I min oppgave har jeg forsøkt å imøtekomme dette ved eksplisitt å gjøre rede for både tidligere forskning, teori, formålet med undersøkelsen, og bakgrunnen for valg av problemstilling og tema.

Et annet forhold som styrker validiteten i forskningen og fortolkningen av intervjupersonens uttalelser er intersubjektivitet mellom forsker og informant. Da den kvalitative intervjuformen bygger på menneskelig samspill er dette en metodisk forutsetning (Dalen 2004, 105).

Intersubjektivitet betyr at opplevelser og situasjonstolkninger blir felles mellom mennesker. De utsagn som fremkommer, bør være så nær informantens opplevelser og forståelse som mulig. Når jeg har vært usikker har jeg derfor spurt informantene om jeg har forstått dem riktig, samt reformulert og forklart spørsmålene på nytt dersom informanten virket usikker på spørsmålet jeg stilte.

Informantens ord og fortellinger utgjør hovedtyngden av det materialet som skal analyseres og tolkes i en intervjuundersøkelse. Derfor er det viktig at materialet blir så fyldig og relevant som mulig. En måte å sikre validitet på i denne sammenheng er å stille ”gode” spørsmål som gir informantene mulighet til å komme med innholdsrike og fyldige uttalelser (Dalen 2004, 108). Jeg har gjennom intervjuet forsøkt å fange opp informantens meninger og forståelse i forhold til bestemte episoder eller handlinger, hvilket styrker muligheten for at datamaterialet vil inneholde ”tykke beskrivelser”. I tillegg har jeg holdt et prøveintervju. Dette kan bidra til å styrke troverdigheten av undersøkelsen. Mitt prøveintervju ledet ikke til korreksjoner av intervjuguiden, men var nyttig da jeg fikk øvet meg på å intervju og stille oppfølgingsspørsmål. Likeledes er det viktig å ha testet det tekniske utstyret på forhånd slik at en får god kvalitet på lydopptakene (ibid). Jeg testet ut båndopptageren før hvert intervju for å høre om lydopptaket hadde tilfredsstillende kvalitet og at batteriene var nye.

For at undersøkelsen skal være gyldig i forhold til tolkningsvaliditet må sammenhenger som avdekkes og forklares kunne dokumenteres i det empiriske datamaterialet, samt i forskerens sammenstilling og fortolkning av dette (Dalen 2004, 109). Teoretisk validitet omhandler i hvilken grad de begrepene, mønstrene og modellene forskeren anvender, gir en teoretisk forståelse av de fenomenene som studien omhandler. Dette har jeg forsøkt å ta hensyn til ved å synliggjøre de analytiske begrepene og redskapene jeg har brukt slik at de kan bli synlig for leseren og kan bli drøftet.

3.7.3 Generaliserbarhet

Utvalget mitt er som i mange kvalitative studier valgt ut etter hensikt med studien og er forholdsvis lite, på 5 informanter. I hvilken grad kan resultatene fra denne studien overføres til andre grupper enn de som er forsket på? Som sagt tidligere er begrepet generaliserbarhet eller ytre validitet hentet fra kvantitativ forskning. Dermed tenker en ofte i retning av store utvalg og representativitet (Dalen 2004, 106). ” *I kvalitativ forskning anvendes bredt sammensatte utvalg som omfatter individuelle variasjoner som er relevante for det aktuelle fenomenet som studeres*” (Dalen 2004, 106). Jeg kan ikke generalisere mine funn da jeg har for få informanter og det er heller ikke hensikten med undersøkelsen. Undersøkelsen kan likevel gi relevant kunnskap om beskyttelses- og risikoforhold. Blant annet omhandler oppgaven hva kvinnene selv mener kan gjøre dem mindre sårbare for utnyttelse. Ved å presentere kvinnes perspektiv og kunnskap om deres egen situasjon, kan den si noe om hva slags hjelp og støtte som kan være nyttig for å hjelpe denne gruppen i deres integreringsprosess og gjøre dem mindre sårbare for utnyttelse. De meningssammenhengene informantene skaper og påviser er dermed knyttet til hvert enkelt individ (Dalen 2004, 101). I tillegg må meningskonstruksjonene ses, ikke bare i forhold til den aktuelle situasjonen informanten befinner seg i, men også til debatten som finner sted i samfunnet rundt fenomenet som studeres (ibid). Fortolkning ses dermed i lys av samfunnsforholdene i Norge på det tidspunktet undersøkelsen utføres og i forhold til den debatten som foregår rundt fenomenet ekteskapsmigrering i Norge. Utvalget mitt kan kritiseres for at alle informantene kommer fra ett miljø og at de har blitt plukket ut av en portåpner. Denne portåpneren kan ha plukket ut dem hun mener har klart seg best her i Norge. Kriteriet om å kunne forstå og snakke norsk kan også ha vært medvirkende til at de informantene jeg fikk muligens har klart seg bedre enn gjennomsnittet av filippinske kvinner i Norge, fordi det å kunne språket kan minske sjansen for å bli unyttet i sitt ekteskap.

3.8. Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjort rede for valg av symbolsk interaksjonisme som vitenskapsteoretisk ståsted samt de metodiske implikasjonene det har hatt for min oppgave. Jeg har redegjort for valg av kvalitativ metode og valg av halvstrukturert forskningsintervju, samt utforming av intervjuguide, utvalg, transkribering og analysemetode. Til sist har jeg drøftet ulike etiske dilemmaer jeg har stått ovenfor og etiske vurderinger jeg har gjort underveis i prosessen.

4.0 Tiden før avreise

4.1 Å reise fra det kjente til noe helt nytt

I analysekapitlene presenterer jeg analysen i forhold til disse problemstillingene: *Hva kan kvinnenes historier om sin ekteskapsmigrasjon fortelle om beskyttelses- og risikoforhold i migrasjonsprosessen? Hvordan kan den kunnskapen de formidler bidra til utformingen av sosialpolitiske tiltak?*

Jeg strukturerer analysen etter følgende stikkord: individuelle, relasjonelle og strukturelle beskyttelses- og risikoforhold. Disse forholdene vil bli belyst med utgangspunkt i de valgte teoretiske perspektivene. Fra symbolsk interaksjonisme bruker jeg begrepet *definisjonen av situasjonen*. I tillegg bruker jeg mestringsteori, og teorien om exit, voice og loyalty for å belyse problemstillingen. Overgangene mellom forholdene vil være flytende og vil påvirke hverandre, derfor vil det ikke være noe absolutt skille mellom dem.

Materialet mitt vil bli presentert kronologisk i tråd med de tidsperiodene som intervjuguiden min var delt opp i. I den første delen vil jeg analysere frem hva som kan ses som beskyttelses- eller risikofaktorer i tiden før kvinnene ekteskapsemigreerte til Norge. I den andre delen vil jeg se etter hva som kan fremtre som beskyttelses- og risikoforhold etter at kvinnene er ankommet Norge. I tillegg vil jeg se om kvinnenes definisjon av situasjon har endret seg fra den første tiden i Norge, og fram til i dag. Til sist vil jeg presentere hva kvinnene selv fremhevet som viktig for at andre som ekteskapsmigrerer til Norge ikke skal bli sårbare for utnyttelse i sine ekteskap.

4.2 Vanskelige arbeidsforhold og stor forsørgerbyrde

I et av mine første intervjuer møtte jeg Tone som beskriver en vanskelig situasjon på Filippinene før hun møtte sin mann.

Tone: Det er eget ansvar for familien og det er bare jeg som jobber. Jeg må hjelpe mora mi og to søsken som ikke er gift. Og så har vi økonomiske problemer, så det er ikke lett.

Hun flyttet i likhet med flere av informantene, Lene, Renate og Anne, inn til en storby på Filippinene for å jobbe og hjelpe til med å forsørge familien. Der jobbet hun i en butikk og sendte nesten hele lønningen sin hjem til foreldre og søsken. Hun kommer fra en stor familie

og var den eneste i familien som hadde jobb. Alle kvinnene bortsett fra Kari jobbet i en storby i forskjellige yrker før de kom til Norge. Kun en av kvinnene hadde utdanning utover videregående skole. Kvinnene var mellom 20 og 36 år da de kom til Norge.

Fire av de fem kvinnene jeg intervjuet definerer situasjonen sin på Filippinene som økonomisk vanskelig. Ofte begrunnes dette med arbeidsbetingelsene. Ut i fra et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er det kvinnes definisjon av situasjonen som er bestemmende for hvordan kvinnene velger å handle ut i fra sin situasjon. Sitatet fra Lene er et godt eksempel på dette.

Lene: På Filippinene er det veldig vanskelig å finne jobb. Det er veldig mye folk på Filippinene, Det er overbefolket rett og slett. Så å jobbe i en butikk for eksempel og hvis sjefen din sier at du kan godt jobbe her, du tjener 20 kr per dag ved å stå her å jobbe i en hel dag, så må du ta den. Og hvis du klager og synes det er for lite, så sier han bare: "Ha det bra, lukk døra bak deg, jeg finner noen andre". Sånn er det på Filippinene. Det er ikke tull engang, det er sånn det er.

Camilla: Var det et veldig hardt arbeidsmarked?

Lene: Ja det er det, det er veldig det. Det er derfor så mange søker seg ut og så er det så klart det å oppleve andre steder. Det er liksom tanken.

Lene beskriver her faktiske forhold og sitatet illustrerer derfor også hvordan ens egen definisjon av situasjonen kan være i overensstemmelse med den faktiske virkeligheten.

Lene begynte tidlig å søke seg ut av Filippinene og ville utforske verden. Hun søkte flere jobber i utlandet uten å lykkes, noe hun sier at hun er glad for nå. Hun har hatt flere jobber på Filippinene og har også prøvd seg som au pair, men det var ikke noe for henne. Lene forklarer sin vanskelige livssituasjon med faktorer som ligger utenfor hennes kontroll, slik som arbeidssituasjonen og overbefolkningen i landet. Likevel viser hun ved å ta ansvar for å gjøre noe med egen situasjon og være aktiv i sin prosess mot å komme seg ut fra Filippinene, at hun har en intern orientert kontroll og en tiltro til at hun vil kunne endre sitt liv. Hun stiller dermed med et gunstigere utgangspunkt enn de som oppfatter at det som skjer med dem er et resultat av noe de ikke har innflytelse over (Nygård 1993). Det å oppleve seg som selvbestemmende øker ens velvære og muligheter til å komme seg over vanskeligheter. Opplevelsen av å ha innflytelse på eget liv kan gi personen tro på at hun klarer å endre sin situasjon til det bedre. Dette kan bidra til å sette personen i stand til å gjøre de nødvendige grepene for å endre sin situasjon. Lene som ovenfor beskriver at det ikke nytter å bruke voice,

å si i fra når man ikke er fornøyd med arbeidsforholdene, valgte derfor exit som mestringsstrategi for å bedre sin situasjon (Hirschman 1970).

Ikke alle kvinnene definerte situasjonen sin som like vanskelig som Tone og Lene. Både Anne og Kari er eksempler på dette. Anne kom fra middelklassen og hadde jobb. Kari kom fra en fattig familie, men var gift på Filippinene og hadde derfor en god økonomisk situasjon før hun kom til Norge. Anne forteller at hun kommer fra middelklassen og at hun ville klart seg fordi hun hadde jobb der.

Anne: Ja, Filippinere er liksom i tre forskjellig situasjoner. Det er de rike, de midt i mellom og de fattige. Men vi var sånn mellom. På Filippinene klarer jeg meg. Jeg klarer meg der, jeg har jobb der.

Selv om de fleste av kvinnene har hatt det vanskelig, er det forskjeller når det gjelder hvor mye de fokuserer på det vanskelige i sin situasjon. Anne og Renate er de som har fokusert minst på dette.

Renate: For jeg har vært en sterk kvinne hele tiden og jeg hjalp dem hele tiden. De er på en måte avhengig av meg til og med nå. Jeg er breadwinner i familien.

Renate har tidligere nevnt at hun har hatt en vanskelig situasjon, men velger å omdefinere situasjonen til noe positivt i stedet for å fokusere på det negative (Pearlin og Scholler 1978). I sitatet beskriver hun seg selv som en sterk kvinne som ikke er avhengig av andre, men som er den andre er avhengig av. Hun inntar en aktiv posisjon som en som hjelper andre.

Sitatene viser at kvinnene hadde ulike situasjoner på Filippinene i forhold til økonomi, sosial klasse, forsørgeransvar og arbeid. De fleste kvinnene definerer likevel situasjonen på Filippinene som vanskelig, men det er forskjeller i hvor mye de fremhever det vanskelige i sin situasjon. Kvinnenes definisjon av situasjonen er også bestemmende for deres handlingsvalg (Levin og Trost 2005). Lenes historie eksemplifiserer dette, hun valgte exit fordi hun opplevde at voice ikke hjalp (Hirschman 1970).

4.3 Møtet med ektemannen- forelskelse eller plikt?

Gjennom fortellingene om møtet med ektemannen og motivasjonen for å komme til Norge får vi et ytterligere innblikk i hvordan situasjonen var for kvinnene på Filippinene og hvilke

valgmuligheter de hadde. Fire av fem kvinner møtte sin mann, enten gjennom familie eller nettverk. Unntaket er Kari, som møtte sin ektemann på arbeidsplassen sin. Hun forteller i likhet med flere av kvinnene at de ble forelsket.

Kari: Ja, der traff vi hverandre. Så ble han forelsket og jeg ble forelsket og ferdig med det. Ja jeg var ung og han var kjekk.

De fleste kvinnene presiserer at de ble kjent med mannen sin og forelsket seg i han, når de forteller om hvordan de møtte sin mann og hvorfor de dro til Norge. De kjenner til stereotypiske fortellinger om migrasjonsekteskap og tar avstand fra disse.

Renate: Det er sikkert mange som kommer bare gjennom brev, bekjentskap og sånn, men vi traff jo hverandre og ble kjent med hverandre. Så vi ble kjærester.

Anne: På Filippinene klarte jeg meg, jeg hadde jobb der. Jeg hadde ikke tanke på at han var rik, for han hadde sagt til meg at han ikke hadde penger. Så jeg havnet her på grunn av kjærlighet.

Disse kvinnene definerer seg bort fra stereotypene i ekteskapsmigrasjonsdiskursen ved å tydeliggjøre ulikheten mellom måten de selv møtte sin mann på og arrangerte ekteskap eller ”postordreekteskap”. De fremhever at de møttes tilfeldig og at de ble forelsket. Anne poengterer også at de ikke giftet seg av økonomiske motiver.

Grytting (2000) fant i sin hovedoppgave *Eit ordentleg ekteskap* at kvinnene syntes det bilde media hadde skapt hadde vært en belastning. Grytting så på bruken av metaforer i avisartikler og fant metaforer som kjøp og salg som noen av de mest åpenlyse. I tillegg fant han også mange metaforer om rent og urent, noe han knytter til at ekteskap etter kontaktformidlig utfordrer grensene for hva som er sett på som normalt.

Renate fremstår i sin historie som mindre ivrig etter å komme seg bort fra Filippinene enn de andre kvinnene. Sitatet nedenfor illustrerer dette.

Renate: Det var egentlig bare, jeg hadde aldri drømt om å gifte meg med en fra andre land, holdt jeg på å si. Det var liksom ikke min drøm. Det var ikke i tankene mine en gang. Nei, så han prøvde liksom å snakke med meg da, men jeg var skeptisk i starten. Fordi jeg vet at de bare på en måte... jeg tenkte på det, jeg hadde jo sett dem. De gikk bare på pub koste seg og drakk, ikke sant. Du ble jo skremt av det. Du vet jo ingenting om Norge og deres bakgrunn og sånt. Så da han fridde til meg sa jeg ikke ja med en gang. Jeg sa til han at det å gifte seg er ikke som mat du ikke liker og bare

spytte ut igjen. Ja det var det jeg sa til han, Du må tenke mange ganger, må tenke tusenvis av ganger før du, ja, før du virkelig frir til meg. Så dro han tilbake til Norge.

Sitatet ovenfor viser at Renates situasjon var bra nok til å minne mannen om at han burde tenke seg godt om før han fridde. Dette gir et inntrykk av at hun hadde flere valgmuligheter. Hun påvirket sin situasjon aktivt ved å bruke voice som mestringstrategi, ved å si i fra når hun ønsket noe på en annen måte (Hirschman 1970). Voice vurderes gjerne i forhold til hvor effektivt en tror en kan forandre og påvirke sin situasjon. Renate fremstår dermed som indre styrt, da hun har en tiltro til at hun kan påvirke eget liv. Hun tar ansvar ved å be mannen tenke seg om. I tillegg gir hun seg og mannen bedre tid til å bli kjent og forhaster seg ikke inn i et ekteskap. Dette kan gi henne bedre kontroll over situasjonen, da hun kan få mer informasjon om både mannen hun vurderer å gifte seg med og sin kommende situasjon. Informasjon kan også bidra til at hun får en sterkere opplevelse av sammenheng ved at hun forstår sin situasjon bedre noe som igjen kan bidra til at hun håndterer sin nye situasjon på en god måte (Antonovsky 2000).

For Tone var det annerledes. Hun forteller at det var familien som introduserte henne for ektemannen.

Tone: Jeg var den dagen der jeg jobbet i Filippinene. Plutselig kom slektingene mine og sa: "Tone, det er noen som vil møte deg". Jeg sa: "Hvem da". De sa: " Han er skandinavisk". " Jeg kjenner ingen skandinaviske", sa jeg. "Jo, han vil se på deg." Å jeg ble veldig redd. Så kom kusina mi og hentet meg. Deretter dro vi til Manila. Der møtte jeg Espen, Jeg syntes han var snill og sånn. Det var sånn, men jeg gikk ikke med han med en gang.

Tone nevner ikke forelskelse eller kjærlighet i løpet av intervjuet. Her skiller hun seg fra de andre kvinnene, som fremhever det som sentralt. I stedet understreket hun ønsket om å hjelpe familien.

Tone: Det var å bli gift med Espen. så tenkte jeg at jeg kanskje kunne jobbe og ta vare på familien min på Filippinene. Han til meg at jeg måtte bli med ham til Norge. Vi snakket bare om jobben hans fordi det ble vanskelig (å bli boende på Filippinene(min anmerkning). Så jeg sa bare: "Ja, jeg blir med deg. Jeg er kona di så jeg blir med deg" og så kom jeg hit. Den gangen jeg veldig opptatt av å tenke på at jeg skulle hjelpe foreldrene mine og familien min på Filippinene.

Tones beskrivelser av hvordan hun møtte sin mann kan forstås som at hun hadde andre motiver for å flytte til Norge enn de andre kvinnene. Hun er den som klarest uttrykker at det å

hjelpe familien var motivasjonen for å emigrere. En kan argumentere for at Tone i likhet med de andre valgte exit som mestringsstrategi ved å gifte seg med en nordmann, men sitatene viser at hun i mye større grad enn de andre kvinnene har gjort dette ut i fra en loyalty strategi (Hirschman 1970). Tone var eneforsørger for familien sin og det var familien som introduserte ektemannen for henne. Tone har hatt færre valgmuligheter enn de andre kvinnene på grunn av det store forsørgeransvaret. Hun beskriver også i større grad enn de andre kvinnene en generelt vanskelig økonomisk situasjon. Dette kan også ha påvirket Tones opplevelse av håndterbarhet, som omhandler i hvilken utstrekning hun oppfatter at hun har tilstrekkelige ressurser til sin rådighet for å klare de kravene hun blir stilt ovenfor (Antonovsky 2000). En vanskelig økonomi gir kvinnene færre valgmuligheter og skaper en situasjon som er vanskelig håndterbar, fordi de ikke har nok ressurser til å klare kravene de blir stilt ovenfor. Økonomi er derfor en viktig faktor for kvinnes muligheter til å ta kontroll over egen situasjon.

I likhet med Tone fortalte også Lene om vanskelige arbeidsforhold som en motivasjonsfaktor for å ekteskapsmigrere til Norge. I sitatet nedenfor viser hun at også andre forhold spiller inn:

Lene: Så flyttet søsteren min hit da. Jeg var jo ung, jeg var klar for å utforske verden, ikke sant. Det var jo det jeg ville. Jeg hadde prøvd å søke meg arbeid i utlandet i noen år før det også, så når jeg fikk spørsmål om jeg ville komme til Norge for å være med på bryllupet til min søster og for å møte han mannen jeg giftet meg med etter hvert, så var det jo liksom ikke noen tvil for meg. Det var jo med glede på en måte. Spenning da, spennende. Det var veldig spennende. Jeg tenkte hele tiden, jeg var jo ung og jeg var søkende og jeg var klar for å komme meg ut. Tenk på at det er tøft med tanke på at jeg kommer til å være langt vekk fra familien min, den trygge, den trygge tilværelsen og min vante verden. For å si det sånn jeg tenkte ikke veldig mye på det, men jeg tenkte jo selv for det streift meg over. Men søsteren min bodde jo her og er jo her, så det hjalp jo.

Sitatene til Lene viser at hun begrunnet sitt valg ut i fra en vanskelig arbeidssituasjon, men også med at hun var ung og søkende. Det var spennende å kunne få oppleve et annet land.

Tone hadde ikke de samme tankene om å ekteskapsmigrere til Norge. Hun beskriver at hun var redd.

Tone: Var veldig redd. Ja, fordi jeg kjenner ingen her. Jeg har ikke familie her. Jeg har en slektning her, men ho bor på Vestlandet. Men jeg var veldig redd, hvordan skulle jeg klare å bo her alene?

Tone var i en vanskeligere situasjon enn de andre kvinnene, også fordi hun ikke hadde noen som var til støtte for henne i Norge. Hun var derfor redd for hvordan hun skulle klare å bo i Norge alene.

Kvinnene har hatt forskjellige situasjoner på Filippinene i forhold til økonomi, sosial klasse, familie og arbeid. Dette har medført at de har hatt ulike valgmuligheter til å skape seg et ”godt liv”. I denne sammenheng refererer et godt liv til et liv som er trygt økonomisk, med gode arbeidsforhold og en fremtid uten store forsørgeoppgaver. Den økonomiske situasjonen og forsørgerbyrdene noen av kvinnene har hatt, kan ha innvirket på kvinnenenes opplevelse av håndterbarhet og dermed kontroll over egen situasjon. De ulike situasjonene har også innvirket på kvinnenenes handlingsvalg og mestringsstrategier. Tone, som fremstår med færre valgmuligheter, benyttet loyalty som mestringsstrategi, mens Renate, som beskrev en bedre situasjon, valgte voice for å påvirke sin situasjon. Informasjon kan bidra til at kvinnene får flere valgmuligheter, men også her innvirker kvinnenenes situasjon på hvordan de forholder seg til innhenting av informasjon. Kvinnene med en vanskeligere situasjon på Filippinene snakket ikke med sine menn om Norge, hva de kunne forvente seg her eller hva som forventes av dem. Det kan derfor virke som at kvinnene med bedre situasjoner har turt å stille spørsmål og krav til sine ektemenn, mens de med en vanskelig situasjon ikke har gjort dette i like stor grad.

4.4 Fra manglende kunnskap til detaljert informasjon

Både Renate og Anne hadde snakket med sine fremtidige ektemenn om Norge og om forventinger til hvordan et liv i Norge kunne være.

Renate: Jeg visste ingen ting om Norge, men han mannen min han er veldig sånn. Han er på jorda, han sier i fra han. Han fortalte hvordan Norge var. Han la ikke ut om at Norge var veldig bra, eller at nordmenn er rike, ikke sant.

Camilla: Han skrudde ikke opp forventingene dine?

Renate: Nei.

Mannen advarte om demonstrasjoner rundt ekteskapsmigrasjon og at andre kunne ha et annet syn på henne.

Renate: Han fortalte meg det og han advarte meg. Han sa at jeg kunne treffe noen som er i mot meg og som kanskje ser meg på en annen måte. Sånn som at ”Du kommer

bare hit fordi du er kjøpt”, og sånn forskjellig, fordi de ser oss på en annen måte. Mange som sikkert ikke vet hvorfor vi kommer, ikke sant.

De tre andre kvinnene hadde derimot ikke snakket om forventinger til et liv i Norge med sine ektemenn. Noen visste ingen ting om Norge før de kom og dermed ikke hva de gikk til. To av dem beskriver situasjonen sin i Norge som vanskeligere enn de andre. Siden Anne og Renate fikk mer kunnskap om Norge og den situasjonen de kunne forvente, fikk de også mer kontroll over situasjonen og kunne dermed ta valget om å flytte til Norge med mannen på et mer informert grunnlag enn de andre kvinnene. Dette fordi de i større grad viste hva de takket ja til. Disse kvinnene fikk innsikt i forventinger, den kommende situasjonen deres i Norge og informasjon om Norge generelt, noe som kan ha bidratt til en sterkere opplevelse av sammenheng. Gjennom slik informasjon fikk de en bedre forståelse av situasjonen, mer oversikt og forutsigbarhet (Antonovsky 2000). I tillegg reduserer denne innsikten risikoen for uklarheter og misforståelser i mellom ektefellene. Dette kan ha gitt kvinnene et bedre utgangspunkt til å tilpasse seg og håndtere den nye situasjonen i Norge på en god måte, også fordi kvinnene gjennom å forstå sin situasjon og hvordan samfunnet fungerer vil ha lettere for å handle adekvat i forhold til sin integrering. Samtalene kan ha gitt Renate og Anne tillit og trygghet til sine ektemenn.

Thunem (2007, 80) fant i sin undersøkelse at omstendighetene rundt ekteskapsinngåelse har betydning for utfallet. Kvinnene som brukte lengst tid på å bli kjent med mannen som de giftet seg med, kom best ut. Dette var kvinner som hadde utdanning og muligheter til et verdig liv på Filippinene og som ikke kom fra svært fattige kår. Hun fant videre at de kvinner som ikke hadde utdanning og som kom fra fattige kår var mest utsatt for å havne i ekteskap preget av vold og utnyttelse fra mannen.

Kvinnene jeg intervjuet hadde lite utdanning og tre av de fem kvinnene kom fra fattige kår med store familier som de måtte bidra til å forsørge. Det var lite variasjon i hvor lenge kvinnene hadde kjent sine ektemenn før de giftet seg. Fire av fem hadde kjent sin ektemann i 5-6 måneder før de giftet seg, mens en hadde kjent han i noen år.

Renate og Anne fortalte om færre økonomiske bekymringer og fremhever at det å flytte til Norge var noe de ønsket fordi de var forelsket. Det kan derfor virke som om de på grunn av sin situasjon hadde flere valgmuligheter enn Kari, Lene og Tone. Dette kan ha vært

avgjørende for at de tok mer kontroll over sin situasjon ved å stille spørsmål om sin kommende situasjon og stille krav til sin ektemann. Eksempler på dette er Renate som ba ektemannen om å tenke seg godt om, eller Anne som snakket om forventinger med sin ektemann før hun kom hit. Det er ikke nødvendigvis bare tiden som er et avgjørende risikomoment, men hva parene gjør med den og hvilken informasjon kvinnene får. Informasjon om landet og parenes samtaler om forventinger gir kvinnene bedre forutsetninger for å gjøre gode valg. Samtalene bidrar også til at parene vil kjenne hverandre og hverandres forventinger bedre og gir dem mulighet til å tilpasse seg hverandre på en bedre måte enn de som ikke har snakket om den fremtidige situasjonen. Dette gir en større grad av opplevd kontroll. Kvinnene vil dermed ha større sjanser for å håndtere sin situasjon, siden de vet mer om det som kommer og mer om hvor de kan innhente de ressursene de trenger for å klare utfordringene de står ovenfor (Nygård 1993; Antonovsky 2000). Informasjon om Norge og det å ha snakket om forventinger kan derfor bidra til økt opplevelse av begripelighet, kontroll og dermed også håndterbarhet slik Antonovsky (2000) beskriver det.

Strukturelle forhold som tunge forsørgerbyrder og en vanskelig økonomisk situasjon i hjemlandet kan ha hatt påvirkning på kvinnes grad av opplevd kontroll over egen situasjon. Kvinnene som i større grad beskrev en vanskelig situasjon tok mindre kontroll over situasjonen, ved å stille mindre krav til den fremtidige ektemannen eller spørre om Norge. Fattigdom og mangel på muligheter til å få et ” godt liv” er dermed forhold som kan gjøre kvinnene mer utsatt for å havne i et utnyttende ekteskap.

5.0 Å komme til Norge

Renate beskriver det første året i Norge som trist. Hun beskriver i likhet med Lene hvor folketomt hun syntes det virket her i Norge og at hun var vant til å ha mange mennesker rundt seg. Videre forteller hun at hun og mannen kranget mye det første året.

Renate: Og kulturforskjellen Jeg må bare innrømme at vi kranget mye det første året., men jeg tror alle måtte gjennomgå det for å bli kjent med hverandre. Det er jo ikke noe rart, Vi har så stor forskjell. Det er liksom sånn med begge kulturer. Når jeg sier til han at sånn gjør vi ikke på Filippinene, da sier han at sånn gjør vi ikke i Norge.

Sitatet ovenfor viser at både Renate og mannen, til tross for at det er vanskelig, bruker voice som mestringsstrategi hvor de sier i fra når det er noe som ikke når opp til forventningene.

Dette kan indikere at både ektemannen og Renate opplever å ha en viss grad av kontroll over sin situasjon, da voice ofte vurderes i forhold til hvor effektivt en tror en kan forandre eller påvirke sin situasjon (Hirschman 2000). De har tiltro til at de vil kunne endre sin situasjon med voice og framtrer som personer med en opplevelse av å være indre styrt. Det å oppleve seg som selvbestemmende øker ens velvære og muligheter til å komme over vanskeligheter. En person som opplever seg som indre styrt vil i mye større grad aktivt finne løsninger som kan bedre eller lette situasjonen (Nygård 1993). I tillegg viser sitatet at de lærer hverandres kulturelle normer.

Videre forteller Renate om ektemannens rolle i hennes norskopplæring.

Renate: Ja, han nektet å snakke engelsk med meg etter noen måneder. Og så pleide han å kjøpe Donald-blader til meg. Han sa at de var lettere for meg å skjønne fordi de hadde ansiktsuttrykk. Jeg leste dem uten å le i det hele tatt, fordi jeg skjønnte ingen ting.

I sitatet formidler Renate at ektemannen går aktivt inn for å lære henne språket. Dermed har ikke Renate noe annet valg enn å begynne å lære seg norsk og praktisere det hjemme hver dag. Dette bidro til at hun lærte seg språket raskt og at hun følte seg trygg på å snakke det.

Renate: Jeg kom hit i 1986 og i 1987 spurte jeg mannen min om han trodde norsken min var bra nok til at jeg kunne begynne å jobbe?

Renate gikk deretter på arbeidskontoret og spurte etter jobb. Hun beskriver seg selv som kjempeheldig som har hatt en mann som har støttet henne hele veien og som ikke har gitt opp. Mannen tilrettela og støttet henne slik at hun skulle få seg en utdanning, selv om det innbar at de må bo fra hverandre i tre år på grunn av lang reisevei. Sitatene nedenfor viser at ektemannen er villig til å ofre mye for at kona skal få et godt liv i Norge. Renate har gått syv år på skole i Norge, først på språkkurs, så videregående og til slutt på høgskole. I tillegg har hun jobbet ved siden av studiene. Utdraget fra intervjuet nedenfor handler om de tre årene Renate gikk på høgskolen.

Camilla: Var det langt å reise?

Renate: Ja, to og en halv time en vei, så jeg måtte bo på hybel adskilt fra mannen min i tre år. Jeg var bare hjemom i helgene. Greide ikke å pendle hverdag.

Camilla: Nei det blir for langt.

Renate: Og det koster penger og blir veldig slitsomt for meg. Jeg skal lese og slikt. Jeg holdt på å slutte helt i begynnelsen av studiene, for de snakket jo nynorsk og dialekt og hele pakka. Jeg som hadde lært bokmål. Jeg hadde ikke lært nynorsk i det hele tatt, jeg.

Camilla: Hva gjorde du da? Hvordan løste du det?

Renate: Jeg vet ikke, men jeg opplevde at jeg greide det. Jeg er jo kjempeheldig som har en mann som støttet meg hele veien. Han ville ikke at jeg skulle gi opp liksom. Jeg ringte han og gråt og sa at jeg ikke greide å gjennomføre høghskolen. ”Jeg greier det ikke med tanke på språk og dialekt”, sa jeg. Da sa han at jeg ikke måtte gi opp. ”Du kan ikke gi opp nå, når du har kommet så langt, Tenk på at det er veldig mange som vil ha plassen din.”

Camilla: Så han har støttet deg og oppmuntret deg til å fortsette?

Renate: Ja hele veien. Ja han er som en venn. Jeg kunne vise følelsene mine og jeg kunne bli sint på han og det var liksom akkurat det jeg trengte. For å bli mer sterk liksom.

Renate definerte situasjonen på skolen som vanskelig og handlet ut i fra denne opplevelsen. Hun ringte hjem til ektemannen og sa at hun ikke greide skolen. Ektemannen satte hennes situasjon i perspektiv ved å si at hun hadde kommet langt og at det var mange som kunne tenke seg plassen hennes. Den oppmuntrende samtalen med ektemannen førte til at hun omdefinerte situasjonen fra ”jeg greier det ikke” til håndterbar. Gjennom omdefineringen av situasjonen fikk Renate mulighet til å endre oppfatning og dermed også atferd. Dette er i tråd med hva Levin og Trost (2005) sier om hvordan situasjoner kan omdefineres. Hun ble på skolen og prøvde hardere i stedet for å slutte. Historien til Renate viser at hennes ektemann tilrettela for at hun skulle bli integrert i det norske samfunnet ved å lære henne språket, gi henne informasjon og støtte henne gjennom hele prosessen. Gjennom forståelse av sin situasjon utviklet hun sin kompetanse, som i denne sammenheng handler om kunnskaper og ferdigheter som trengs for å delta i det norske samfunnet. Sitatene viser at hun lytter til ektemannen. Hun beskriver han som en venn som vet hva hun trenger for å bli sterk.

Tones fortelling står i kontrast til Renates situasjon den første tiden. Tone definerer den første tiden i Norge som vanskelig og kjedelig.

Tone: Først var det vanskelig fordi jeg ikke forsto noen ting her i Norge, da jeg kom hit.

Camilla: Nei?

Tone: Jeg forsto ingen ting. Jeg tror at noen norske er redde for å snakke engelsk, fordi jeg prøve å snakke med dem på engelsk, men de svarte meg ikke. Første tiden i Norge var kjedelig.

Camilla: Kjedelig?

Tone: Ja, fordi jeg ventet. Espen var ikke hjemme. Jeg var alene hjemme og jeg hadde ikke venninner eller sønn. Så det ble veldig kjedelig, Jeg gråt og sønn. Kanskje jeg trodde det var normalt første gang her i Norge. Og jeg skjønnte ingen ting, Jeg forsto ikke norsk. Jeg hadde ingen venninner hos meg og Espen var ikke hjemme.

Camilla: Ble du veldig ensom da kanskje?

Tone: Ja, jeg visste ikke hvordan jeg skulle ta buss til byen eller sønn.

Da Tone kom til Norge var ektemannen bortreist flere uker i strekk i forbindelse med jobb. Hun var helt alene, uten å kunne språket, kjenne kulturen, samfunnet eller hvordan hun kunne skaffe seg informasjon. Hun hadde ikke nettverk i nærheten, ingen å snakke med og ingen å rådføre seg med. Hun sier at hun trodde situasjonen var vanlig. Hun visste ikke en gang hvor hun kunne ta bussen fra for å komme seg inn til byen, som ligger et godt stykke fra der hun bor. Da jeg spurte om det ikke var noen som kunne gi henne noe informasjon svarte Tone at hun hadde en slektning på Sørlandet som hun kunne ringe, men at hun var redd for å gå ut fordi hun følte at hun ikke forsto noe.

Tone: Men jeg var redd for å gå ut, for jeg forsto ingen ting. Hva skulle jeg gjøre? Jeg kunne snakke engelsk, men det var ikke alle som ville snakke med meg.

Tone opplevde å ha liten kontroll over sin situasjon. Hun forteller at hun ikke forsto sin situasjon, noe som i følge Antonovsky (2000) er et tegn på lav begripelighet. Svak opplevelse av begripelighet gir også mindre forutsetninger for å håndtere situasjonen. Uten støtte, oversikt og informasjon ble Tone redd for å gå ut, da hun ikke opplevde å ha tilgang på ressursene som måtte til for å klare utfordringene ute i samfunnet. Dette viser hvor viktig det kan være for kvinnene å lære seg norsk, blant annet for å komme i kontakt med mennesker, gjøre seg forstått og få informasjon. Samtidig viser det hvor viktig det er for kvinnene å få informasjon og støtte. Flere år senere har situasjonen til Tone endret seg betraktelig, hun kan nå både forstå og snakke norsk, har fått informasjon og har et nettverk hun kan få både støtte og informasjon i fra. Dette har medført at hun i dag har en sterkere opplevelse av sammenheng slik Antonovsky (2000) beskriver den.

Videre forteller Tone at ektemannen ikke har hjulpet henne i prosessen med å bli integrert i Norge.

Camilla: Hvilken rolle hadde mannen din i prosessen med å bli kjent med Norge?

Tone: Truls?

Tone: Han gjorde ingen ting.

Camilla: Fortalte ikke eller viste ikke Truls deg hvor du kunne ta bussen fra?

Tone: Nei for han sa til meg dersom han ikke var hjemme så var broren hjemme. Så han sa at broren kunne kjøre meg.

Sitatene viser at Tone var avhengig av svogeren for å komme seg rundt i nærmiljøet. Slik var situasjonen til Tone i cirka to måneder inntil hun møtte en sykepleier som hjalp henne med å skaffe seg et nettverk.

Analysen av Renates og Tones historie viser at det er store forskjeller i hvor mye og hva slags hjelp og støtte kvinnene har fått av sine ektemenn og hvor avhengig de kan bli av dem for å få den informasjonen og hjelpen de trenger. Renate som har fått mye informasjon, hjelp og støtte den første tiden har hatt bedre forutsetninger for å få en sterk opplevelse av begripelighet. (Antonovsky 2000). Renate hadde dermed bedre forutsetninger for selv å innhente de ressursene hun trengte (Nygård 1993). Samtidig viser historien til Tone hvor viktig nettverket kan være for å ha noen man kan se sin egen situasjon i forhold til, noen å rådføre seg med, og hvor viktig kontakt med og anerkjennelse fra mennesker er for kvinnes trivsel. Renate og Tone representerer ytterpunkter i mitt materiale, både i forhold til hvor mye hjelp de fikk og hvor vanskelig de forteller at de hadde det i Norge den første tiden. Jeg ønsker også å vise noe av mangfoldet i mellom disse ytterpunktene. Videre følger derfor analysen av situasjonen til de tre kvinnene Lene, Anne og Kari som befinner seg i mellom disse ytterpunktene.

Lene visste i likhet med Tone lite om Norge før hun kom, men hun hadde i motsetning til Tone en signifikant annen her, søsteren, som bidro til at hun følte seg trygg. I tillegg viste mannen henne hvordan ting fungerte i Norge og nærmiljøet, noe Lene mener er obligatorisk. Han viste henne også arbeidskontoret og tilbudene om kurs som de hadde der. Ektemannen til Lene la dermed mer til rette for at hun skulle bli integrert og få oversikt over nærmiljøet enn det mannen til Tone gjorde for henne. Han la til rette for at hun kunne hjelpe seg selv og

for at hun selv kunne skaffe seg de kunnskapene og ressursene som er nødvendig for å leve i Norge. Gjennom dette ga han henne mer kontroll over egen situasjon ved å gjøre den begripelig for henne (Nygård 1993; Antonovsky 2000). Lene opplevde en større grad av kontroll og selvbestemmelse over egen situasjon enn Tone, som følte seg utrygg i Norge og som var avhengig av ektemannen og svogeren for å få informasjon den første tiden. Kunnskap om kurs og støtte fra mannen har også ført til at hun har hatt flere arenaer å få mestringsopplevelser på.

Anne beskriver også en annen situasjon enn Tone og følte seg i likhet med Lene trygg. Hun sier at hun ikke hadde noen negative tanker knyttet til det å emigrere. Dette begrunner hun med at hun ble kjent med sin mann gjennom nettverket sitt, samt at hun hadde hilst på familien til sin ektemann før hun ble gift. Anne og mannen har i likhet med Renate og hennes mann snakket om forventinger og om Norge. Anne visste derfor litt om hva hun kunne forvente seg da hun kom hit, hvilket også kan ha bidratt til å gjøre henne trygg.

Anne: Ute var det kaldt fordi det var vintertid, men jeg forventet meg det, fordi han fortalte meg om vinteren.

Camilla: Hvordan ble forholdene tilrettelagt for at du skulle bli integrert den første tiden. Fikk du hjelp av noen? Eller var det noen som kunne vise deg eller fortelle deg om hvordan ting fungerer i Norge?

Anne: Det var mannen min. Hvis jeg havna i en vanskelig situasjon, kunne jeg bare ringe. Jeg følte meg så trygg, vet du, så derfor jeg tenker ikke på sånn der. Jeg er så avhengig av han på mange måter da, Camilla. Men hvis det kommer en situasjon som er ikke bra, så vet jeg hva jeg skal gjøre. Jeg vet hva jeg skal si og hvem jeg skal ringe til, men jeg håper ikke den dagen kommer. Han gjør alt for meg vet du, men jeg kan det jeg også.

Sitatene kan forstås som at hennes ektemann har fått henne til å føle seg trygg og at han er støttende. Han har gitt henne masse hjelp, antakelig med gode intensjoner, men han kan ha hjulpet henne for mye. Hun lærer ikke den kunnskapen hun trenger selv og kan bli avhengig av hans hjelp og få mindre kontroll over egen situasjon. Historiene til kvinnene viser at mye av hjelpen og informasjonen kvinnene får avhenger av hva mannen bidrar med og hvordan. Renates ektemann stilte krav til henne om å lære norsk, mens Annes ektemann ikke har stilt krav om at hun skulle lære språket. Forventinger kan ha bidratt til at Renate snakker bedre norsk enn Anne. Anne synes fortsatt det er vanskelig å snakke norsk og hun snakker engelsk når hun ikke kan forklare det hun vil på norsk.

Camilla: *Hvordan løste du det da?*

Anne: *Ved å snakke engelsk. Jeg prøver så godt jeg ka. De fleste snakker engelsk her da, eller nesten alle. Så da er det egentlig ikke det største problem.*

En annen faktor som kan ha bidratt til dårligere norskferdigheter er at hennes nettverk i hovedsak er filippinere. Et nettverk hvor alle forstår og snakker engelsk eller filippinsk vil gi få incentiver eller motivasjon for å lære seg norsk. Det kan bli lett velge det språket man mestrer best. Både Anne og Tone er blant de kvinnene som snakket dårligst norsk av mine informanter. Deres historier er svært forskjellige. Anne har fått mye mer hjelp av sin ektemann enn Tone og hadde et større nettverk i begynnelsen, likevel snakker hun ikke godt norsk. Dermed finner jeg at det ikke bare er hjelp som spiller inn på hvor godt kvinnene snakker, men også hvordan denne hjelpen blir gitt, om kvinnene får hjelp til å hjelpe seg selv og om de blir stilt krav til. Ulike forhold som spiller inn på hvor godt norsk kvinnene kan. Jeg vil komme tilbake til dette senere når jeg analyserer kvinnes prosess med å lære seg språket.

Gjennom analysen har jeg funnet stor variasjon i hvordan ektemennene har forholdt seg til kvinnes integreringsprosess. De fleste kvinnene forteller at ektemennene har hjulpet dem til å bli integrert, men de forteller om ulike strategier og måter dette har blitt gjort på. Renates ektemann fremtrer som bevisst på integrering ved å gi henne informasjon, lære henne språket og støtte henne gjennom hele prosessen. Han har også stilt krav til henne som har bidratt til at hun har lært seg språket raskt. Lenes ektemann har tilrettelagt for integrering ved å gi henne informasjon og vise henne rundt i nærmiljøet. Informasjon og oversikt kan ha bidratt til at disse kvinnene har følt seg trygge i Norge. Kontrastene til disse kvinnes historier blir store når vi ser på Tones historie. Hun var isolert den første tiden og forteller at hennes ektemann ikke bidro til hennes integrering. Mangel på informasjon, kontakt, støtte, hjelp og råd medførte at Tone mistrivdes og at integreringsprosessen tok tid. Tones historie vitner om hvor viktig nettverket kan være for å ha noen å sammenligne og rådføre seg med. Uten alternative referansepunkt og informasjon kan hun bli sårbar i ekteskapet, da hun ikke vet hva som er normalt.

Kvinnens historier eksemplifiserer på ulikt vis hvor viktig rolle ektemannen har i forhold til tilrettelegging og støtte gjennom integreringsprosessen. Dermed viser mitt materiale at den hjelpen kvinnene får er avhengig av hva deres menn bistår med. I tillegg tilkjennegir

kvinnenes historier hvor viktig det er å få informasjon og oversikt over nærmiljøet, fordi det vil føre til større grad av selvbestemmelse og kontroll over egen situasjon.

5.1 Fra isolasjon til nettverk

For flere av kvinnene tok det ikke lang tid å skaffe seg et nettverk i Norge. Renates historie eksemplifiserer dette.

Renate: Så jeg kom hit til Norge og svigerinna mi som er gift med broren hans kom hit det samme året. Så jeg var ikke helt alene fordi vi bodde i nærheten av hverandre. Vi var ganske tette, liksom.

Svigerinnen hadde også to filippinsktalende gutter med seg til Norge. Dermed var ikke Renate alene. Hun hadde ektemannen og svigerinnen med barn å snakke med. De var i samme situasjon, i samme familie, snakket samme språk og hun beskriver forholdet til svigerinnen som svært nært. Anne hadde heller ingen vanskeligheter med å skaffe seg et nettverk, men til forskjell fra Renate, som fikk sine første kontakter gjennom familien, forteller hun at kvinner fra det filippinske miljøet oppsøkte henne. Videre sier hun at det filippinske miljøet visste når det kom nye og at det blir som en ring hvor alle kjenner noen. Kari forteller i likhet med de to andre at hun ikke hadde vanskeligheter med å skaffe seg et nettverk, men hun skiller seg klart ut fra alle kvinnene med å ha et nettverk som i hovedsak består av nordmenn. Kari forteller at hun ikke har vært redd for å ta kontakt eller å snakke. Hun lærte dette av å jobbe på hotell og sykehjem. Kari forteller dermed at en jobb hvor hun kan møte andre mennesker er viktig for å få språkpraksis og for å bli mindre redd for å ta kontakt med mennesker. En sosial jobb gjør det også lettere å knytte kontakter med nordmenn. Kvinnene som i hovedsak har et filippinsk nettverk ser ikke ut til å ha så mange andre naturlige arenaer for å få norske kontakter i sitt nettverk. De fleste kvinnene forteller at det norske nettverket de har er familie og venner av ektemannen.

Ikke alle kvinnene har hatt like lett for å skaffe seg et nettverk. Tone var i en helt annerledes situasjon enn Renate, Anne og Kari. For Tone kom vendepunktet da hun møtte en filippinsk sykepleier på sykehuset. Hun forteller at sykepleieren hadde snakket med henne og hadde sagt at hun måtte gå i den katolske kirken for å møte andre.

Tone: Hun sa til meg: "Du går bare til kirken så kan du møte noen". Så henta hun meg og vi dro til kirken.

Etter dette forteller Tone at det gradvis ble bedre.

Tone: Ja, ved å gå til kirken møtte jeg alle de filippinske fordi vi ha hver tredje uke vi går til kirken. Der møter du alle som går i kirken og som er fra Filippinene. Jeg gikk dit, jeg møtte dem og så begynte det å bli bra. Jeg fikk mer kontakt og sånn.

Sitatene illustrerer hvor viktig kontakt med andre mennesker og et nettverk man føler tilhørighet til, er for å føle trivsel. Samtidig foreller historien til Tone at ikke alle kvinnene vet hvor de kan møte andre fra samme hjemland. Hun trengte å møte andre som kunne vise henne slike møteplasser. Nettverket til Tone består i hovedsak av filippinske kvinner og deres ektemenn, men hun har også fått gode relasjoner til ektemannens familie.

I likhet med Tone forteller også Lene at hun i hovedsak har fått sitt nettverk gjennom den katolske kirken. I tillegg har Lene søsteren sin her i Norge. Hun uttrykker også at hun synes det er vanskelig å komme i kontakt med nordmenn.

Lene: Det jeg opplevde var at det var vanskelig å komme i kontakt med mennesker. Det er ikke lett å bryte seg inn i en vennekrets for eksempel. Det kan hende at det er kulturelle og språkmessige årsaker. Vet ikke, kanskje vi er sånn vi og, at vi trekker oss bort fra dem. Men du vet den gangen var jeg veldig søkende vet du. Jeg ville få meg venner. Jeg var veldig ivrig etter å utvide mitt nettverk og sånn.

Lene tar ansvar for egen situasjon Hun viser at hun aktivt forsøker å utvide sitt nettverk og gjøre noe med sin egen situasjon.

Analysen avdekker variasjoner i kvinnenenes opplevelse av å komme i kontakt med nordmenn. Både Tone og Lene har beskrevet det som vanskelig, mens Kari ikke har hatt problemer med dette. Arbeidsplassene til Kari har bidratt til at hun har mange nordmenn i sitt nettverk. Kvinnenenes opplevelse av om det er lett eller vanskelig å bli kjent med nordmenn får konsekvenser for nettverkets sammensetting.

5.2 Nettverkets ulike bidrag til integrering

Historiene til kvinnene sier noe om hvilken viktig rolle nettverket har i kvinnenenes integreringsprosess. Alle kvinnene forteller at nettverket har hjulpet dem og gitt dem støtte, men det er også variasjoner i forhold til hva nettverket har bidratt med og hvor stor rolle det

har hatt for kvinnenes integrering. For Tone har nettverket vært svært viktig og har bidratt til å endre hennes situasjon betraktelig. Tone gikk bare tre måneder på norskkurs.

Tone: Nei, jeg gikk kanskje bare tre måneder på norskkurs, fordi jeg ble gravid og da jeg ble gravid, ble jeg veldig syk. Det var vanskelig for meg, så jeg sluttet på norskkurset og så flyttet vi.

Da Tone og ektemannen flyttet, fikk de en eldre dame som nabo. Det var denne damen som lærte henne norsk, lage mat og som hjalp henne med å skaffe seg en jobb. Når jeg spør Tone om hvilke tanker hun har hatt om utdanning svarer Tone følgende:

Tone: I begynnelsen visste jeg ikke at man gå på skole og ta utdanning her. Derfor spurte jeg venninnen min om hun kunne hjelpe meg og jeg spurte naboen min, om hun kunne hjelpe meg å få jobb, Naboen min ringte sjefen sin og anbefalte meg i kommunen, på renhold. Så da begynte jeg å jobbe. Men hvis jeg viste at jeg kunne få utdanning her. Helsefag og sånn, ville jeg tatt den. Men nå er det ikke så lett, for jeg har mange barn.

Historien til Tone er et godt eksempel på at kvinnene ofte henvender seg til nettverket for å få informasjon og hjelp, samt at de benytter nettverket for å skaffe seg arbeid. I tillegg har nettverket til Tone bidratt sterkt til hennes integrering, ved å lære henne språket og kulturen. Videre forteller Tone litt om det filippinske nettverket.

Tone: Vi har møte på huset. Vi spiser, lager mat og snakker om hvordan vi lever her i Norge og hva vi gjør. Noen ganger møter jeg andre filippinske kvinner som bor her i Norge, som sier at jeg må gå på skole og gjøre sånn, sånn og sånn.

Camilla: Så du har fått mange råd fra filippinske kvinner?

Tone: Ja, ja, ja.

Sitatene viser at nettverket hennes bryr seg om henne og gir henne råd. Samtidig demonstrerer historien til Tone at nettverk fungerer som et beskyttende forhold. Nettverket har ikke bare gitt Tone økt tilhørighet og trivsel, men også hjulpet henne med å bli integrert i det norske samfunnet. I nettverket har hun noen hun kan snakke og drøfte sin situasjon med. Hun blir ikke stående alene og uvitende om sine muligheter i samfunnet. Sjansen er også større for at hun kan få hjelp dersom hun befinner seg i en vanskelig situasjon. Likevel kan nettverkets oversikt over muligheter og informasjon variere. Sitatet ovenfor viser at tydelig informasjon på et språk kvinnene forstår kan utgjøre store forskjeller i kvinnenes liv og for deres muligheter til å bli godt integrert i det norske samfunnet. En utdanning kunne gitt Tone

andre muligheter på arbeidsmarkedet, samt bidratt til at hun lærte seg språket bedre. I tillegg kunne hun gjennom skolen fått muligheten til å utvide sitt nettverk og komme i kontakt med nordmenn.

Nettverket til Renate har også bidratt mye til hennes integrering. Hun forteller at svigerinnen hjalp henne med å melde seg på norskkurs, noe hun begynte på bare fire dager etter at hun var kommet til Norge. Etter et år med språkkurs begynte Renate på eget initiativ å søke jobber, men fikk ikke noe i nærheten av der hun bodde. Nok en gang fikk nettverket stor betydning for integreringsprosessen. En venn av ektemannen ringer kommunen og skaffer Renate et jobbintervju. Hun ble også rådet til å snakke så mye norsk som mulig. Renate fulgte rådet og fikk jobben. Dette underbygger at ektemannens nettverk er aktivt med på å hjelpe Renate til å integrere seg. Sitatet illustrerer i likhet med Tones historie at kvinnene skaffer seg arbeid gjennom nettverk.

Kari beskriver at personene i nettverket er de som har støttet henne når hun er har vært i vanskeligheter.

Kari: Ærlig talt, det er mannen til min venninne, som jeg har kjent siden 1994, som har hjulpet meg med å flytte. Ja det er sant. Jeg er så heldig å bli kjent med andre også. De har støttet meg når jeg er i vanskeligheter. De støtter meg. Ja vi stiller opp for hverandre.

Likeledes forteller Anne at hun ville kontaktet nettverket dersom hun fikk problemer.

Anne: For meg det er de som er den nærmeste familien min. Hvis jeg får problemer det er dem jeg kan snakke med.

Anne har som vist ovenfor, et nettverk som hun stoler på og hun har tillit til at nettverket vil gi henne gode råd og hjelp dersom hun skulle trenge det. Dette gir trygghet og fungerer som et beskyttende forhold dersom Anne skulle komme i en vanskelig situasjon.

5.4. Å lære seg språket en sammensatt prosess

Nettverket til kvinnene bidrar som vist ovenfor med norskopplæring, men nettverket kan også være en hemsko for kvinnenens tilegnelse av språklig kompetanse. Dette avhenger blant annet av om kvinnene har norsktalende personer i sitt nettverk eller om deres nettverk i hovedsak består av filippinske kontakter. Annes fortelling er et eksempel på dette. Hun har i hovedsak

et filippinsk nettverk og møter få krav til å snakke norsk. De personene hun omgås, forstår stort sett engelsk, eller filippinsk. Både Renates, Karis og Lenes historier underbygger påstanden om at nettverkets nasjonalitet og krav til å snakke norsk innvirker på norskferdighetene.

Kari: Ærlig talt, jeg pleier å si til læreren min: ”Jeg kan ikke lære norsk”. ”Nei, nei, du må skjerpe deg”, sier læreren Men selv om man går på skolen, må man ha praksis også. Man kan ikke være redd for å snakke med andre. Jeg har lært mye fra barna da jeg jobbet som dagmamma. Man må ikke være redd for å ta kontakt og snakke. Så det har jeg lært mye av, særlig da jeg begynte å jobbe på hotell og på sykehjem.

Sitatet vitner om at Kari ikke er redd for å snakke norsk. Dette kan ha bidratt til at hun i dag har mange norske venner. Dermed snakker og hører hun norsk når hun er sammen med venner, noe som igjen har bidratt til at hun snakker bedre norsk enn flere av de øvrige informantene. Naturlig nok finner jeg at de kvinnene som i stor grad omgås et norsk nettverk, snakker bedre norsk enn de kvinnene som i liten grad omgås norsktalende personer. Karis historie demonstrerer at det er viktig med språkpraksis. For henne har det vært nyttig å praktisere språket på jobben.

Lenes historie eksemplifiserer også at kvinnes innstilling og motivasjon innvirker på norskkunnskapene deres. Hun forteller om sosiale lag der hun og søsteren har kjedet seg fordi de ikke forsto hva som ble sagt.

Lene: Det var for eksempel sammenkomster der hvor man ikke forsto et eneste ord og alle satt rundt deg og skravlet på et språk som du ikke forsto noen ting av. Det ble veldig trøttsomt. Det endte med at jeg ble veldig dreven på å rulle tobakk. Jeg forstod ingen ting så jeg ble sittende å rulle tobakk for å ha noe å gjøre, et tidsfordriv.

Camilla: Men byttet ikke noen over til engelsk?

Lene: Men jeg vet jo at det ikke er lett, når du sitter med 10-15 norske. Det er ikke lett å svitsje til engelsk. Det er bare sånn det er og jeg lærte jo å snakke norsk i løpet av et års tid. Den gangen var jo kurset bare en kveld i uka og tre timer. Jeg snakket engelsk til å begynne med da, men etter hvert så prøvde jeg jo på norsk. Det hjalp å snakke med ungene.

Lene fremstår i sitatene med en aktiv innstilling til å lære seg norsk. Hun har lært seg norsk av tv- programmer og nevner i likhet med flere andre informanter at hun lærte av å snakke med barna. I tillegg har hun gått på norskkurs. Lene sier at hun er vant til å mestre. Dette kan ha

bidratt til at hun ikke var redd for å prøve å snakke norsk, noe som igjen gir henne større sjanser for å mestre.

Lene: Jeg er vant til å mestre ting. Jeg er selvstendig. Jeg har vært selvstendig siden jeg var en liten jente.

Lene viser med dette at hun betrakter begivenheter som håndterbare og er vant til å klare utfordringer. Dette vil ut i fra Antonovskys saltugonesiske modell (2000) også være et tegn på sterk opplevelse av sammenheng. Den sentrale antagelsen er at en sterk opplevelse av sammenheng er avgjørende for en vellykket håndtering av livets stressfaktorer og dermed også helse. For Lene har en sterk opplevelse av sammenheng og motivasjon bidratt til at hun har lært seg norsk raskt.

Tone: Ja jeg snakket engelsk, men jeg lærte mer norsk da jeg begynte å gå på skolen, men det var ikke så lett å snakke norsk.

Tone: Ja, jeg mener, se nå. Jeg ikke bra på norsk.

Camilla: Nei, det er ikke så ille.

Tone: Men jeg forstår det, men jeg kan ikke snakke bra.

Sitatene ovenfor viser at Tone har en opplevelse av å ikke snakke godt norsk. Tones dårlige norskkunnskaper har gjort hennes situasjon mer uoversiktlig og kaotisk. Hennes dårlige norskkunnskaper kan skyldes mange forhold. Blant annet manglet hun støtte, oppmuntring og noen å snakke med, den første tiden, samt at hun sluttet på norskkurset etter kort tid. Hun har heller ikke fått praktisert norsk på jobben siden hun jobber alene. Tones situasjon skiller seg fra Karis og Lenes som tydelig uttrykker at de mestrer norsk. Dette henger sammen med at de begge har gått mange år på skolen for å lære seg språket, samt at de har hatt sosiale jobber hvor de har fått praktisert norsk i det daglige. I tillegg viser intervjuene at disse kvinnene har hatt ulike omstendigheter både med hensyn til hvilken hjelp de har mottatt i integreringsprosessen, tilrettelegging av for eksempel språkopplæring og deres økonomiske situasjon. De ulike situasjonene og forutsetningene har igjen ført til ulike løp i forhold til familie, utdanning og arbeid. Dermed ser vi at de ulike løpene og valgene kvinnene har gjort, innvirker på deres språkkunnskaper, integreringsprosess og dermed også på deres muligheter i Norge. Dette tydeliggjøres i intervjuet med Anne, som måtte bidra til å forsørge familien hjemme på Filippinene i tillegg til sin familie i Norge, noe som førte til at hun måtte slutte på norskkurset av økonomiske grunner. Dette viser at forsørgerforpliktelsene påvirker hvilken

opplevelse av sammenheng og prioriteringer kvinnene har mulighet til å ha. Rekkefølgen på hva de velger først av skole, jobb, og familie, innvirker ikke på språkferdighetene.

Analysen viser i midlertidig at de kvinnene som har fullført norskkurset, eller tatt utdanning og hatt en sosial jobb hvor de har kunnet praktisere norsk, har bedre norskkunnskaper enn de som ikke har gjort dette. Analysen viser dermed at det er viktig å legge til rette for fleksible løsninger på tilbud og tiltak ovenfor denne gruppen kvinner. Det vil være vesentlig fordi de har så forskjellige og komplekse situasjoner som medfører ulike løp i forhold til deres valg prioriteringer mellom utdanning, jobb og familie. I tillegg er det viktig at kvinnene opplever medbestemmelse og kan bestemme eget tempo i integreringsprosessen. Dette fordi medbestemmelsen bidrar til at de opplever å ha tilstrekkelige ressurser til å klare de kravene de møter i samfunnet. Historien til Lene er et eksempel på hvor viktig fleksible løsninger er. Lene valgte å få barn ganske raskt etter at hun kom til Norge, men hun fikk likevel norskkursene tilrettelagt slik at hun kunne fortsette selv om hun hadde små barn. Hun forteller også at hun syntes at forholdet hennes til arbeidskontoret var greit. Dette tyder på at arbeidskontorets fleksible tilbud har bidratt til en positiv integreringsprosess for Lene.

Lene: Det var egentlig ganske greit, sett i forhold til kursing og skoler og sånn. Vi fikk jo ganske bra tilbud. Vi kunne gå på kurs. Dem hengte opp skjema på arbeidskontoret. Vi kunne velge hvilke kurs vi ville og vi som hadde barn vi fikk jo barnepass.

Camilla: Mens dere gikk på kurs?

Lene: Ja det fikk vi og busspenger, så jeg gikk på noen kurs den gangen, selv om ungene var mindre.

Camilla: Fikk du informasjon om kurs og sånn, eller måtte du oppsøke arbeidskontoret for å få informasjon?

Lene: Ikke det jeg kan huske. Jeg måtte oppsøke dem, med litt hjelp fra han jeg var gift med, da.

Som vi ser var det mulig å få tilrettelagt kursene slik at mødre med små barn kunne delta. Men vi ser også at Lene fikk hjelp av sin ektemann til å få informasjonen om kursene og til å oppsøke arbeidskontoret.

5.4.1 Oppsummering

Gjennom analysen har jeg funnet at prosessen med å lære seg språket er sammensatt og at det er mange forhold som påvirker. Kvinnene har hatt ulike situasjoner og ulike forutsetninger for å lære norsk. De ulike situasjonene har igjen ført til ulike opplevelser av sammenheng og dermed ulike prioriteringer og motivasjon for å lære seg norsk. Dette har igjen ført til ulike valg og løp i forhold til å stifte familie, å ta utdanning og arbeid. Kvinnerens ulike løp i forhold til dette og kompleksiteten i kvinnerens situasjoner gjør at det blir viktig med fleksible tilbud og tiltak ovenfor kvinnene.

6. Ulike mestringsstrategier på veien til integrering

6.1. En sterk opplevelse av sammenheng

Renates historie illustrerer at informasjon og veiledning den første tiden i Norge er viktig for kvinnerens integreringsprosess. Renate fikk hjelp til å begynne på skolen bare dager etter at hun ankom Norge. Året etterpå begynte hun å jobbe.

Renate: Jeg spurte mannen min om han trodde norsken min var bra nok til at jeg kunne begynne å jobbe. Han svarte: "Hvis du tør". Så jeg gikk rett på arbeidskontoret. "Jeg vil ha jobb", sa jeg. Så fikk jeg brev med en gang, men da jeg fikk jobb, skulle jeg på jobb i xxx. Det er langt og jeg hadde ikke sertifikat en gang. Nei, det gikk ikke. Men jeg gikk rundt. Jeg gikk til et sykehjem spurte rett ut ved skranken "Trenger dere hjelp? Jeg vil ha jobb." Men det første de spurte meg om var om jeg var sykepleier. Nei, dessverre det fikk jeg til svar da.

Renate er arbeidsvillig og tar initiativ til å komme seg ut i arbeid. Hun gjør aktivt noe med sin situasjon når hun spør mannen om hun kan begynne å jobbe og når hun går til arbeidskontoret. Ettersom det viser seg at jobben arbeidskontoret tilbyr henne ikke passer, gjør hun igjen noe aktivt for å endre sin situasjon. Hun går rundt og spør etter jobb. Engasjementet og iveren hennes gir resultater. Før arbeidskontoret fikk gitt henne et nytt tilbud hadde Renate allerede jobb på et sykehjem, takket være innsatts fra ektemannens nettverk. I likhet med Renate har de fleste kvinnene vært i kontakt med arbeidskontoret for å få jobb, men sier at det tok lang tid før de fikk noe tilbud. De har derfor klart å skaffe seg en jobb selv.

Renate jobbet på sykehjemmet i noen år og senere på hotell. Deretter søkte hun plass på videregående skole. Da hun fikk plass snakket hun med sjefen sin:

Renate: Og så sa jeg; hvis du gir meg fast jobb nå, da dropper jeg skolen. Da begynner jeg ikke på skolen. Jeg tror jeg traff på riktig person til riktig tid, fordi han sa til meg: "Vet du hva? Det er så mange som søker for å komme inn på gymnaset. Ikke alle kommer inn, nå har du mulighet, du har kommet inn, ikke kast bort denne sjansen." Der gikk jeg i tre år med bare 16-17 åringer. Jeg ble kalt mamma på skolen fordi jeg var den eldste. Mens jeg gikk der, jobbet jeg fortsatt på hotellet. Sjefen sa til meg at jeg kunne jobbe så mye jeg ville, men ikke kast bort muligheten. Jeg er veldig, veldig glad for at han gjorde det, at han nektet å gi meg fast jobb. Og da jeg var ferdig, eller siste år på gymnasen, snakket jeg med rådgiver på skolen, fordi jeg var usikker. Jeg hadde veldig lyst til å ta en helsefaglig utdanning, siden alle spurte meg om jeg var sykepleier, da jeg gikk rundt og spurte etter jobb. Jeg sa at jeg tror jeg skal søke helsefag eller hjelpepleier eller noe. Og han sa til meg er du gæren, du har tatt tre år med gymnaset og nå skal du ta hjelpepleieren? Hadde du gjort det hadde du vært ferdig nå. Søk en bachelorutdanning. Jeg skal hjelpe deg.

Igjen synliggjør sitatene at Renate møter personer som hjelper henne og som gir henne råd, samt at hun er aktivt søkende i forhold å få informasjon og veiledning. Dette gjør hun ved å oppsøke både sjefen sin og veilederen på skolen. I tillegg viser sitatene at hun lytter, og kan nyttiggjøre seg de rådene og hjelpen hun får. Historien til Renate indikerer at hun har en sterk opplevelse av sammenheng. Hun ser sin situasjon og forstår hva som må til for å endre den. Dermed får hun motivasjon til å gjøre noe med den. Hun skaper selv struktur og søker etter passende ressurser til å klare utfordringen, hvilket i følge Antonovsky (2000) er et tegn på en sterk opplevelse av sammenheng. Renate forteller at hun måtte flytte det tredje året av høgskoleutdanning på grunn av at mannen hadde fått seg ny jobb. Hun skulle da ut i fordypningspraksis og kunne egentlig ikke søke om arbeidspraksis utenfor fylket.

Renate: Men siden vi flyttet tilbake til Østlandet så søkte jeg. Jeg skrev brev til skolen om det. At vi flyttet tilbake til Østlandet og om jeg kunne søke fordypningspraksis der isteden. Og jeg fikk lov. Og da søkte jeg. Da jeg var tredje års student, søkte jeg jobb på sykehuset. Så fikk jeg jobben og har jobbet der siden. Jeg var trettifire år da jeg var ferdig med å studere. Da hadde jeg gått syv år på rad på skolen.

Igjen viser Renate at hun er ressurssterk og handlekraftig. Hun godtar ikke at skolens regler skal hindre henne i å flytte sammen med sin mann og forsøker dermed å gjøre noe med situasjonen slik at den løser seg. Dette viser at hun har en tiltro til at hun kan være med å påvirke sin situasjon og at hun opptrer som en aktør. Hun skriver et brev til skolen for å endre sin situasjon og en kan derfor si at hun bruker det Hirschman (1970) kaller for voice som en mestringsstrategi.

I Renates historie har kombinasjonen av tidlig råd og veiledning, samt språkopplæring ført til at hun fikk en sterk opplevelse av begripelighet. Hun forstår sin situasjon. Videre gir dette henne en følelse av meningsfullhet. Meningsfullhet innebærer et sterkt element av motivasjon. Hun ser kravene, utfordringene og de aktivitetene hun må gjøre som meningsfulle for å klare kravene og nå sine mål. Samtidig viser hun at hun har opplevd håndterbarhet ved å ta på seg nye utfordringer, som å begynne å jobbe et år etter at hun kom til Norge (Antonovsky 2000). Opplevelse av sammenheng utvikles ut i fra livsbetingelsene kvinnene lever under. Renate har hatt gode forutsetninger for å bli godt integrert fordi hun har fått mye støtte til selvhjelp. Hun er heldig som møter på rette personer til rett tid, men oppsøker også selv personer for å få råd og veiledning. I tillegg har hun lært at det nytter å forsøke å endre sin situasjon og har tiltro til at hun har tilgjengelige ressurser til å klare utfordringene hun står ovenfor, altså en sterk håndterbarhet (Antonovsky 2000).

6.2. Lojalitet som mestringsstrategi

Tones historie er annerledes. Med en tøffere situasjon i begynnelsen, har hun hatt andre forutsetninger og dermed valgt andre mestringsstrategier for å håndtere sin situasjon.

Camilla: Kan du huske om du gjorde noe i prosessen med å bli integrert, kjent og det å tilpasse deg Norge hvor du måtte overvinne en motstand i deg selv?

Tone: Jeg må akseptere at jeg er her, akseptere hva jeg har i Norge, hvis ikke jeg kan ikke bli lenge her.

Camilla: Føler du at det har vært vanskelig?

Tone: Ja, vanskelig, men vanskelig kan ikke hjelpe. Hvis du er lei i deg hele tiden, hjelper det ikke. Nei må gjøre det. Jeg må gjøre det.

Camilla: Du må akseptere?

Tone: Ja, akseptere sånn hva jeg har i Norge. Det er ikke noe valg. Jeg kan ikke bare reise til Filippinene uten ungene mine. Det går ikke.

Tone forteller at det har vært vanskelig å akseptere at dette er hva hun har i Norge og at det er her hun skal være. Hun har vært mye lei seg og har funnet ut at å være trist ikke hjelper henne til å mestre hverdagen i Norge. I stedet har hun valgt aksept som en mestringsstrategi. Jeg tolker Tones forståelse av aksept som å lære seg å leve med de forholdene hun har, at hun tilpasser seg de forholdene som gjelder i ekteskapet og samfunnet. En kan si at hun benytter

seg av mestringsstrategien lojalitet (Hirschman 1970). Hvis hun ikke aksepterer, sier hun, da kan hun ikke bli i Norge lenger. Tone uttrykker også at hun ikke har så mye valg, spesielt ikke etter at hun har fått barn. Hun sier at hun ikke kan dra fra barna sine i Norge. Inneforstått at dersom hun skulle dra tilbake til Filippinene måtte barna bli igjen her. Exit som mestringsstrategi er dermed utelukket fordi det vil medføre for store konsekvenser for henne og barna (Hirschman 1970). På spørsmål om hva hun ville gjort dersom hun ikke trivdes i Norge svarer Tone følgende:

Tone: Jeg tenker hvis jeg trives ikke her? Først at jeg ikke bare kan gi opp med en gang. Jeg må tenke fordi jeg har barn, men først. Hvis det ikke fungerer her, tenker jeg at jeg skal reise tilbake til Filippinene. Men hvis jeg drar tilbake i Filippinene, hva jeg skal jeg gjøre der? Ikke sant, hva jeg skal gjøre på Filippinene. Jeg er her i Norge. Jeg har fremtiden her, tror jeg, fordi her kan jeg jobbe og jeg kan gå på skolen her. Jeg trenger ikke å jobbe så hardt som på Filippinene. Hvis jeg reiser til Filippinene, hva jeg skal gjøre da hvis jeg ikke har jobb?

Camilla: Når du kom hit for en del år siden, hadde du noen mulighet til å dra hjem igjen dersom det ikke hadde fungert?

Tone: Ja, ja men jeg venta litt, jeg ville tenke før jeg gjorde det.

Tone forteller at hun har vært inne på tanken om å reise hjem. Hun har tenkt seg nøye om og har reflektert over hva hun skal gjøre på Filippinene uten jobb. Sitatene viser også at hun anser Norge som et bedre alternativ enn Filippinene. I Tones historie finner jeg ingen eksempler på at hun har benyttet voice som mestringsstrategi. Det kan skyldes at Tone ikke trodde at hun hadde mulighet til å endre sin situasjon med å benytte denne strategien (Hirschman 1970). Som nevnt tidligere sier hun selv at hun hadde få valg, ingen å rådføre seg med og at hun forsto lite den første tiden. Hun hadde dermed ikke de samme forutsetningene for å få en sterk begripelighet og håndterbarhet som Renate (Antonovsky 2000). Hun så heller ikke hjemreise som en mulighet. Det er derfor flere forhold som kan ha bidratt til at hun benyttet lojalitet som mestringsstrategi, ved å akseptere situasjonen og tilpasse seg de forholdene som var i stedet for å endre dem (Hirschman 1970). Likevel har Tone til tross for en tøff start på integreringsprosessen, klart seg godt under de omstendighetene hun har hatt. Hun viser at hun har grepet de sjansene hun har fått og brukt de forutsetningene hun har hatt på en god måte. Hun har grepet muligheten som sykepleieren ga, skaffet seg et nettverk og har lært seg språket av en nabokone. Hun har skaffet seg en jobb igjennom nettverket og hun har lært seg om norsk kultur.

I dag beskriver Tone sin situasjon som veldig forandret. Hun forteller at hun er fornøyd fordi hun har familien og får hjelp fra familien til Espen. I tillegg er hun glad for å ha alle vennene sine her, samt at hun har kunnet hjelpe familien sin på Filippinene. Det kan også virke som at det har vært en lettelse å bli ferdig med å hjelpe familien.

T: Ja, jeg er ferdig med det, for jeg har hjulpet dem, så de kan ikke spørre meg mer.

C: Nei?

T: For jeg har hjulpet dem mye. Og nå tenker jeg bare på familien min. Jeg er veldig fornøyd med å ha familien til Espen også. De er veldig snille.

I motsetning til de andre kvinnene nevner hun i liten grad mannen sin, men forholdene rundt som nettverk, økonomi og familiesituasjon som har endret seg. Hun har også lært seg språket og kulturen her og forstår derfor mer av det som skjer rundt henne fordi hun har en sterkere opplevelse av sammenheng og kontroll over situasjonen (Antonovsky 2000). Hun har dermed fått flere beskyttelsesforhold inn i sitt liv, enn hun hadde den første tiden i Norge.

Dersom vi sammenligner Tones situasjon med Renates, ser vi at Renate har hatt mye bedre forutsetninger for å lære seg språket godt og for å bli integrert i samfunnet. Hun har hatt en helt annerledes situasjon og fått mye mer hjelp og støtte. Informantenes historier viser dermed hvor viktig forholdene rundt personen blir for opplevelsen av valgmuligheter, som igjen er bestemmende for deres valg av mestringsstrategi. Et eksempel på dette er blant annet god informasjon, slik at kvinnene vet hvilke valgmuligheter de har og får mer kontroll over sin situasjon. De kvinnene som opplever å ikke ha valgmuligheter eller mulighet til å endre sin situasjon, kan bli mer sårbare for utnyttelse da de lettere kan akseptere vanskelige forhold, enn de som opplever å ha kontroll over situasjonen. Selv om dette ikke ser ut til å ha ført til utnyttelse for de kvinnene jeg har intervjuet, kan man se at mangel på informasjon kan føre til utnyttelse. Isolasjon er et annet eksempel på risikoforhold som kan føre til at kvinnene benytter lojalitet i stedet for å forlate (exit) eller endre sin situasjon (voice). Mangelen på kontroll og oversikt over hva som er vanlig og manglende støtte kan hindre dem i å gjøre endringer.

6. 3. Hva mener kvinnene kan forhindre utnyttelse i ekteskapet?

Både Anne og Lene tror informasjon er viktig for ikke å bli utnyttet i ekteskapet. Lene er spesielt reflektert rundt dette og sier det er stor forskjell fra kommune til kommune i forhold til hvilket tilbud de har for kvinnene og hvilket behov de ulike kvinnene har. Hun trodde at alle kvinnene var på seminar om Norge før de kom hit. Når hun får vite at dette ikke er tilfelle, sier hun følgende.

Lene: Det føler jeg er ganske vesentlig, egentlig. For du vet, kjennskap til Norge, hvordan Norge fungerer kulturelt, hvordan samfunnet fungerer i det hele tatt, hva lags rettigheter du har når du kommer til Norge er viktig. Vet du ingen ting om sånt så blir du på en måte, i gåseøyne, lurt trill rundt. For du vet jo ingen ting. Jeg ville tro at det kunne fungert ganske greit hvis vedkommende hadde litt kjennskap til rettighetene sine. Du har krav til å gå på skolen, du har rett til å klage til for eksempel politiet og du kan kontakte en advokat hvis du trenger hjelp fra advokat. Derfor tenker jeg på seminargreien. Jeg skulle gjerne vært med på det hvis jeg hadde hatt mulighet til det. Informasjon generelt om Norge og rettigheter, og ja det ville jeg anbefale. Så du ikke kommer til en familie og har bare den familien som ressurs. Og hvis for eksempel den jenta da har ønske om å gjøre noe som hun ønsker seg, eller har lyst til og så får hun liksom opplysninger fra dem at det er ikke noe for henne, det er ikke bra, Det er det ikke, ikke sant? Da tror ho bare på det de sier, fordi hun har jo ikke noe annet å gjøre? Og da sitter hun der da, jeg tenker på i forhold til å kunne innhente mer opplysninger. For å veie eller for å kunne vurdere selv om det er noe for henne eller ikke. Du får mer kontroll over egen situasjon.

Lene etterlyser mer informasjon til kvinnene som kommer, slik at de selv kan gjøre informerte valg og bestemme over egen situasjon. Dette underbygger et av mine hovedfunn som viser at kvinnene, slik det er nå, er avhengig av å komme til en ektemann som ser og forstår deres behov og som klarer å gi kvinnene den hjelpen de trenger for å bli integrert i det norske samfunnet.

Anne og Tone uttrykker bekymring over aldersforskjellen i ekteskapene. De tror jentene er lettere å utnytte når de er unge og mennene gamle. Tone foreslår derfor at myndighetene setter en aldersgrense for hvor unge jentene kan være for å gifte seg med en nordmann. Hun synes kvinnene minimum bør være 20 år og ferdig på skolen på Filippinene. De må være modne. Videre forteller hun at det er noen som blir utnyttet fordi de ikke vet hva som skjer her og at det ikke er sikkert at det blir en lykkelig familie.

Anne: Det er ikke bare, bare. Hun er søt og ung. Hvis du ser noen på gata gifte seg med en nesten sånn dirty old man, tenk på den stakkars jenta. Det er ikke så lett. Jeg har så mye familie, Camilla, som er ja, ungdommer og single da. Selvfølgelig vil de tenke å få et bedre liv her. Men det er ikke sånn. Jeg forklarer dem, vet du at i Norge

må du jobbe? Det er ikke sånn at du bare sitter hjemme og pengene kommer, nei du må jobbe så hardt. Ja mannen min og jeg har det bra, men ikke alle har det sånn.

Camilla: *Nei*

Anne: Penger er ikke alt her i verden, nei. Det er viktig at du er fornøyd med hvem du er og sånn der. Det er ikke bare, bare. Det er mange menn her i Norge, men jeg tenker på familien stakkars de i familien som skal gifte seg med dem. Særlig når det er moderne og si ha det bra når det ikke funker.

Anne sier at det ikke er slik at hun finner menn til slektinger fra Filippinene. Dette fordi hun tenker på slektingene sine. Hun er redd for at de skal tro at livet blir mye bedre ved å gifte seg med en norsk mann. Hun synes også at det er alt for lett å skille seg gjentatte ganger og deretter hente ny kone. Hun mener kvinnene bør sjekke dette ut før de gifter seg. Det virker som de fleste tror at de vil få et bedre liv i Norge. Anne forteller at familien hadde forventinger til at de skulle ha masse penger og at de var rike her i Norge. Hun måtte snakke med dem og forklare dem at dette ikke var tilfelle. De gir også uttrykk for at de misliker aldersforskjellen mellom norske menn og filippinske kvinner. Generelt vil de heller få slekten sin hit som au-pairer og ikke via giftemål. Dette kan henge sammen med et annet råd som de fleste vektlegger, nemlig at de som skal gifte seg med hverandre må bli skikkelig kjent med hverandre først, gjerne på Filippinene, og tenke på hvordan situasjonen kan bli. Kvinnene må ikke tro at vil få et godt liv i Norge og bli rike bare fordi de gifter seg med en utlending. For sånn er det ikke, sier Kari. De må vite hva de går til. Samtidig mener de at det må være kvinnes valg om de vil komme hit eller ikke. Lene sier at hun skulle ønske at hun og mannen hadde snakket om forventninger til deres liv sammen, forventninger til hverandre og til livet i Norge før de giftet seg, men at hun var for ung og umoden til å tenke i de baner. Anne fremhever at man må være flink til å si hva en føler og si i fra med en gang. Kari fremhever at hun tror kvinnene er for snille og at det kan gjøre dem sårbare for utnyttelse.

Kari: Jeg tror grunnen til at vi blir sårbare for å bli utnyttet, er at vi er veldig snille. vi er veldig snille vet du når for eksempel ikke sant min egen situasjon, vi har blitt forelsket. Og vi filippinere, når vi er forelsket gir vi alt. Vi tenker ikke på oss selv, vi gir alt vet du. Vi prøver så godt vi kan å være god kone.

C: *Er det kultur?*

K: Ja det er kultur. Også det er våres kultur. Vi har blitt oppdratt av våre foreldre til å bli gode koner. Til å bli god kone.

C: Så du tror at oppdragelsen og det at dere er snille og ønsker å gjøre alt godt er med på å gjøre dere sårbare?

K: Ja, det er sant, jenta mi. Derfor sier jeg: "Du må ikke gjøre som jeg gjør, du må vise at du også kan ta egne valg.

6.3.1 Oppsummering

Kvinnene ble spurt om hva som kan bidra til at ekteskapsmigrerende kvinner blir mindre sårbare for utnyttelse i ekteskapet. Kort oppsummert nevner kvinnene: informasjon om rettigheter og plikter, samt hjelpeinstanser. Flere snakker om aldersgrense for hvor unge jentene fra Filippinene kan være. En nevner at ektemennene burde sjekkes for hvor mange ganger han har vært gift og om han tidligere har hentet seg en kone fra utlandet, før tillatelse til familieinnvandring blir gitt. Som råd til andre kvinner sier kvinnene at parene bør bli godt kjent med hverandre før giftemålet og snakke om forventinger, slik at de ikke tror at de kommer til et luksusliv i Norge. Anne sier at kvinnene må bli flinke til å si i fra med en gang og Kari sier at kvinnene er for snille, de må vise at de kan ta egne valg.

7. Oppsummering og drøfting

7.1 Innledning

I denne studien har jeg undersøkt hva filippinske kvinners historier om ekteskapsmigrasjon kan si om beskyttelses- og risikoforhold i migrasjonsprosessen. I dette kapittelet vil jeg oppsummere og drøfte mine hovedfunn i lys av tidligere forskning og de teoretiske perspektivene som ligger til grunn for oppgaven. Til sist vil jeg drøfte hvordan kunnskapen kvinnene har formidlet kan bidra til utforming av sosialpolitiske tiltak.

7.2 Kvinnenes situasjon på Filippinene

Kvinnene var i forskjellige situasjoner på Filippinene med hensyn til økonomi, sosial klasse, forsørgeransvar og arbeid. Dette medførte at de hadde ulike valgmuligheter til å skape seg et "godt" liv. I denne sammenheng refererer et godt liv til et liv som er økonomisk trygt, gode arbeidsforhold og en fremtid uten for store forsørgeroppgaver. Egen definisjon av situasjonen virket også inn på deres valg av mestringsstrategier. I utgangspunktet har alle kvinnene valgt en exitstrategi i det de forlot Filippinene, men analysen viser likevel variasjon. Noen av kvinnene valgte å drøfte situasjonen med sine framtidige ektemenn og benyttet dermed en voice-strategi i tillegg. En av kvinnene valgte loyalty som strategi. Dette kan ses i

sammenheng med at hun hadde få valgmuligheter, både i forhold til sin framtidige ektemann og familien på Filippinene. Kvinnene som valgte å snakke med sine kommende ektemenn hadde et bedre økonomisk utgangspunkt på Filippinene. Dette kan ha vært avgjørende for at de tok kontroll over egen situasjon ved å stille spørsmål og krav til sine kommende ektemenn. Disse samtalene bidro til at de ble bedre kjent med mennene og visste mer om hvilken situasjon som ventet dem. Analysen sammenfaller med Thunem (2007, 80) sine funn om at kvinnene som brukte lengst tid på å bli kjent med ektemannen klarte seg best. Informasjon gjør at kvinnene bedre forstår sin situasjon og får en sterkere opplevelse av begripelighet (Antonovsky 2000). Situasjonen blir dermed også mer håndterlig og de kan oppleve seg som bedre rustet til å møte utfordringene i Norge. Situasjonen vil dermed kunne oppleves som mer sammenhengende, forståelig og håndterbar, i motsetning til kaotisk og uhåndterlig. Med en opplevelse av flere valgmuligheter kan kvinnene også spille på flere mestringsstrategier, blant annet exit og voice i stedet for kun loyalty. Kvinnenes historier viser hvor viktig konteksten rundt dem er for deres definisjon av situasjonen og dermed også deres opplevelse av valgmuligheter. Dette er igjen bestemmende for deres valg av mestringsstrategier.

7.3. Den første tiden i Norge

Ut i fra mitt materiale er de kvinnene som fremstår som mest integrert i det norske samfunnet de som har gått flere år på skolen, lært seg språket godt og tatt en utdanning som de nå jobber innenfor. Da har jeg lagt til grunn en definisjon av god integrering som god språkbeherskelse og arbeid. Disse kvinnene har også skaffet seg nettverk og er godt etablerte i Norge. Noen av disse kvinnene har hatt et godt utgangspunkt allerede fra Filippinene, men hvilke andre forhold er det som bidrar til en høy grad av mestring i integreringsprosessen?

7.3.1 Informasjon

Analysen viser at god informasjon gir kvinnene bedre forutsetninger til å håndtere den nye situasjonen i Norge. Kvinnenes historier tydeliggjør at ektemannen har en viktig rolle i forhold til tilrettelegging, informasjon og støtte gjennom integreringsprosessen. De kvinnene som har fått lite hjelp fra en ektemann har hatt det vanskeligere i Norge den første tiden, enn de som har fått mer hjelp og støtte. Kvinnene som har fått mye hjelp har derfor naturlig nok hatt et annet utgangspunkt og bedre forutsetninger for å bli godt integrert. I mitt materiale har det i midlertidig ikke kommet frem at noen har spesielt vanskelige ekteskap der de blir

utnyttet. Jeg vil likevel, på grunn av kvinnes avhengighet av ektemannen i startfasen og denne gruppens risiko for å bli utsatt for utnyttelse eller vold i ekteskapet (Smaadahl, Hernes og Langberg 2002), benytte noen av analyseresultatene mine til å drøfte hvilke forhold som utgjør risiko og hvilke som kan beskytte mot utnyttelse. Beskyttende forhold vil kunne redusere deres avhengighet av ektemannen. Tyldum og Tveit (2008) fant i sin undersøkelse at faktorer som manglende språk, kunnskap om det norske samfunnet og økonomisk avhengighet av ektemenn kan gi økt sårbarhet for utnyttelse. Ektemennene står sterkere i en slik kontekst enn sine utenlandske koner, noe som igjen kan forrykke maktbalansen i forholdet. Der kvinnene ikke får oversikt over nærmiljøet eller informasjon blir de avhengig av ektemannen for å navigere i samfunnet, noe som gjør det vanskelig å benytte andre mestringsstrategier enn loyalty (Hirschman 1970).

Informasjonenes betydning som beskyttelsesforhold blir tydelig fordi det er store variasjoner i hvor mye og hvor god informasjon kvinnene får. Informasjonstilgangen er avhengig av i hvilken grad ektefelle og nettverk er villig til eller kan gi god informasjon. Informasjonstilgangen blir derfor tilfeldig.

7.3.2 Nettverk

Historiene til kvinnene har vist at nettverk er et viktig beskyttelsesforhold, da kvinnene igjennom nettverket har fått noen å sammenligne seg med, informasjon, støtte og hjelp dersom de trengte det. Med et nettverk er også sjansene større for at kvinnene vil få hjelp i en vanskelig situasjon. Uten nettverkets støtte og hjelp kan kvinnene bli sårbare for utnyttelse. De vil være avhengig av mannen for å få den informasjonen, hjelpen og støtten de trenger og velge loyalty hvis de ikke ser andre muligheter. Mangel på nettverk medfører isolasjon og hemmer integreringsprosessen. Nettverk generelt vil kunne gi kvinnene en sterkere opplevelse av håndterbarhet. Det styrker tiltroen til at de har tilgang på nødvendige ressurser for å mestre integreringsprosessen. Dette kan igjen føre til at kvinnene definerer situasjonen sin som mer håndterbar. Likevel viser analysen også at nettverket kan innvirke negativt på kvinnes norskkunnskaper dersom nettverket i hovedsak består av filippinske kontakter. Norske kontakter fremmer språkkunnskapene. Det kan derfor være hensiktsmessig å se på tiltak som kan bidra til å gi kvinnene arenaer der de kan komme i kontakt med nordmenn. En slik arena kan, som en av kvinnene forteller, være arbeidsplassen.

7.3.3 Språkkunnskaper

Språket er et viktig moment siden det er gjennom språket vi kommer i kontakt med andre mennesker og gjennom språket vi gjør oss forstått. For at kvinnene skal kunne si i fra dersom de trenger hjelp, må de ha noen å si i fra til som kjenner det norske velferdssystemet og samfunnet. Det kan hende de må oppsøke offentlige etater der det blir viktig å kunne gjøre seg forstått. Uten språk kan en ikke tilegne seg informasjon som er viktig for at situasjonen skal bli begripelig og håndterlig, og dermed oppleves som sammenhengende, slik Antonovsky (2000) beskriver det. Å lære seg språket er spesielt viktig om ektemannen ikke er behjelpelig med å gi informasjon. Kvinnene vil dermed kunne tilegne seg informasjonen selv. Gjennom analysen har jeg funnet at prosessen med å lære seg språket er sammensatt og at det er mange forhold som påvirker tilegningsprosessen. Det er store variasjoner i hvor mye språkpraksis kvinnene får og mange ulike grunner til denne variasjonen. Analysen viser blant annet at krav og forventinger om å snakke norsk i hjemmet og en tidlig start på å praktisere språket, har ført til gode norskkunnskaper hos mine informanter. Gode språkkunnskaper har vist seg å spille inn på kvinnes opplevelse av mestring, og hvordan kvinnene definerer sin situasjon og seg selv. I tillegg fører gode norskkunnskaper til at det blir lettere å orientere seg i samfunnet og opplevelsen av informasjonen blir mindre kaotisk.

7.4. Opplevelse av sammenheng

Kvinnene har hatt ulike situasjoner i hjemlandet og i Norge. De har fått ulik grad av hjelp og tilrettelegging for integrering både fra det offentlige, fra nettverk og ektemann. Dette har innvirket på hvor godt integrert kvinnene er i dag. Samtidig har de hatt ulike innstillinger og løp i forhold til familie, utdanning og arbeid. Ulike krav, forventinger og forpliktelser kan også ha innvirket på kvinnes motivasjon og prioriteringer knyttet til deres integreringsprosess. Et eksempel er kvinnes økonomiske forpliktelser i hjemlandet Disse forpliktelsene kan ha gjort det vanskeligere å ta en utdanning og prioritere norskkurs. Ulike livsbetingelser både på Filippinene og i Norge kan også ha påvirket hvor mye kvinnene har opplevd av medbestemmelse og det å kunne påvirke eget liv. Deres objektive situasjoner både på Filippinene og i Norge kan i så måte ha lagt føringer for om kvinnene har utviklet en sterk opplevelse av sammenheng eller en svak. Dersom kvinnene har opplevd å ha lav medbestemmelse og påvirkningskraft på eget liv, kan de ha utviklet en svak opplevelse av sammenheng. Dette fordi de har lært at de i liten grad kan påvirke eget liv. Opplevelse av sammenheng avhenger altså av den konkrete situasjonen, men kvinnes tidligere erfaringer

fra Filippinene spiller også inn. Alle kvinnene i mitt materiale har vist at de har forsøkt å endre sin situasjon, men de har hatt ulike midler og forutsetninger for å gjøre det.

I analysen fremstår flere av kvinnene som personer med en sterk opplevelse av sammenheng. Disse kvinnene gir også uttrykk for at de mestrer mer enn kvinnene som fremstår med lavere grad av opplevd sammenheng. Kvinnene som fremstår med en sterkere grad av sammenheng har begynt en positiv mestringssirkel der deres aktive innstilling til utfordringene er med på å øke sjansene for å lykkes. Jo mer de lykkes desto mer positiv vil deres innstilling bli til neste utfordring. Tidligere mestringserfaringer virker inn og blir integrert inn i kvinnes definisjon av seg selv og situasjoner blir derfor definert som håndterbare. Dette kan ha medført at de ikke er redde for de nye utfordringene som de møter og at de mestrer disse. En sterk opplevelse av sammenheng ser dermed ut til å påvirke integreringsprosessen i en positiv retning.

Likevel er det viktig å påpeke at kvinnes mestringshistorier ikke alene kan forklares ut i fra deres ”begripelighet”, ”håndterbarhet” eller ”meningsfullhet”, Mestringshistoriene kan heller ikke forklares isolert ut fra personlige egenskaper, grunnsyn og lignende. De kvinnene som fremstår med en sterk opplevelse av sammenheng har generelt sett hatt en bedre situasjon enn flere av de andre kvinnene. Derfor blir det feil å kun se på kvinnes personlige egenskaper når konteksten og forholdene rundt er like viktige for mestring av integreringsprosessen. Opphavet til god helse og mestring har med vår holding til livet å gjøre og vår holding til å takle det som skjer av stressende situasjoner. Grunnlaget for vår holding skapes igjen av de ulike livsbetingelsene vi har, både psykiske, fysiske og sosiale forhold på individ og samfunnsnivå (Antonovsky 2000). Noen av disse forholdene er nevnt tidligere, eksempelvis nettverkets og ektemannens støtte, oppmuntring og tilrettelegging for integrering.

Noen av kvinnene befant seg i en helt annen situasjon, og fikk mye mer hjelp og informasjon enn andre. Disse kvinnene har gjennom hele emigrasjonsprosessen og muligens fra barn av, hatt andre forutsetninger for å klare seg godt eller lykkes i Norge. Likevel har enkelte av kvinnene til tross for en vanskelig situasjon i starten og dårligere forutsetninger klart seg veldig bra. De har funnet måter å mestre sin situasjon på og har gjennomgått en positiv utvikling siden de kom til Norge. Kvinnene har utnyttet de mulighetene som har budt seg underveis til å endre sin situasjon ved å lære seg språket, skaffe seg nettverk og jobb. Samtidig er kvinnene forskjellige og benytter også forskjellige mestringstrategier. Ofte

benytter de Voice og sier i fra dersom det er noe de ikke liker. De fremstår dermed ikke som noen av de stereotypene som Gryting (2000) nevner innledningsvis, men som handlekraftige kvinner. En av kvinnene har valgt å bruke lojalitet som mestringsstrategi ved å akseptere situasjonen og tilpasse seg den (Hirschman 1970). Hun har som vist gjort det beste ut av sin situasjon og valgte lojalitet fordi hun opplevde at exit ville ha for store negative konsekvenser for henne og barna. Lojalitet vil være hensiktsmessig dersom den faktiske situasjon ikke er mulig å endre. Hadde den vært mulig å endre vil det være mer hensiktsmessig å benytte voice, siden det kan være vanskelig å forandre noe som ikke blir satt på dagsorden. Hvis denne kvinnen hadde fått hjelp, støtte og informasjon tidlig i integreringsprosessen, kunne hennes situasjon vært bedre den første tiden i Norge. Hun ville sett sine valgmuligheter og kunne gjort noe med sin situasjon. Dermed kunne hun også ha hatt andre muligheter i forhold til både utdanning og arbeid. Analysen viser derfor at isolasjon den første tiden og mangel på støtte og informasjon kan bidra til at kvinnene holder ut en vanskelig situasjon fordi de ikke opplever å ha noe annet valg.

7.5. Hvilken hjelp fikk kvinnene av offentlige instanser i integreringsprosessen?

Kvinnene har fått ulik hjelp i fra det offentlige. De fleste har benyttet sitt eget nettverk for å få informasjon eller hjelp og har uttrykt at det har tatt for lang tid å få hjelp fra det offentlige. Et eksempel på dette er at de fleste har vært innom arbeidskontoret, men skaffet seg jobb selv. Kvinnenes historier viser at et positivt møte med en offentlig tjenesteinstans, der de blir lyttet til og gitt råd som gir mening for dem, kan ha bidratt til at de lærer at det nytter å forsøke å endre sin situasjon. I tillegg kan et godt førsteinntrykk av offentlige instanser også bidra til at kvinnene vil oppsøke hjelp fra disse dersom de senere kommer i en vanskelig situasjon.

7.6 Kvinnenes situasjon i dag

De fleste kvinnene beskriver sin situasjon i dag som bedre enn den første tiden de hadde i Norge. Analysen viser at det er en rekke omstendigheter rundt kvinnene som har endret seg siden de kom til Norge. Disse forholdene kan ha vært medvirkende til at de i dag beskriver en forbedret situasjon. En av kvinnene hadde en særlig vanskelig start og er et godt eksempel på dette. Hun var isolert den første tiden i Norge, manglet kontroll og mistrivdes. I dag har hun nettverk og oversikt over sitt nærmiljø. Hun kan språket og har fått mer informasjon, hvilket har ført til at hun har mer kontroll over sin situasjon. I tillegg får hun hjelp og støtte fra sitt

nettverk. Hun har med andre ord fått flere beskyttelsesforhold inn i sitt liv enn de hun hadde da hun kom.

7.7. Oppsummering

Et av mine hovedfunn i analysen viser at hjelpen og informasjonen til kvinnene blir tilfeldig dersom dette blir overlatt til deres ektemann og nettverk. Siden kvinnene blir avhengig av sine ektemenn for å få den hjelpen og informasjonen de trenger den første tiden kan dette sette dem i en avmektig situasjon i forhold til mannen, noe som igjen kan føre til at de blir sårbare for utnyttelse. Dermed blir det viktig å sikre disse kvinnene mer systematisk informasjon. Samtidig viser analysen at kvinnes situasjoner er komplekse og at de ut i fra dette har ulike løp i forhold til å stifte familie, ta utdanning og skaffe seg arbeid. Det blir derfor viktig å ha fleksible tiltak og tilbud ovenfor disse kvinnene. For å gjøre kvinnene mindre avhengig av ektemannen, bør det offentlige sørge for at informasjon blir mer tilgjengelig og forståelig for denne gruppen. Nedenfor vil jeg drøfte tiltak som kan redusere avhengigheten av ektemannen og gi kvinnene økt opplevelse av mestring og kontroll over egen situasjon.

7.8. Drøfting av sosialpolitiske tiltak

Analysen viser at kvinnene blir veldig avhengig av sine ektemenn og deres nettverk for å få den informasjonen og hjelpen de trenger fordi ansvaret for å integrere kvinnen ligger hos kvinnen selv og hennes ektemann. Det eneste offentlige tilbudet disse kvinnene har er 250 timer norsk og 50 timer samfunnsfag. Nadim og Tveit (2009) fant at kvinnene trenger bedre informasjon fra det offentlige tidlig etter ankomst til Norge, da informasjonsbehovet er størst. I undersøkelsen foreslår en av kvinnene at det burde holdes et seminar hvor ekteskapsmigrerende kvinner kan få informasjon om rettigheter, plikter og hjelpeinstanser. Et argument for å holde et slikt seminar tidlig er at flere av kvinnene sluttet på både norskkurs og samfunnsfag uten å fullføre kursene. Begrunnelsene som ble gitt var både graviditet og økonomiske forhold. Flere av kvinnene har forsørgerforpliktelser ovenfor familien i hjemlandet og føler i tillegg at de må bidra økonomisk til husholdet i Norge. Et slikt seminar kan bidra til at kvinnene får informasjon om sine muligheter og ser en mening i å fullføre kursene, til tross for forsørgeransvaret. Eksempelvis vil tidlig informasjon om muligheter for utdanning og kurstilbud kunne gi kvinnene andre muligheter på arbeidsmarkedet enn det de har i dag. Et annet tiltak kan være at kvinnene ble tilsendt en informasjonsbrosjyre på sitt eget

språk like etter ankomsten til Norge. Dette foreslår også Nadim og Tveit (2009) som et mulig tiltak. De presiserer at brosjyren bør deles ut til alle nyankommende innvandrere i kommunen og at det bør gjøres som en fast rutine som for eksempel ved første møte med politiet.

I tillegg til manglende systematisk informasjon den første tiden er det ingen overordnet instans som har ansvaret for ekteskapsmigrerende personer, slik det for eksempel er for flyktinger. Kvinnene må derfor oppsøke en rekke ulike instanser for å få informasjon. Det kan være vanskelig å få oversikt over disse instansene og kvinnene er avhengig av at noen viser dem rundt og forklarer dem hvordan det norske samfunnet fungerer. Et mulig tiltak kunne være å plassere et overordnet ansvar for disse kvinnene hos en instans i kommunene, eksempelvis flyktingskonsulenten og gi ekstra midler til å holde et informasjonsseminar. Nadim og Tveit (2009) foreslår å innføre innvandrerkonsulent i kommunene på lik linje med flyktingskonsulent for å klargjøre ansvar og gjøre det lettere å følge opp denne gruppen. De foreslår også å innføre rutinemessige informasjonsmøter, hvor mannen kan være med for å sikre en innledende kontakt med kommunen.

Et ytterligere tiltak kunne vært at kvinnene ble kontaktet av en integreringsguide som kan deres språk. En slik guide kunne oppsøkt kvinnene dersom de ønsket det for å svare på spørsmål og vise kvinnen rundt i nærmiljøet. Guiden kunne også ha fortalt om aktuelle velferdsordninger og hvordan kvinnen kan komme i kontakt med andre kvinner. Røde kors har blant annet frivillige flyktingguider som oppsøker flyktninger og som arbeider som vist ovenfor³. Hvis det er vanskelig for kommunene å få tak i guider som kan morsmålet til de ulike gruppene av kvinner som ekteskapsmigrerer, kan eventuelt flere kommuner samarbeide om en slik tjeneste. En frivillig fadderordning, hvor kvinner som har vært i Norge over lengre tid kan melde seg som faddere for nyankommende familieetablerte kvinner, er også et mulig tiltak for å bedre integreringen. En slik fadder vil selv ha opplevd hvordan det er å være ny i Norge og kan derfor ha kunnskap og erfaringer som kan nyttiggjøres i møtet med en nyankommet innvandrer. I tillegg vil en slik fadder gi tidlig informasjon på kvinnens morsmål. En fadderordning kan også bidra til at kvinnene raskt får et nettverk.

Kvinnene kan, som vist, bli ekstra sårbare dersom de ikke får informasjon og kunnskap om samfunnet og i tillegg ikke kan språket. Det er derfor viktig at de fullfører både norsk- og

---

³http://www.lokal.rodekors.no/Distrikt_hjemmesider/Ostfold_Rode_Kors/Vare_aktiviteter/Flerkultur/Flyktninge_guide/ / Lastet ned 09.05.2011

samfunnsfagkurset, fordi dette er det eneste offentlige integreringstiltaket de har tilgang på. En mulighet er at det følger med en økonomisk kursstønad på lik linje med introduksjonsprogrammet. En slik stønad kan bidra til at kvinnene ikke slutter på kurset av økonomiske årsaker, samt at de blir mindre økonomisk avhengig av sine menn. Dette kan bidra til å jevne ut maktforskjellen i ekteskapet og gjøre kvinnene mindre sårbare for utnyttelse. Tyldum og Tveit (2008) nevner blant annet at økonomisk avhengighet til ektemannen gjør kvinnene sårbare for å bli utnyttet. I tillegg burde kursene tilrettelegges slik at de blir fleksible. En av kvinnene forteller at hun fikk busspenger og gratis barnepass mens hun gikk på norskkurs. Dermed var små barn ingen hindring for å delta på kurs. I dag er det permisjonsordninger for graviditet i disse kursene, men for at ikke kvinnene skal falle helt ut av språklæringen kan det være hensiktsmessig å ha tilrettelagte ordninger for kvinner med spedbarn. Eksempelvis kunne man tilby kurs hvor kvinnene kan ta med sine spedbarn, eller kombinere barnehage tilbud med norskopplæring. En annen mulig løsning kan være å innlemme disse kvinnene i introduksjonsprogrammet slik Venstre foreslår i notatet *En sosial liberal integreringspolitikk* (2007)⁴. I introduksjonsprogrammet ville kvinnene fått knyttet språkpraksis til arbeidspraksis, samt muligens skaffe seg noen kontakter innenfor arbeidsmarkedet. Dette kan bidra til jobbmuligheter der de kan praktisere språket, få et nettverk og bli økonomisk selvstendige. Mitt materiale viser at tre av fem kvinner jobber i yrker med lav lønn, hvor de ikke får praktisert språket.

Flere av kvinnene var spesielt opptatt av at det ofte er stor aldersforskjellen mellom norske menn og filippinske kvinner. De snakket om tiltak av en litt annen karakter og mente det burde være en aldersgrense for hvor unge jentene fra Filippinene kan være for å gifte seg. En slik aldersgrense er innført i Danmark, der må begge parter være 24 år. I tillegg må ekteparet ha størst tilknytting til Danmark for å bosette seg der, samt ha en passende bolig og en viss inntekt. Samtidig må personen i Danmark over en periode på ti år ikke være dømt for vold mot en tidligere ektefelle eller samboer (NOU 2004:20). Kravene er innført for å forhindre tvangsekteskap i innvandrerbefolkningen. En slik debatt har også vært ført i Norge hvor den rød-grønne regjeringen har sendt forslag om 21 års aldersgrense ut på høring (NOU 2004:20). Argumentene for et slikt tiltak ville være at kvinnene var mer modne og at det dermed blir lettere for dem å motstå press fra eventuelt ektefellen eller hans familie til å gjøre noe de ikke vil. EU har åpnet for at de enkelte landene kan ha 21 års aldersgrense for ekteskap ved

---

⁴ <http://www.venstre.no/politikk/integrering/3785> lastet ned 30.04.2011

familieetablering og en annen aldersgrense for ekteskap innen riket (NOU 2004:20). Dette forslaget ble ikke tatt inn i den nye utlendingsloven (Utlendingsloven 2008 § 40).

Begrunnelsene var blant annet frykten for at unge jenter likevel skulle bli tatt med til hjemlandet og giftet bort mot sin vilje, og at alderskravet dermed ville kunne innebære at jentene ble utsatt for ytterligere overgrep ved i tillegg å bli holdt tilbake i hjemlandet inntil de var gamle nok til å oppfylle alderskravet. Et annet argument var at en betydelig andel av de tilfellene som ville rammes av dette alderskravet med stor sannsynlighet ville være ekteskap basert på frivillighet (NOU 2004:20).

Kvinnene i min undersøkelse nevner også at jentene burde være mer modne når de kommer til Norge og mer opplyste om hvordan deres situasjon i Norge kan bli før de kommer. Flere forteller at mange filippinske ungjenter tror de kan bli rike hvis de kommer til Norge og at de får et bedre liv med mindre hardt arbeid. 21 års aldersgrense kan medføre en mindre skjev aldersforskjell mellom ektefellene, og mer modne og kunnskapsrike kvinner. Dette kan igjen medføre mindre maktforskjell i ekteskapet. En 21 år gammel kvinne kan i større grad våge å si i fra dersom hun ikke er enig, eller blir bedt om å gjøre noe hun ikke vil. Kvinnene i min undersøkelse uttrykker at det er viktig å ta egne valg. En kvinne på 21 år har større modenhet til å ta slike valg, enn en yngre kvinne. En av kvinnene mener at myndighetene burde kontrollere hvor mange ganger en ektefelle har vært gift og om han tidligere har hentet seg en kone fra utlandet, før det blir gitt tillatelse til familiegjengenforening. I følge utlendingsloven kan en søker som ikke har felles barn med referansepersonen i Norge og som heller ikke har bodd sammen med referansepersonen nektes oppholdstillatelse dersom: Det er stor sannsynlighet for at søkeren eller hennes barn vil bli mishandlet eller grovt utnyttet (Utlendingsloven 2008 § 40).

Som sagt viser undersøkelsen at det er store variasjoner mellom mennene i forhold til hva de bidrar med og hvordan. Fordi kvinnene er så avhengig av sine menn for å få den informasjonen og hjelpen de trenger, kan et tiltak være å informere menn om mulige tilretteleggingsstrategier for integrering av sine koner, i tillegg til hvilke prosesser det kan være lurt å starte tidlig, eksempelvis språkopplæring og godkjenning av utdanning fra utlandet.

Det kan være en utfordring å nå potensielle ektemenn med informasjon i forkant av et giftermål på Filippinene. De menn som ønsker seg en utenlandsk ektefelle søker informasjon i

forkant og det vil være vesentlig å finne de kanalene som allerede benyttes til informasjonsinnhenting. UDI kontaktes for informasjon om familieforening, diskusjonssider på nettet benyttes for å dele erfaringer, menn imellom. Ved å benytte disse kanalene til å spre informasjon, kan man bedre menns kunnskap og evne til å gi korrekt informasjon til sine fremtidige ektefeller.

7.9. Avslutning

En intervjustudie bør vurderes med tanke på mulig skade som kan påføres intervjupersonene og eventuelle fordeler ved å delta i undersøkelsen. Med andre ord bør man vurdere undersøkelsens konsekvenser for de som deltar og for den større gruppen de representerer (Kvale 1997, 69). Denne masteroppgaven kan forhåpentligvis bidra til at ekteskapsmigrerende kvinner blir mindre stigmatisert. Jeg har gjennom hele oppgaven forsøkt å gi et nyansert bilde av kvinnene gjennom å ha fokus på mestring og å vise bredden i mitt materiale. Selv om intensjonene er gode, kan en studie som viser meget velfungerende kvinner føre til en oppfatning om at disse kvinnene ikke trenger hjelp. En slik oppfatning kan få negative konsekvenser for denne gruppen. Jeg har forsøkt å unngå dette ved å kontrastere gode og dårlige historier opp i mot hverandre og gi forslag til tiltak som jeg mener kan virke beskyttende for denne gruppen. Samtidig er det ikke sikkert at det som fungerer for noen, fungerer for andre. Denne undersøkelsen har for få informanter til at den kan generaliseres over på alle ekteskapsmigranter. Dette har heller ikke vært hensikten med oppgaven. Undersøkelsen kan likevel gi kunnskap som kan benyttes for å gjøre denne gruppen mindre sårbar for utnyttelse, ved å bidra med kvinnes perspektiv. Kvinnes perspektiv og kunnskap om egen situasjon kan si noe om ha slags hjelp og støtte som kan være nyttig for å hjelpe denne gruppen i deres migrasjonsprosess og gjøre dem mindre sårbare for utnyttelse i ekteskapet.

Hovedfunnene i denne oppgaven har vært at kvinnene trenger mer systematisk informasjon tidlig i emigrasjonsprosessen og at tiltakene ovenfor denne gruppen må være fleksible, da kvinnes situasjoner er komplekse og forskjellige. I tråd av dette har jeg drøftet en rekke sosialpolitiske tiltak som kan bidra til at kvinnene opplever en mer begripelig, håndgripelig og meningsfull situasjon og som kan bidra til at kvinnene får en sterkere opplevelse av sammenheng. Dette er en viktig mestringsressurs i følge Antonovsky (2000). En sterk opplevelse av sammenheng kan også gi kvinnene flere valgmuligheter ut i fra sin situasjon da

de vil kunne definere situasjonen som begripelig og håndterbar. Dette kan igjen gi kvinnene anledning til å benytte seg av flere mestringstrategier som kan føre til økt opplevelse av mestring i integreringsprosessen og som kan virke beskyttende mot utnyttelse i ekteskapet.

Litteraturliste:

Antonovsky, Aron. 1991. *Halsans mysterium*. Oversatt av Magnus Elfstadius . Köping: Bokförlaget natur og kultur. Opprinnelig publisert som *Unravelling the mystery of health*. (Inc, Publishers, 1987).

Antonovsky, Aron. 2000. *Helbreddets mysterium. At tåle stress og forblive rask*. Oversatt av Amnon Lev. København: Hans Reitzels Forlag. Opprinnelig publisert som *Unravelling the mystery of health*. (Inc, Publishers, 1987).

Berg, B. og M. Thorseth. 1995. *Kommunalt flyktningarbeid i endring*, SINTEF IFIM, Trondheim: Tapir Trykk.

Blumer, Herbert. 1969. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press.

Brunovskis, Anette og Guri Tyldum. 2004. *Crossing Borders*. Fafo-rapport 426. Oslo: Fafo.

Christie, H.J. 2004. *Mestringsperspektivet- noen kritiske refleksjoner*. I livsmot. Barn i Norge 2004. *Årsrapport om barn og unges psykiske helse*. Organisasjonen Voksene for barn: Møklegaards trykkeri A/S.

Dalen, M. 2004. *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Daugstad, Grunnlaug. 2006. *Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønster i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Grunnlaug. 2008. *Ekteskap over landegrensene. Ekteskapsmønstre og transnasjonale familieetableringer i perioden 1990-2007*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Egeland, Øystein. 2001. *Kjærlighetens kjøtere? Om en giftemålsleir i Norge*. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Grytting, Astrid. 2000. *Eit ordentleg ekteskap – om ekteskap etter kontaktformiddling mellom Norske menn og utenlandske kvinner*. Hovedoppgave i sosialantropologi. Universitetet i Oslo.

Guneriussen W. 1996. *Aktør, handling og struktur: grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. Oslo: Tano.

Hirschman, Albert O. 1970. *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, organizations, and states*. Massachusetts: Harvard University Press Cambridge.

Huitfeld, Anniken og Hanne Cecilie Kavli. 2004. *Det globale ekteskapsmarkedet: ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner – kunnskapsstatus og kunnskapsbehov*. Fafo-notat 2004:23. Oslo: Fafo.

Hydén, Lars – C og Margareta Hydén .1997. *De otalige berättelserna. I att studera berättelser: Samhallvetenskapliga och medisinska perspektiv*. Stockholm: Gotia.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. 2010. *Endelig sammen. Et magasin om familieinnvandrede kvinner*.

http://www.imdi.no/Documents/Innstikk/IMDi_magasin_familieinnvandredekvinne_2010.pdf?epslanguage=nb-NO lastet ned. 01. 05.2011.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. 2009. *Årsrapport*

<http://www.imdi.no/no/Arsrapporter/aarsrapport2009/Forskerne/Innvandrere-i-norske-medier/Hva-er-integrering/> lastet ned. 17. 02.2011.

Johnson, Louise C. og Stephen J. Yanca. 2001. *Social work practise- a generalist approach*. (7. Utgave). USA: Allyn & Bacon.

Järvinen, Margaretha og Nina Mik-Meyer. 2005. *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv intervju, observasjoner og dokumenter*. Hans Reitzels Forlag. København.

Kvale, Steinar. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

- Kvale, Steinar. 2001. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann og Tone M. Anderssen m.fl. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lazarus, R. S. og S. Folkman. 1984. *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Levin, Irene og Jan Trost. 2005. *Hverdagsliv i samhandling*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Lidén, Hilde. 2005. *Transnasjonale serieekteskap Art, omfang og kompleksitet*. Rapport 2005:11. Institutt for samfunnsforskning: Oslo.
- Lotherington, Ann og Kjersti Fjørtoft. 2007. *Capabilities and Participation. "Russian Women Immigrants in North Norway"* i Hvinden, Bjørn og Håkon, Johanson(eds).: *Active Citizenship and Marginality in European context*. London :Routledge.
- Mead, George Herbert, 1934 (1967). *Mind , self and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nadim, Marijan og Marianne Tveit. 2009. *En fot innenfor? Integrering og samfunnsdeltakelse blant kvinner som har innvandret til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann*. Fafo-rapport 2009: 19: Oslo. <http://www.fafo.no/pub/rapp/20109/20109.pdf> (lastet ned 01.05.2011).
- NOU 2004:20. *Ny utlendings lov*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Nygård, Roald. 1993. *Aktør eller brikke?: om menneskers selvforståelse*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Pervin, L.A. 1984. *personality*. New York: Wiley.
- Pearlin, Leonard I. og Carmi Schooler. 1978. *The structure of Coping. Journal of Health and Social Behavior*. 19:2-21.

Prop. 1 S (2009-2010), *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og Mål for inkludering*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Prop. 1.S (2007-2008), *Regjeringens verdigrunnlag og mål for arbeids- og inkluderingspolitikken*. Arbeids og inkluderingsdepartementet.

Ringdal, Kirsten. 2007. *Enhet og Mangfold: Samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode*. (2 utgave). Bergen: Fagbokforlaget.

Røde kors. 2011. *Flyktningguide*

http://www.lokal.rodekors.no/Distrikt_hjemmesider/Ostfold_Rode_Kors/Vare_aktiviteter/Flerkultur/Flyktningeguide_/ Lastet ned 09. 05.2011.

Smaadahl, Tove og Helene Hernes og Liv Langberg. 2002. *Drømmen om det gode liv. En rapport om utenlandske kvinner, gift med norske menn, som måtte søke tilflukt på krisesentrene i 2001*. Oslo: Krisesentersekretariatet og Tanaprojektet.

Sommerschild, Hilchen. 1998. *Mestring som syrende begrep*. I Gjærum, Bente, Berit Grøholt og Hilchen Sommerschild(red.) *Mestring som mulighet- i møte med barn, ungdom og foreldre*. Aurskog: Tano Aschehoug.

Thagaard, Tove. 2002. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: fagbokforlaget.

Thagaard, Tove. 2003 (andre utgave). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: fagbokforlaget.

Thomas,William I & Dorothy S. Thomas. 1928. *The Child in America*. New York: Knopf.

Thomas, William I. og Florian Znaniecki. 1918-1920. *The Polish Peasant in Europe and America*. Boston: Houghton Mifflin.

Thunem, Gunhild. 2007. *Kvinner, migrasjon og integrering. Filippinske kvinner gift med norske men*. Master oppgave I samfunnsplanlegging og leiing. Høgskolen I Volda.

Tyldum Guri og Marianne Tveit. 2008. *Someone who cares. A study of vulnerability and risk in marriage migration from Russia and Thailand to Norway*, Fafo-rapport 2008:26. Oslo, <http://fafo.no/pub/rapp/20068/20068.pdf> (lastet ned 01.05.2011).

Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). av 15. mai 2008 nr.35. § 40.

Venstre. *En sosial liberal integreringspolitikk*. 2007.
<http://www.venstre.no/politikk/integrering/3785> lastet ned. 30.04.2011.

Wel, Kjetil van der, Ivar Lødemel, Borghild Løyland, Sille Ohrem Naper, Marit Slagsvold. 2006. *Funksjonsevne blant langtidsmottakere av sosialhjelp*. Høgskolen i Oslo.

Vedlegg 1. Intervjuguide

Denne undersøkelsen handler om filippinske kvinners opplevelser og erfaringer med å flytte til Norge via ekteskap med en norsk mann og om deres tilpassing til livet i Norge. Den handler om beskyttende forhold og risikoforhold i denne prosessen.

Jeg ønsker at du forteller meg hvordan det opplevdes å flytte fra sitt hjemland og til Norge, og om hvilke tanker du har gjort deg underveis i prosessen. Jeg vil også spørre om hvordan du har handlet og tenkt i din tilpassing til livet i Norge.

Jeg vil være opptatt av både gode og dårlige erfaringer. Det er fint om du forteller meg det du husker. Selv om du tenker at ikke alt er viktig, er dette en fin måte for meg å bli kjent med deg på. Intervjuet vil bli delt opp i tre deler. Den første delen vil jeg spørre deg om tiden før du reiste til Norge. Den andre delen vil jeg spørre om den første tiden etter at du ankom Norge og i den tredje delen vil jeg spørre om hvordan du vil beskrive din situasjon i dag.

Undersøkelsen er helt frivillig og du kan trekke deg når som helst under og etter intervjuet. Du kan selv velge hvilke spørsmål du vil svare på. Jeg og min veileder har taushetsplikt og du vil bli anonymisert i oppgaven slik at ingen kan gjenkjenne hvem du er. Før vi starter vil jeg be deg skrive under på en samtykkeerklæring som gir meg lov til å bruke det du sier i masteroppgaven.

Jeg vil enda en gang si at jeg er veldig glad for at du har tatt deg tiden til å snakke med meg. Er det noe du lurer på før vi begynner?

Livet ditt før du reiste til Norge:

Livssituasjon, Motivasjon og årsaker til migrasjon

Kan du fortelle litt om hvordan livssituasjonen din var da du bestemte deg for å flytte og dine tanker rundt det å flytte på dette tidspunktet. Hva var det som gjorde at du bestemte deg for å dra til Norge?

Tidlig migrasjonsprosess

Kan du si noe om hvordan du kom i kontakt med din mann og hvordan prosessen med å bli kjent med han var?

Forventinger

Hvilke forventinger hadde du til det å gifte deg med en norsk mann og flytte til Norge? Hvilke kunnskaper hadde du om Norge før du dro?

Ankomst til Norge:

Opplevelsen av integreringsprosessen

Kan du fortelle om prosessen med å tilpasse deg en ny situasjon i et nytt land og det å gjøre deg kjent med Norge og menneskene her, hvordan opplevde du den første tiden i Norge?

Var det noe du følte var spesielt vanskelig eller lett i denne prosessen i forhold til dine forventinger? Hvordan kom du deg videre, eller hvordan løste du/dere disse problemene?

Mestring i integreringsprosessen:

Kan du fortelle så detaljert som mulig om hva du synes at du mestret i prosessen med å bli kjent med det norske samfunnet, menneskene og tilpassningen til din nye situasjon i Norge, var det noe du følte at du fikk til og som du er fornøyd med? Hvordan fikk du dette til?

Kan du huske om du gjorde noe i denne prosessen hvor du måtte overvinne en motstand i deg selv? Hva tror du dette har betydd for deg?

Hvordan ble forholdene tilrettelagt for at du skulle bli integrert den første tiden i Norge?

Hva har du selv gjort for å tilpasse deg livet i Norge?

Møtet med offentlige instanser:

Har du hatt noen kontakt med kommunen eller andre offentlige instanser i forhold til informasjon og eller hjelp? Hvem har du vært i kontakt med?

Hvordan vil du beskrive ditt førsteinntrykk av kommunen som informasjonsgiver og tjenesteinstans?

Kan du nevne noen positive og negative sider ved den informasjonen/ hjelpen du har fått og måten du ble møtt på? Er det noe du synes var spesielt bra eller som du savner/savnet ved disse tjenestene? Har du forslag til hva som eventuelt kunne vært gjort annerledes med tanke på hjelp og informasjon til kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann.

Dine tanker om nå situasjonen:

Hvordan vil du beskrive din situasjon i dag med tanke på ekteskap, familie, nettverk, jobb/ utdanning, språk og økonomi? Hvordan innfridde forventningene? Hvordan innfridde ikke forventningene?

Mange kvinner blir utnyttet i ekteskap og kommer i en vanskelig situasjon. Hva tror du kan forhindre at noen kvinner blir sårbare for utnyttelse i sitt ekteskap?

Dersom du skulle gitt noen råd til en annen kvinne som vurderte å ekteskapsmigrere til Norge og gifte seg med en norsk mann, hva ville du si? Er det noe du skulle ønske du hadde gjort annerledes, dersom du fikk en mulighet til å gjøre om på det?

Er det noe annet du ønsker å tilføye eller fortelle om som har vært viktig for din trivsel den første tiden i Norge?

Vedlegg 2. Forespørsel om å delta i en undersøkelse ved høyskolen i Oslo

Har du vokst opp på Filippinene og kommet til Norge gjennom et ekteskap med en norsk mann? Har du vært gift i fem år eller mer og snakker norsk? Da har du informasjon som kan hjelpe meg.

I forbindelse med min mastergrad i sosialt arbeid utfører jeg en undersøkelse der hensikten er å få frem et mangesidig og nyansert bilde av ekteskap mellom norske menn og filippinske kvinner. I tillegg ønsker jeg å få mer kunnskap om hva kvinnene føler at de får til (mestring) beskyttende forhold og risikoforhold i prosessen med å flytte til Norge og tilpasse seg livet her.

Jeg lurer på hvordan det oppleves å ekteskapsmigrere til Norge, hvilke tanker du har gjort deg underveis i prosessen, samt hvordan du har handlet og tenkt i din tilpasning til livet her. Jeg vil være opptatt av både gode og dårlige erfaringer. Føl deg fri til å fortelle, selv om du tenker at ikke alt er viktig. Intervjuet vil bli delt opp i tre deler. I den første delen vil jeg spørre deg om livssituasjonen og tiden før du reiste til Norge. I den andre delen vil jeg spørre deg om den første tiden etter at du ankom Norge og om prosessen med å tilpasse seg den nye situasjonen her. Hvordan det var å bli kjent med landet, kommunen og menneskene. I den tredje delen vil jeg spørre om hvordan du vil beskrive din situasjon i dag. Jeg kommer også inn på forventinger til livet i Norge og hvilke råd du ville gitt kvinner som tenker på å ekteskapsmigrere hit.

Praktisk gjennomføring

Hvis du kunne tenke deg å fortelle meg om dette, hadde det vært fint om vi kunne snakke sammen i cirka 1-1 ½ time. Samtalen vil handle om det jeg har beskrevet ovenfor, men også andre ting du er opptatt av. Det er akkurat din erfaring jeg er opptatt av å lære om. Samtalen som tas opp på lydbånd vil senere skrives ut på papir. Du vil da få et tilfeldig navn slik at du vil være anonym. Lydbåndet vil oppbevares på et trygt sted, separat fra annen kontaklinformasjon om deg.

Samtalen kan vi ha der det passer best for deg, men det er en fordel om det er stille rundt oss når vi snakker sammen. Du bestemmer hvor mye du vil fortelle meg og kan velge hvilke spørsmål du vil svare på. Intervjuet er frivillig. Før vi starter intervjuet vil jeg be deg skrive

under på en samtykkeerklæring som gir meg lov til å bruke informasjonen du gir meg til min masteroppgave. Du kan når som helst velge å trekke deg, uten begrunnelse, selv om du har skrevet under på denne.

Formell informasjon

Denne undersøkelsen er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS. Min veileder professorstipendiat Mona Sandbæk ved Høgskolen i Oslo og jeg har begge taushetsplikt. Jeg skal snakke med 6-8 kvinner, alle vil bli gitt nye navn slik at ingen kan forstå hvem som har sagt hva eller hvem dere er. Prosjektet er planlagt at skal avsluttes 15. november 2010. Opplysingene jeg har om deg vil da slettes. Dersom du har noen spørsmål ber jeg deg vennligst kontakte meg på telefon eller epost. Hvis du er interessert i å delta vil 'Anonym' videreformidle navn, e-post og telefonnummer til meg og så vil jeg kontakte deg. Det er fint om du sier i fra innen utgangen av juli, så jeg vet hvor mange som vil delta.

Med vennlig hilsen

Camilla Berg

Tlf: 48350726

E-post: camilla.a.berg@hotmail.com

Vedlegg 3. Brev til Portvakt

Brev til Portvakt

Oslo 28 mai 2010

Henvendelsen gjelder masteroppgave og ønsket om å komme i kontakt med informanter.

Jeg heter Camilla Berg, jeg er sosionom og student ved Høgskolen i Oslo hvor jeg tar en master i sosialt arbeid. Masteroppgaven skal leveres den 15. november 2010. Min veileder heter Mona Sandbæk og er professorstipendiat ved Høgskolen i Oslo.

Temaet for min masteroppgave er filippinske kvinner som flytter fra sitt hjemland og til Norge via ekteskap med en norsk mann, og deres tilpassing til livet her. Jeg ønsker å intervju filippinske kvinner om deres erfaringer, tanker og opplevelser i denne prosessen, og er særlig interessert i beskyttende forhold og risikoforhold i denne.

Jeg kommer til å stille spørsmål om temaer som: familie, nettverk, økonomisk situasjon, arbeid, møte med kommunen, forventinger til livet i Norge, følelse av mestring (det vil si hva kvinnene føler at de fikk til i flytte og tilpassningsprosessen) og opplevelser av risikoforhold. Jeg vil også gjerne vite eventuelle råd de ville gitt andre kvinner som vurderer å komme til Norge gjennom ekteskap med en norsk mann. I den forbindelse ønsker jeg å komme i kontakt med 6-8 filippinske kvinner som kan tenke seg å la seg intervju av meg. Kvinnene jeg ønsker å ha kontakt med er:

- Gift med en norsk mann og har kommet til Norge via ekteskap med en norsk mann.
- Har bodd i Norge i fem år eller lenger
- Snakker norsk og eller engelsk, fordi jeg ikke kan filippinsk.

Når kvinnene blir spurt om de kunne tenke seg å delta ønsker jeg at de skal få følgende informasjon:

Kvinnene vil bli anonymisert i masteroppgaven som vil si at jeg fjerner navn og annen personlig informasjon som gjør at noen kan kjenne de igjen. Det er en helt frivillig undersøkelse og de kan velge å trekke seg når som helst under eller etter intervjuet. Kvinnene kan også velge hvilke spørsmål de vil svare på. Jeg har taushetsplikt.

Intervjuet vil vare i cirka 1-1 ½ time. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd og transkribert etterpå, i transkripsjonen vil kvinnene bli anonymisert. Når oppgaven er ferdig vil kontaktinformasjonen og lydbåndene bli slettet.

Dersom du møter kvinnene har jeg laget et informasjonsbrev som de kan lese og ta med seg hjem. Hvis de sier ja vil jeg gjerne ha navn, telefonnummer og mailadresse slik at jeg kan ta kontakt med dem på telefon for å avtale når og hvor det passer å møtes for intervju. Jeg setter veldig stor pris på om du velger å hjelpe meg.

Vennlig hilsen
Camilla Berg

Vedlegg 4. Samtykkeerklæring

Samtykke til å delta i intervjuundersøkelse ved Høgskolen i Oslo

Hvilke historier forteller kvinner fra Filippinene om sin ekteskapsmigrasjon, med særlig vekt på beskyttende forhold og risikoforhold. Hvordan kan den kunnskapen de formidler bidra til utformingen av sosialpolitiske tiltak?

Jeg sier ja til å fortelle om min erfaring om ekteskapsmigrasjon og tilpassingsprosess til livet i Norge. Jeg har møtt Camilla Berg og mottatt all nødvendig informasjon om undersøkelsen. Jeg vet at det jeg forteller ikke kan spores tilbake til meg og at opplysninger om meg blir oppbevart på et trygt sted inntil de blir slettet. Jeg skriver under på denne samtykkeerklæringen før intervjuet om ekteskapsmigrasjonen har startet. Jeg vet at jeg kan trekke meg fra undersøkelsen når som helst uten å forklare hvorfor.

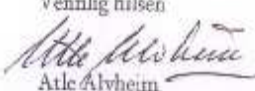
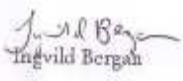
Sted og dato

.....

Navn

.....

Vedlegg 5. Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES		
Mona Sandbæk Avdeling for samfunnsfag Høgskolen i Oslo Postboks 4 St. Olavs plass 0130 OSLO		Harald Hårtønes gate 29 N-5007 Bergen Norway Tel: +47 55 58 21 17 Fax: +47 55 58 95 50 nsd@nsd.uib.no www.nsd.uib.no Org. nr. 985 321 084
Vår dato: 07.07.2010	Vår ref: 24534 / 2 / BH	Deres dato: _____ Deres ref: _____
TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER		
Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.06.2010. Meldingen gjelder prosjektet:		
24534	<i>Historier om skolepionering. En studie av barne- og ungdomsforhold i flüppenske kulturens migrasjonsprosess</i>	
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Oslo, ved institusjonens øverste leder	
Daglig ansvarlig	Mona Sandbæk	
Student	Camilla Berg	
Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.		
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.		
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html . Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.		
Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp .		
Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.		
Vennlig hilsen		
 Atle Alvhøim		 Ingvild Bergan
Kontaktperson: Ingvild Bergan tlf: 55 58 32 32		
✓ Vedlegg: Prosjektvurdering		
✓ Kopi: Camilla Berg, Bergslingsgate 1B, 0354 OSLO		
<small>Ansvarlig kontrollant / Review Officer OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@uio.no TRONDHEIM: NSD, Høgskolen i Trondheim, Postboks 6031, 7401 Trondheim. Tel: +47 73 59 19 07. nsd@hio.no VILVANDER: NSD, SVU, Universitetet i Tromsø, 9031 Tromsø. Tel: +47 77 61 43 35. nsd@uio.no</small>		

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

24534

Utvalget består av ca. 6-8 kvinner. Datamaterialet samles inn ved personlig intervju, som det gjøres lydopptak av.

Utvalget mottar muntlig og skriftlig informasjon, og det innhentes skriftlig samtykke, jf. informasjonsskriv registrert 9. juni 2010.

Det forutsettes at bruk av privat pc er i overensstemmelse med Høgskolen i Oslo sine interne retningslinjer for informasjonssikkerhet.

Ved prosjektslutt, og senest innen 31.12. 2010, anonymiseres datamaterialet. Ombudet minner om at med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte eller indirekte.

